

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

De Veteri Eloqventia Liber Primvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

DE VETERI
ELOQVENTIA
LIBER PRIMVS.

DE OPTIMO GENERE ELOQVENTIAE, ET
huius Operis instituto.

P R A E F A T I O.

NOLEVIT nonnullorum
mentibus nimis iniqua for-
tasse, sed quæ à viris nõ vul-
gariter eruditis defensa est
perpugnaciter opinio, elo-
quentiæ naturæ, atque inge-
nij viribus totam potius ef-
feruescere, quàm vllis artium
præceptionibus contineri. Enimverò fateri o-
portet multum in cæteris, in eloquentia verò
plurimum valere præstantis ingenij felicitatem,
assidua præsertim exercitatione corroboratam,
sed eam sine artis, & disciplinæ perpolitioe,
necesse est impingere in frequentissimos errores
temeritatis: Neque enim exiltimandum est ar-
tium vel minimarum præcepta quædam exte-
riore eloquentiæ, quæ vna cæterarum Regina est
disciplinarum, tanta temporum diurnitate,
clarissimorumque ingeniorum luce celebrata,
observationes nullas esse, quibus in dicendo vis,
ordo, & facilitas recta quadam ratione compa-
rari tenerique possit: Nisi fortè ineptos fuisse
iudicemus, prudentis omnino iudicij, atque a-
certissimi ingenij viros Aristotelem, Demetrium,
Fabium, qui de tota eloquentiæ ratione tam lu-
culenter disseruerunt, quod profecto nunquam
fecissent, si eam nullis præceptis contineri exi-
stimassent.

Rhetoricos Doctores appellari voluerunt, mul-
titudine, postquam enim grandis eloquentiæ de-
stituti viribus, minutias quasque putidiusculè
discutere ceperunt, omnia libris, & puerilibus
nugis referere.

Longè mihi alia mens est, in huius operis
molitione, statui enim omnis veteribus scho-
larum cantilenis, accurata illustrium authorù
de optimo genere dicendi iudicia, totamq; elo-
quentiæ rationem clarissimis Græcorum, Lati-
norumque exemplorum monumentis locuple-
tatam ob oculos ponere, quo ex omnibus inge-
nijs, sæculisque collecta perfectio, atque in v-
num quoddam corpus transfusa, gratior mana-
ret in publicum.

Atque in vniuersum, dicam quæ posthac ex-
plicatus à me, nitidiusque tradenda sunt, mihi
in tria fermè genera, tota primum eloquentia
diuidenda est, quo sit huius instituti magis de-
clarata ratio:

Prima igitur eloquentia diuina est, non illa
quidem quæ sita è schola, sed Dei præpotentis
incitata spiritu, qui solus vel infantissimos quo-
que facit oratores.

Hæc est verè sublimis eloquentiæ facultas, cu-
ius vt origo cælestis est, ita omninò admirabi-
les, & planè aurei sætus extiterunt: hæc non ver-
borù flosculis, delicatis auribus lenocinata, sed
intimis sensibus cælesti quodã ardore succensis,
homines sibi subiecit, hæc Reges domuit, hæc
cui-

*colorù præ-
ceptorum
incondita
multitudo.*

*Operis in-
stitutum.*

*Triplex elo-
quentia.*

*Diuina elo-
quentia ma-
gestas.*

*Eloquentiã
non sola
natura con-
fert,*

*Multũ ob-
est eloquen-
tia minus-*

ciuitates, prouincias, orbem denique vniuersum, repudiatis erroribus ad Christi iugum pellexit, hæc effecit longe aliter, quam sub fabuloso Orpheo, vt agni lupis accubarent, cum efferos ante Ethnicorum animos ad amorem Religionis, contempente, mansuetudinisque traxerit.

Origen, in Exod. 4.

Hæc eloquentia Moyses in sacris mirifice claruit, qui secundum Origenem, & Dni Gregorij sententiam, disertus censebatur in primis ea quæ floreat homines eloquentia, vapore à pueritiæ rudimentis in aula regia liberaliter institutus, & nobilioris ingenij culetra perpolitus: sed postquam cum Deo sermones miscere cœpit, iuxta diuinam eloquentiam & sapientiam sibi visus est omnium propè infantissimus.

Dionysius Longinus in lib. 4. de lib. 4. de

Tandem in cœlesti schola, vel potius sacratio diuinitus eruditus, ea literis mandauit, quæ Ethnicis, iisque consummatis Rhetoribus extiterunt admirationi. Dionysius enim Longinus, qui librum de sublimi eloquentia scripsit, Moysen legens miratur in eo, non quidem inane locutionum choragium, sed notionum (vt ipse ait) mentis præpotentem & exaggeratam sapientiam, τὸ κράτερον, & περί τὰς νόσεις ἀδρεπρόλορον, hæc inquit excellentia præstabat ὁ Ἰσραηλῖαν θεομαχέτης οὐκ ὁ τοχάν ἀνὴρ ἐπειδὴ τῶν τῆ θεοῦ δόνα μιν ἡγῆα τῶν ἀξίαν, ἐγνώρισε καὶ ἔφηκεν, Iudeorum ille Legislato non fuit vir de trinitate, qui nuntius virtutem pro dignitate cognouit, & verbis explicauit.

Longini Rhetoris de Moysi eloquentia indicium.

Hæc eadem eloquentia vigeat Dei fulmen Elias, & D. Paulus, quem Hieronymus Nicetas appellat, nimisque humili nomine Mercurium Lystrenses dixerunt. hic non blandis, & pictis locutionibus, sed Dei virtute, & scientia, ea gelat, & docuit, quæ scimus, ac legimus, in quibus plus eloquentiæ subesse arbitror, vel in vna sententiâ, quam in toto græcularum periodorum apparatu. Hæc est enim lingua Angelorum, quam ita appellatam ab Apostolo constat, non quod Angeli linguas habeant, vt annotat Theodoretus, sed vt quoddam, quod humanis linguis excellentius esset, in dicaret, & hæc de eloquentia sententiam imbiberat. Homerus Il. 8. ἡσυχασίαν,

Nicetas in Adrom.

χαλκίαια κικλισσοσι θεοί, ἀνδρες, Ἧ Κόμινδι. ubi alia Deorum, alia etiam hominum verba innuit. Hæc infundentis Dei donum est, minime ad artis præceptiones reuocanda.

innuit. Hæc infundentis Dei donum est, minime ad artis præceptiones reuocanda.

Secunda eloquentia heroica est, siquidem supra commune dicendi genus eloquentes nominat Longinus. Atque vt heros dicebatur ex homine, & Deo constatus: Ita hæc eloquentia non infusa quidem, sed simul humanis adiuta præsidij, simul meliori quodam cœli vberè irrigata, ad summam pulchritudinem effloruit. Talis est eloquentia Patrum, vt DD. Basilij, Gregorij Nazianzeni, Chrysostomi, Cypriani, & cæterorum, qui cum à puero animum ad eloquentiam adiecissent, postea cœlestibus aucti riuus, quasi magis torrentes, in mirificam Ecclesiæ vberitatem, fecunditatemque exundauerunt.

Eloquentia heroica. in dicendo qui sunt eloquentia humana augustiore præditi.

Tertia, humana quidem illa, sed virilis, sapiens, excelsa, plena virium, succi, sanguinis, & venustatis, qualis Demosthenis fuit, aut Ciceronis, & superiorum Oratorum, qui castius, accuratiusque dicendi genus consecrati sunt.

Huius ego grauitati puerilem, quæ aunc est in multis, loquacitatem non annuero, plenam vanitatis, & futilium propè deliramentorum. Euenit enim, vt qui propter pectoris angustias hoc sublime dicendi genus generosæ mentis factum non satis capiabant, leues homines, & græculi, toti se ad literarum aucupia, phrasas, & periodos conferrent, Non secus ac pueri, qui cum auri, & margaritarum prætia nesciant, pictos in litore calculos legant, iisque mirifice delectantur. Non est ista, non est quæ à multis putatur eloquentia, textus phrasæon, & scitè tornatus periodorum circulus. Magnæ flumen est mentis eloquentia, quæ rebus & sensibus magis constat, quàm verbulis: sed vt horti, qui vocantur Adonij in testulis pendentes è fenestris, eos, qui liberiorem aëris copiam non habent, humiliter oblectant: sic istis veluti puerilibus delinimentis inauriti, veræ eloquentiæ magnitudinem, nec mente quidem attingere potuerunt. Omisiss igitur his nugis grandem eloquentiam, tum heroicam, tum humanam exquemur, atque vt in foro, in scholis, in sacris denique concionibus potissimum elucet, de ciuili, declamatorio, concionatorioque genere, postquam vniuersè de eloquentia dixerimus, satis copiosè differemus.

Eloquentia puerilia eloquentia simia.

Iulianus in Cesarij vna vocat Adonidæ hortos. in orationibus γὰρ λαχυνίαν.

Ordo librorum.

De Eloquentia dignitate.

Dei, animi, & eloquentia similitudo.

CAPVT I.

Eloquentia
Deus qui
dam inter
homines,
apud Cic.
3. de orat.
num. 50.
quod
Plato dixit
Θεὸς ἔστι
ὁ λόγος.

EST verè eloquentia semen cæli, & ex æterni luminis fonte delibatus radius, quo qui cæteris excellunt, propius ad cælestes accedere, & cum ijs maius quoddam videntur habere commercium.

Dicam clariùs & illustriùs: Quam habet cum Deo affinitatem mens humana, hanc ipsam cum mente sibi vendicat Regina terrarum eloquentia.

Animus simulachrum Dei est, Deus animus est, eloquentia diuina est. Quod est Deus in mundo, animus in corpore, hoc eloquentia in vita ciuili. Ille segregatus est ab omni concretione mortali, hic totus spiritus est, eloquentia eximia mentis soboles non obscura. Ille videt omnia, nec videtur, hic cernit omnia, nec cernitur, eloquentia caput omnia, nec satis capitur. Ille quasi ventorum cursibus, hic amoris pennis influit, at suada: tota vis affectu tanquam vehiculo rapitur, & permeat in pectora. Ille per omnes vniuersi plagas diffusus est, hic per omnia corporis membra distributus, omnes verò artes, & disciplinas communi quodam vinculo complexa perlabitur eloquentia, ille regiam habet in cælo, hic in corde, isthæc in mente: illa superi colunt, manes obseruant, voluit orbem, illuminat solem, regit mundum, calcit inferos; huic supremæ corporis partes obtemperant, famulantur infimæ, caput neruis, quasi fidibus intentum mouet, oculorum lumen accendit, flectit corpus, in membris omnibus dominatur; eloquentiam verò timent Reges, reuerentur subditi, frangat hominum voluntates, illustrat ingenia, administrat ciuitates, atque inferiora se despicit omnia.

Multas quidem artes, aut à brutis animantibus effingimus, aut eas cum ipsis habemus communes (nihil de figulis, cæmentarijs, clinopegis, architectis loquor) etiam voce & fidibus canere, lanas inficere, telas texere, medicinam facere, bella gerere, imperia administrare, belluarum exemplo edocemur: At vero dicere (quod est copiosè, ornate, & sapienter loqui) totum illud, quod per se magnum est, totum nostrum est; in huius laudis societatem non mutæ pecudes sese offerunt; Angeli ipsi nostrum palmarium confitentur, qui si humani corporis com-

pagibus essent inclusi, eredo, hæc de re nobiscum certarent.

Quapropter Deorum inuentum eloquentia antiqui crediderunt, & Græci quidem Mercurio, quem *λόγος προφήτης*, Orpheus nominat, Galli suo Herculi Ogmio adscripserunt; melius, qui Deo scientiarum fonti acceptum referunt.

Orpheus in
hymno
Mercurii
τὸν Ἡρακλῆα
ὀμιᾶσαι ὀγμῶν
ἀνομιᾶν
ἔστι φωνῆ
ἰσχυροῦ.
Lactantius.

De Eloquentia Pulchritudine.

Comparatur cum Pantarba lapide.

CAPVT II.

ATque cum tanta sit eloquentia dignitas, certè non minor est pulchritudo, & suauitas, quæ barbarorum sensus incredibili quadam voluptate titillat. Ocurrit hic mihi, quod de Pantarba narrat Hiarchas, apud Philostratum.

Vide Cic. l.
2. de Orat.
n. 34.
Philost. in
vita Apol.
l. 3. c. 14.
Pantarbe
describitur.

Lapillus est vt pulchritudine insignis, sic virtute admirabilis; ardet enim suauis quodam fulgore, & radijs perstringens oculos, diem vel media nocte accendit; quod miretis, id ipsam lumen spiritus est, ad eò efficax, vt longius diffusos inter se lapides conciliet: & quantum illa vis (quæ satis oratione explicari non potest) diffunditur, tantum obtinet imperij, acruosque lapidum non secus, ac apum examina pertrahit. Verum natura, ne tam preciosum munus vilesceret, non modò occultis terræ visceribus abdidit, sed & facultatem indidit, qua ex captantium manibus efflueret, nisi prouida ratione teneretur.

Quæ omnia mirificè eloquentia conueniunt: si lux queritur, quid illustrius? si vis, quid potentius? si latebra, quid occultius? Ipsa enim non modo lucida est, sed eos in quibus dominatur, scientia claritate perfusus, magni quoque nominis celebritate nobiles facit: tantum autem habet virium, vt miri quodam dominatu sese insinuet in pectora, quæ nullæ aliæ machinæ potuissent expugnare, (sed hoc grande, nervolum, magnique affectibus incitatum orationis genus, non est omnibus in promptu:) tantis eius, vt cæterorum omnium, eximiam pulchritudinem difficultatibus, non secus ac rosam spinis, natura vallauit.

De vtilitate Eloquentia.

CAPVT III.

Quæ duæ res in ciuili vita plurimum possunt, Ars militaris, & Doctrina, elo-

Ones. l. 2. de Imper. Eloquentia arti militari perquam necessaria. non oīras & nχūs in nχūs ou cāl nχūs iχyīpū fū χēs is em mīd. xv mē. χūs oīs πρo. τρoχίv d. pītūs.

quentiæ op̄erā non mediocriter indigent. Et quod ad militiam quidem attinet, quantum ab eloquentia subsidij capiat, testis est Onesander, qui inter vñdecim boni Imperatoris condiciones, eloquentiam vel præcipuam numerat: Hinc enim (inquit) maxima, præcipuaque in exercitum commoda deriuantur; siquidem Imperatoris vehementi concione, erecti, excitatiq̄e milites, ardua quoq̄e, & formidolosa excipiunt, ac propositam in laudem, victoriamq̄e acriter decertando conspirant; nec ita auribus percepti tubarum clangores animos ad pugnam acunt, & irritant, vt hortatur ad virtutem & gloriam oratio, vigorem mentis ad obiecta pericula erigit, imp̄ & metu conterritos, peneq̄e iacentes constanti roborat hortatione. Quamobrem perspicax ille cæcus, vatum parens. eloquentiam in ducibus tantopere commendat, cum Menelai suauitatem, Nestoris flumina melleum, Vlyssis vim & grauitatem celebrat: nec dubium, quin heroicis temporibus Imperatori plurimum splendoris attulerit ratio quædam, & industria dicendi, quod in dies apud Græcos, & Romanos, maioribus vsq̄e aded manauit incrementis, vt rari essent Imperatoris eloquentiæ ciuilibus imperiti: Eloquentiam ciuilem dico; neque enim Imperatorem velim affectare genus dicendi politum, ex schola, & Rhetorum flosculis illigatum, sed magnum, vehemens, excessum, quod optimi ingenij viribus incitatum, non nihil ab arte, summorumq̄e virorum limato iudicio, vsq̄e Reip. & quotidiana disertorum consuetudine capiat expolitionis.

De concionatoribus & iurisperitis, quorum splendor inter literatos est maximus, nihil attinet dicere, norunt omnes quantum in eloquentia præsidij situm, atque collocatum habeant. Non ita genus igneum transans omnia, cæteras vniuersi partes arcanis viribus incitat, vt omnes artes, & disciplinas accendit vis dicendi, sine qua eas non modò languere, sed & penitus contabescere necesse est.

Alij Quintilianus in tribuit.

Accedat ad hæc Cornelij Taciti præclara autoritas, qui in dialogo de claris Orat. sic loquitur: Eloquentia parat simul, & tuetur amicitias, afficit nationes, complectitur prouincias; qua non aliud in ciuitate nostra ad utilitatem fructuosius, vel ad dignitatem amplius, vel ad vr̄bis famam pulchrius, vel ad totius imperij, atque omnium gentium notitiam illustrius excogitari potest: nam si ad utilitatem vitæ omnia consilia, factaq̄e nostra

dirigenda sunt, quid erit tutius, quam eam eligere artem, qua semper armatus, præsidium amicis, opem alienis, salutem periclitantibus, inuidis verò & inimicis merum, & terrorem vitio ferās, ipse secus, & velut perpetua quadam potentia, ac potestate munitus, cuius vis & utilitas rebus propè fluentibus aliorum præsidio intelligitur: sin proprium periculum increpuit, non (hercule) lorica, aut gladius in acie firmius munimentum, quam reo & periclitati præsidium, & telum, quo propugnare pariter, & lacessere vel in iudicio, siue in Senatu, siue apud principem possis.

De vi Eloquentia.

CAPVT IV.

Conciliatricula res, & efficax capiendis illicandiq̄e animis eloquentia, vbi præsertim ad sapientiam, vitæque integritatem comes accesserit; huius enim velut subnixæ pennis Oratoris anima in ipsa auditorum pectora influit, & gratissima omnium seruiture sibi mancipat, quæ simul atque ingressa est, quid non efficit? Inflammandi sunt animi? In ignem accenditur; pungendi? in stimulos accititur; illustrandi? funditur in lucem; consolandi? spargitur in Nepenthes; compefendi? frænum est; sanandi? Panacea est delinendi? sit Sirenula: dici non potest quot sunt lenocinantis facundia mites præstigiæ: quot & quam admirabiles effectus.

Haud errarit quisquis, qui cum Philone Iudæo, eloquentiam ἐλεγχολιv τ̄ φυχῆs dixerit.

Certe Iulianus Imperator illam cum Mercurij virga non inicere comparat. Hæc Increpuit: taret omne pecus, volucresque, feraque.

Et simulant fess' s' curuata cacumina somnos, Neo trubicibus fluitis idem sonus occidit horros. AEquoris, & terræ maria inclinata quiescunt.

Vis suavis eloquentiæ potentiam? agnosce in Aristide: Smyrna Ionix ciuitatum pulcherrima, sub M. Antonino, terræ motu miseransumum, l. dum in modum collapsa, prostrataque iacebat: s. sylvæ. Aristides verò monodiam ad Imperatorem Philost. in scripsit, vt ad miseræ ciuitatis ruinas refarciendas inuitaret; vbi post descriptâ vr̄bis antea splendens pulchritudinem, locum illum pertexit Ar. in or. ra ad Anton. τ̄ ζέφυροι ἐγῆμην αὐτῶν καταπνέουσιν conuulsum.

Philo in libro quod vir bonus idem sit liber. Iulianus ep. 2. ad Iulianum, p. 178. epist. Gra.

nuac

nunc autem desolatam; perflant & ephyræ, Antoninus ad hanc vocem suspirijs, & lachrymis suum testatus dolorem, continuo Theodosio Asiæ præfecto mandavit, ut Smyrnæ repararet.

Vis callidam, & heroum expugnatricem Suedam ingenioso ipsius Oratoris stratagemate gliscentem? Lampacenos statuerat Alexander, quod Persis studerent, funditus euertere, iamq; erat in procinctu ferro, & furore incitatus, cum ad eum a suis municipibus missus est Anaximenes (magni illius Alexandri præceptor), ut culpam deprecaretur, quo cognito Rex in iracundia persistens, iuravit se Anaximenes precibus omnia contraria facturum; At egregius orator furentem iuuenis animum subdole mitigans. Non veni, inquit, Alexander ut putas, deprecator culpæ, sed auctor rustitiæ; iniquè egerunt Lampaceni, rei sunt Maiestatis: hoc igitur à te postulo, ut eorum vxores, & liberos sub corona vendas, templa incendas, urbem in plana submittas. Alexander, qui se præceptoris petitioni aduersaturum per omnia dixerat, sensu se captum, & subridens omnia condonauit.

Eunapius in Aedesio. Sapore v. Eustathij eloquentia delimitus.

Vis Præstigiaticem? Eustathium intuere, cuius meminit Sardinus in vita Aedesij, ubi de Eustathij legatione ad Saporem, copiosius agit. Sapore homo imperiosus, & aditu difficilis erat, & fama ferebatur; postquam tamen de more legationis, Eustathio ad regem patuit accessus, vultus modestiam, suauemque oculorum serenitatem Sapore demiratus, varijs artibus hominem timore percellere conatus est: verum ubi placidis auribus viri dicta pariter & argumenta modestè, atque expedite percurra concepit, foribus excedere illum paulisper iussit, mox per cubicularios ad communem mensam rex illum introiucat, paret Eustathius, ut erat natura factus ad obsequij momenta, & omnem rationem humanitatis, ad epulas regales accedit, ubi cum de honorum contemptu inter pocula disseruisset, tantum regis fortunæ, & ornamentorum Saporis fastidium iniiecit, ut parum abfuerit, quin Rex riarum rectam abiecerit, & cum purpureo paludamento, gemmata monilia deposita cum Eustathij penula commutaret: at fieri illud prohibuerunt affinitate coniuncti, qui Philosophum merum præstigiatorum dictabant.

Hac eadem eloquentia C. Gracchus lacrymas inimicis excussit, bella indixit Demosthenes, Catilinam fregit Tullius, Sicariorum enses in suum iugulum districtos hebetavit Antonius, urbes cepit Cyncas,

Per medios ira satellites,
Et perumpere armat saxa,
Potentius istu fulmineo,

De ortu & progressu Eloquentia.

CAPVT V.

Origo Eloquentiæ antiquissima est, siquidem cum oppidis hominumque cœtibus iure congregatis habuit initium: Cum constet duabus potissimum rebus vinciri ciuitates, iustitia, & sermone. Narrat Aristides magnam inter ipsius mundi nascens cunabula rerum perturbationem extitisse. Cum hominem nudum, & inermem vniuersa penè animalia multis partibus anteirent, varijsque molestijs, atque angoribus, quibus ipse præ consilij inopia cedere cogebatur, ex cruciarent, ipsi denique homines inter se, belluarum more, fœdissime tumultuarentur.

Aristid. oras 2. pro Rhet. Apologus Lepidus.

Hanc conditionem miseratus Prometheus ille fabulosus, cœlum conscendit, ut subsidia salutis, & ornamenta referret dignitatis. Quapropter eius gratia partim delinitus Iupiter, partim etiam hominum miserijs (ut qui quotidie dilabebantur) grauius commotus, Rhetoricam sub comitatu Mercurij misit in terras, iussitque ut eius ipsius copiam faceret mortalibus, ne tamen instar theatralis pecuniæ promiscue largiretur omnibus, sed lectissima quæque, & generosissima ingenia deligeret, quæ tam præstantis doctrinæ opibus ad luam, multorumque locupletare utilitatem. Hinc primi hominum cœtus, industriæ, consilia, machinationes, artes, opesque floruerunt.

Hanc ille lepidissimam fabellam citat, ut Rhetoricæ antiquitatem, necessitatemque commendat. Constat certe Rhetorum nomen antiquissimum esse, & longè ante Philosophorum appellationem: quippe Homerus eius ipsius meminit Iliadis primo, ubi Phœnicem Achilla a Pelœo patre admorum, quasi doctorem eloquentiæ, morumq; moderatorem innuit, & expressit, ῥητινὰ λόγων, πρῆξι καὶ τε ἐργων nominavit. Quin eius temporibus, iam caluisse in concionibus eloquentiæ studium ostendit, cum heroes illos antiquos ob linguæ facultatem efferat laudibus. Nam Menelao argutam breuitatem, Nestori melleam suauitatem tribuit, Vlysi vero copiam niuib; hibernis simillimam, ἔπειρα, scilicet ὑπὸ δέσποιν ἐοικῶτα.

Homerus il. 2. Rhetorum nomen antiquissimum. Phœnix ab Homero dicitur.

Paris Rhetor.

Χαμπερθη, sed & ipsum Paridem voluit, utpote ingenio satis elegantem in Amando, Patris iussu Graecis artibus, & eloquentiae disciplinae institutum, disertum imprimis supra gentis suae ingenium euasisse, atque in hominem Veneris, Ceston, caeteraque id genus (si Athenaeo credimus) scripsisse, vnde postea de iudicio Dearum, & Veneris victoria, manauit rumor.

Pithaeus Rex idem Rhetor. Pausan. Corinth. p. 113.

Pithaeus e regiam monumentum. Tribunal iudicis antoniam hoc est, Schola Rhetorica.

Pithaeum Troezeniorum regem, non modo ius, ut eius dignitatem decebat, constanter dixisse, sed & artem dicendi docuisse, & librum Rhetoricum posteris reliquisse refert Pausanias in Corinthiacis, ex quo, & eius monumentum cernebatur, Tribunal ex albo marmore, tribus sellis iudicialijs insigne, cui proximum adhaerebat templum Musarum, ut iuris, & humaniorum artium singulare ostenderet communcium διαδοχὴν ἵππὸ καὸς πισθαιδίας μνηστέῃ ἐστὶ τρεῖς θρόνοι αὐτῶ θρόνος κόνιται λίδου λευκοῦ ἀπὸ ὁμοῦ ἱερῶν Μουσῶν ἐστὶ, addit ἐν τῷ οὐδα. πισθαιδία δὲ δάξαι λόγων τέχνην παρὶ καὶ τὸ βιβλίον πισθαιδίας δὲ οὐ γράμμα ἢ ἀνδρῶ ἐκδοθέν ἐπικυρίως, καὶ αὐτὸς ἐπελέξατο. Hac ille, ex quibus colligas ante Herculis te npora iam sparsos de Rhetorica libros extitisse.

Cic. in Bruto.

Sed quia haec artis elementa, ut credibile est, erant crassiora, vix inter ipsius Rhetoricae cunabula numerantur. Quamobrem Cicero in Bruto eloquentiae ortum facit ab Athenarum adolescentia. Eloquentia, inquit, non apud quosuis Graecorum coepit, sed apud Athenienses non nascentibus, sed iam adultis Atheniensibus. Ante Periclem, & Thagididem litera nulla est, quae quidem ornatum aliquem habeat, & oratoris esse videatur; Periclem Xantippi filium Anaxagoras Philosophus erudit, cuius suauitate hilaratae sunt Athenae, eius vbertatem, & copiam admiratae, eiusdem dicendi vim, terroremque timebant.

Hac igitur aetas prima oratorem propè perfectum tulit. His ducibus eloquentia excoli coepit, & magistri dicendi multi subito extiterunt.

Gorgias Leontinus, Trasymachus Calcedonius, Protagoras Abderites, Prodicus Chius, Hippias, Eleus, Isocrates tamen omnes vicit, & Lysias, quem iam propè audeas oratorem perfectum dicere: Nam planè quidem perfectum, & cui nihil admodum desit Demosthenem facile dixeris, huic Hyperides proximus, & Aechinas

fuit, & Lyeurgus, & Dinarchus, & enius nulla scripta extant Demades. Haec enim aetas effudit hanc copiam: & succus, & sanguis incorruptus vsque ad hanc aetatem oratorum fuit, in qua naturalis esset non fucatus nitor. Haec Cicero, quae si eum Pausaniae, & Athenaei testimonijs comparas, facile colligas eum non ipsius eloquentiae primordia, sed expolitionem, perfectionemque assignare. Verum eum de rerum inijs sermo est, ab ipsis cunis sunt repetenda, nec considerandum, an tunc ornatam habuerint. Nihil enim politum est, & natum, sed rudioribus principijs omnia a natura ipsa rerum opifex petrexit.

De Nomine Rhetorum.

CAPVT VI.

PRIMUM Rhetores dicti sunt omnes, qui qualicunque demum dicendi facultate pollebant: quo sensu Phoenicem ab Homero Rhetorem nominatum constat, & ῥητορικὴ ipsa est ars dicendi, ac eloquentia nuncupata, ἀπὸ ῥησις, quod est dicere, αὐτὸ ῥῶδον λέγειν. fula oratione loqui, quod annotat magnum etymologicum, vel etiam ἀπὸ ῥέτρας (ita legem Dotes appellant) quod Rhetores olim leges proponerent, & conderent: verum quod contracta videretur ad forenses orationes Rhetoricae nomenclatura, ut testatur Suidas, qui ῥητορικὴν vocat ῥητορῶν ἢ ἡ, αὐτὸν ῥητορῶν. Sapius eloquentes in genere δεινὸς ἐν λόγῳ, & eloquentia ipsam λόγος potius, quam ῥητορικὴν magni auctores nuncupant; ita Diuus Gregorius, λόγων ἰδρωτάς, dixit labores in eloquentiae studijs positos, & Iulianus ad Libanium Sophistam λόγους, ῥητορίας, σθένεσιν, coniungit, eloquentiam significans prudentiae salē condiam. Haec prima Rhetoris appellatio.

i: appellatione Rhetores omnes dicitur.

Magnum etymol. in voce ῥητορῶν, ῥητορικῶν.

Suid. ἰσὺν vocat ῥητορῶν.

Gregor. Naz. ἐπιτομὴ ad Basil. Iulianus ad Liban.

Mox, cum diserti illi, & facundi homines Athenis maximè, què vrbis eloquentiae fuit domicilium, omnia regerent, & pro arbitrio concionum fluctus moderarentur, bella conficerent, exercitius, naues, commeatus, vestigia, leges denique, & iura omnia administrarent: speciosissimum fuit nomen Rhetorum. Nam ῥητορῶν, ut testatur Suidas, ἰδὲ ἐ- ταν, ac δῆμι συμβουλευτῶν, & δῆμαγωγῶν, ῥητορῶν.

2. Rhetoribus appellatio. Rhetores duces populi.

Suid. ἰσὺν vocat ῥητορῶν.

Prin.

Rhetores
duces po-
puli.

Principes, Consiliarij, duces populi. Is erat Rhetorici nominis splendor, hæc potestas, cum ceteri literarij, & Philosophi, inter scholæ parietes delitescerent. Itaque cum illi honore, & opibus florent, nobilissimi quique iuvenes dicendi studium ardentissimè capessabant, quod ad Reipublicæ gubernacula moderanda, hanc sibi ansam potentissimam esse cernerent. Inde nati sunt Rhetores, umbratilis scilicet eloquentiæ doctores, qui cum ipsi à foro, & negotijs civilibus abstinerent, ceteros tamen ad id exercitationis genus instigando, eam inter scholæ priuatis parietes gloriam plerique aduerunt, quam in hac forense luce, & concionum honoribus rari postea sunt consecuti, quod de Isocrate, & Demetrio Phalereo testatur accepimus. Qui inter eorum cœtum ceperunt artificiosa orationis, sermonumque illecebras quasdam, & veluti sirenulas, (vt Græci vocant) affeate (quarum famosissimus architectus fuit Gorgias Leontintus (illi ῥήτορες σοφιστῶν) sunt nominati, vnde Lucianus dixit in Macrobij, Gorgiam Rhetorem fuisse, ex ijs quos sophistas appellat, ῥητόρων ἢ Γοργίας ὁ τῆς σοφιστικῆς καλῆς. Qui quidem initio apud sobrias adhuc aures malè audiebant, propter hæc noua delectationis auctoria. Itaque Plato in Symposio Γόργια φασμακτα, ἢ σοφιστῶν confundit.

3. Doctores
eloquentia
Græc. Sophi-
sta.

Lucianus
in Macrob.

Plato in
Symposio,
Sophistas
cum vena-
ficiis con-
fundit.

Postea verò, cum sub Imperatoribus illi popularium concionum torrentes exaruisissent, & omnes omnia ad aurium delicias sermones essent conuersi, magno in honore Sophistæ, hoc est, illecebræ illius eloquentiæ doctores fuerunt. Hinc illa Herodum Atticorum, Proæresiorum, Aristidum, Philostratorum, Libaniorum, infinitorum denique natio pullulauit, quos fecundo lasciuientis eloquentiæ partu hæc tempora effuderunt. Plerique autem ita scholastici illius regni amantes extiterunt, vt præ docendi munere prouincias, & principatus recularint, inter quos fuit Libanius, qui locum Prætorij præfecturæ à Iuliano oblatum, præ vehementi orij literarij dulcedine respuit. Audiebantur enim & præmij decorabantur ab Imperatoribus, qui malebant homines ingeniosos inter hos eloquentiæ ludos alere, quam obstructam ad publicas conciones, & populares fluctus viam aperire.

Extincta igitur libertate, illi, qui prius erant ciuitatis principes magni nominis Rhetores, aut causarum illustrium disceptatores, in caularum litigiosos actores degenerarunt, & ea

est acceptio ῥήτορες apud D. Lucam cū pro-
ductum memorat Tertullum ῥήτορα, qui
aduersus diuum Paulum coram Felice præside
causam ageret (is quippe causidicus erat.) In hac
apparet actione quam ieiuna sit, & macilenta
humana eloquentia, cum diuina comparata, &
quo spiritus fulmine Rhetoris illius machina-
tiones Paulus θεοῦ ῥήτορος demoliatur.

Luc. ad.
24.
Rhetores
Causidici.

Ad summum, vt omnia paulatim defecerunt in peius, illa Doctorum eloquentiæ gloria, quæ prius florētissima extiterat, in viles Rhetorculos defluxit, qui se Rhetores Latinos appellabant, quales illi fuerunt, quos decreto Senatus constat esse damnatos, homines ineptè fallaces, vt qui frigidam quasdam Græcularum tabularum versutias, & stolidam sacundiam iuuentutem docerent. Itaque Fannio Strabone, & M. Valerio Messala Consulibus, M. Pompeius Prætor Senatam consuluit. Quod verba facta sunt de Philosophis, & Rhetoribus, S. C. de ea re ita censuerunt, vt M. Pomponius Prætor animaduerteteret, curaretque, vt ei de Repub. fideque sua videretur, vt Romæ ne essent. De iisdem interiecto tempore Cn. Domitius Anobarbus, & Licinius Crassus Censores ita censuerunt. Renunciatum nobis est, esse homines, qui nouum genus disciplinæ instituerunt, ad quos iuuentus in ludos conueniat, eos sibi nomen imposuisse, Latinos Rhetores, ibi homines adolescentulos totos dies desiderare. Maiores nostri, quæ liberos suos discere, & quos in ludos ire vellent, instituerunt. Hæc noua, quæ præter consuetudinem, ac mores maiorum sunt, neque placent, neque recta videntur. Quapropter & ijs, qui eos ludos habent, & ijs qui eò venire confluxerunt, visum est faciendum, vt ostenderemus nostram sententiam, nobis non placere.

Pseudorhetores
dantur
nati.

Suetonius
in lib. de claris
Orat.

Hæc in pseudorhetores, qui pro vera eloquentia Dialecticorum argutias, fallaciasque venditabant. Rhetoris tamen appellatio, ex eo tantum fuliginis contraxit, vt Latini se Oratores, & Patronos, non Rhetores appellari voluerint. Adde in honorem nominis, in Ecclesia Græca dictos quoque fuisse Rhetores, sacrarum literarum interpretes, quod illustrat Co-

Rhetores
dicit sacra-
rum scri-
pturarum
interpretatio

dinus de officijs, ὁ ῥήτορ εἰς
τὸ ἐπιλυτικὸν τὰς
ῥαφίας.

De honoribus Rhetorum.

CAPVT VII.

Ingeniosè, vt cætera Lucianus, in eo quem de Rhetorum doctore inscripsit dialogo, Rhetoricam suis depingit coloribus. Sedet illa in eminenti folio, formosa aspectu, & planè elegans, Amaltheæ cornu gestans, varijs fructibus refer- tum, & ex vna quidem parte altantem ostendit Plutum, adolescentem penitus aureum, ac per quam amabilem, quem Gloria, & Potentia, cæ- teraque id genus. Diuæ frequenti stipant comitatu: ex altera vero parte laudes per pul- fillis amoribus similes, ac vndique confertæ cir- cumuolitant instar. Nili, si quandoque illum depictum vidisti, crocodilo alicui, vel equo fluuiatili, quales multi sunt in eo, insidentem: paruulos autem pueros (Pechesillos Ægyptij vocant) circa illum lufitantes: Tales & circa Rhetoricam laudes. Hæc ille: ex quibus ostendit totius penè honoris domicilium in Rhetoricæ, siue agentis, siue etiam docentis gremio fuisse constitutum.

Rhetorica pictura. Defensio Rhetoricæ apud Plu- tum ex Aristide p. 675.

Rhetorum palma. Ouid. 1. Me- tam. Et Rhetorum quoque triplicis foris, quæ dicitur Philocephus, ut est in Cyrilli lexi- co. Lucianus in Rho- doctore.

Primum, sicut Imperatorum honoribus lau- rez sunt peculiari quadam ratione consecrata, vt canit Ouidius in persona Apollinis, ad Da- phaem:

Tu Ducibus latis adaris, cum lata triumphum Vox canet, & longas vident Capitolia pompas. Sic etiam palmæ Oratoribus destinata, qua- rum memiit Martialis epig. 27. libr. 7. ad Fulcum.

Sic fora mentem sic te pallatia laudent, Excolas & gemmas plurimas palma ferres. Et Lucianus in Rhetorum Doctore si φούνης ἴσθη τῆ βύρα γλυκὺν ἔσφαται μύνοι. Hæc autem ratio honoris fuit, quod palmæ olim charta- rum vicem præstiterant, ex quo Oratoribus deberi credebantur, qui literaturæ omnis au- ctiores, & principes haberentur: sine etiam quod palma victoriæ semper insigne extitit, ideoque victricem, & dominam, perquam opportunè decebat eloquentiam; an etiam quod palma trecentæ, & sexaginta quinque ab Ægyptijs numerentur virtutes, ideoque fuit symbolum eloquentiæ, cuius infinita vis, innumeræque utilitates in hanc vitæ ciuilem culturam emana- runt.

Sphinges.

Alterum eloquētum symbolum fuere Sphin- ges. Neque enim sine ratione aliqua credibile est, datam Hortensio oratori à Verre Sphin-

gem eburneam, nisi quod conueniens munus oratori credebatur. Meminit Plutarchus in Cicc- rone, καὶ λαβόντων ἐλεφαντίνην σφίγγα μι- θῶν εἰπέε πλαγίως ὁ Κικέρων πρὸς αὐτὸν τῷ ἰφίστατος, ἀνιγμάτιον λόσεων ἀπέριτες ἐ- χεῖν: καὶ μὲν ἐπὶ τῆ οἰκίᾳ τὴν σφίγγα ἔχει. Ratio est, quod σφὴ παρθένος per antono- miasiam sphinx appellatur ab Euripide in Phœ- nisis, & in mysterijs Ægyptiorum inferioris sa- pientiæ fuit symbolum, ex quo pro templorum fermè omnium limine cernebantur sphinges, quæ diuinæ sapientiæ vim reconditam, eamque multis difficultaribus implicitam significarent. Meminere Strabo geograph. & Plutarch. in Isi- de, & Ostride.

Tertio attributa etiam oratoribus Sirenes, quod ea, quæ in Ilocratis tumulo est collocata, satis indicat; idque ob melleam orationis suavi- tatem. Nam Syrenes ἰτυρῶν, ὅπα γηῦσι, apud Orpheum; vnde à Lycophrone in Cassan- dra ἀπὸ φρονόι ἀφόνες, nominantur, & ab Alciphrone dicuntur habere Sirenuas in label- lis, qui suauem, & argutam Orationis copiam fundunt. Sic etiam Menecles de Bacchide εἶον ἐπιέγγετο, ἴον ἔθελεν ὅσαι τῆς οὐμείλιαι ἐπιτὸ αὐτῆς σείρηνης ἐνδραυτο, qualis etiam erat oratio, qualis aspectus, qua in eius coll. quæ sessabant Sire- nula?

Strabo geog. l. 17. Sirenes Rhetoribus attributa. Orpheus in Argonauti- cis. Lycophron in Cassandra, Menecles in Bacchide.

Quartò, honor statuarum penè vulgaris apud ipsos oratores fuit: siquidem vni Demetrio Pha- lereo trecentas & sexaginta statuas Athenis erectas legimus; Gorgia Leontino, qui pri- mus subitæ, & fortuitæ orationis aperuit fontem, non inaurata, vt cæteris, sed aurea posita est, Populus Romanus Proæresio i- maginem cum nobilissima inscriptione dedi- cauit, (Regina rerum Roma Proæresio Regi elo- quentia. Ipsi quoque Cæsares eloquentiæ no- mine statuas affectarunt: tradit enim Vopiscus, Numeriano adolescenti, Cari Imperatoris filio, à Senatu Romano dedicatam fuisse statuam hoc titulo insignitam, Numeriano Oratori potentis- simo.

Statuarum honor. Diogenes Laert. Cicero in orator. Eunapius in Proære- sio. Legationes & Magi- stratus rhe- toribus mandati.

Quintò legationes, vt Cyneæ Demosthenis auditori, apud P. R. Anaximeni apud Alexan- drum, Scopeliano apud Domitianū, Eusthatio Cappadoci apud Saporem Persarum Regem, Magistratus denique, & Præfecturæ per læpe Rhetoribus sunt demandatæ, vt ex Eunapij Sar- diani; & Philostrati Lemnij Sophistis nimis liquidè constat, vnaus Libanius ἐπαρχίαν ἀ- λῆς,

As, quæ erat prima dignitas, recusavit. Aufonius de Rhetore factus est Consul à Gratiano, haud immemore Præceptoris discipulo. Bis consularum gessit Herodes Sophista, tãtasque opes contraxit, ut stadia, & theatra suis sumptibus populo ædificaret.

Urbes, & Prævincia, Eunnapius in prætorio.

Sexto, Urbes, & prouincia: Nam cum Proætorio prætorij muneris petendi copiam fecisset Constantinus Imperator, postulauit in insulas nõ pocas numero, nec exiguas, tributarias, & uectigales Athenarum ciuitati in pendendo frumento. Donauit istas Imperator, & Primariam dignitatem adiecit, ut præfectus castrorum uocaretur.

Philostratus in Diogene.

Septimo, quod ingentis honoris fuit, & solis penè Cæsaribus, Imperijque consortibus concessum, ipsi Rhetores ad consensum Imperatorij uentili sunt admissi. Nam de Dione memorat Philostratus, ῥητορὶκὸν γένος αὐτοκράτωρ ἀναβλέπων αὐτὸν ἐπὶ τῷ βίβωκε ἐς τὴν χροσὴν ἀμαρταν, ἑρῆς οἱ βασιλεῖς τὰς ἐκ τῶν πολέμων πομπὰς εἶναι, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ σπρόφομος ἐπὶ τῷ Δωῖα, ἡ μὲν λέγει οὐκ ἴα, φιλοῦ δὲ σε ὡς τιμαυτόν. Sane Traianus Imperator: Romæ illum in aureum currum assumens, in quo Imperatores confectis bellis triumphorum pompas ducere solent, scripsit ad Dionem conuersus, quidnam aiebat, dicas, nescio. Te uero non minus, quam me ipsum diligo. Hi sunt, & alij in aemuli eloquentiarum triumpho, quos nihil opus est diffusis recensere.

Contra eos qui dicunt Demosthenem ab Aristotele præcepta Eloquentia didicisse.

CAPVT VIII.

Vindicanda est Rhetoricæ antiquitas, à calumnia, qua nonnulli Philosophos ante Oratores claruisse, ipsumque Demosthenem Aristotelis præceptis institutum, ad tantum eloquentiæ decus efforuisse constanter asseuerant. Hoc ipsum iam suis iactatum temporibus disertissime conturat Dionysius Halicarnassæus, & firmissimæ rationes cuiacunt. Si quidem Demosthenes annum uigesimali quintum, agens, rempublicam capessere, & conciones habere cepit: Aristoteles uero ipsidem temporibus cum Platone uixit, usque ad annos septem & triginta, neque scholæ rector, neque ullius seclæ peculiaris auctor, nec libros Rhe-

toricos, nisi longo post tempore, elucubrauit: Nam Platone mortuo abiit ad Heriam Atarpei tyrannum, ac triennium cum eo moratus, Eubulo Prætorie Mitylenas secessit, inde sub Pythodochi prætura ad Philippum uenit, apud quem in institucendo Alexandro octo annos exegit: post Philippi obitum, Euzeneto Prætorie, profectus Athenas, duo decim annos in Lycæo scholas habuit: quo tempore testatur se iam natu grandiosem, editis ante præstantissimis operibus artes, Rhetoricas, quibus adiutum auit Demosthenem, composuisse. At uero Demosthenes, etiam cum adhuc sub præceptore esset Aristoteles, Callistrato Prætorie, anno ætatis, ut dixi, uigesimo quinto, primam causam egit cõtra Androtionem. Successit ea, quæ est de immunitatibus, uenustissime scripta: hæc excepit cõcio de classibus, quæ Timocrateæ sequuta est. Exinde cõtra Philippum Regem in arenâ descendit: mox Rhodiensæ, & tres Olynthiacas, & Midianâ confecit. Hic orbem exegerat, cum nulla Aristotelis de eloquentia scripta litera extaret: nã quod post Olynthiacu bellu Rhetoricas artes scripserit Aristoteles, indicat his uerbis, ubi agit de tropis: ἡ δὲ μεταφορῶν τετραῖων οὐσαν, ἑὸς οὐκ ἔστι μάλιστα εἰ κατ' ἀναλογίαν, ὡς Περικλῆς ἐρητὶ νεώτερα τῶν προπολεμῶν ἐν τῷ πολέμῳ οὐκ ἔστιν ἡρακλῶδῶς ἔξ αὐτῶν πλεονάζοντες εἰς τὸ ἐπερὶ τῶν ἐπινοῶν ἐξέλοι, ἢ Λεπτινῆς περὶ λαχιδαιμονίων, οὐκ ἔστιν περὶ τῶν ἐμὰ δα ἐπερὶ σφραγμαίων γενομένων. Καὶ Κριστόδοτος ἀρῶν τῶν ἐπινοῶν ἐξέλοι, ἢ Λεπτινῆς περὶ τῶν ἐπινοῶν ἀγαθόντα, τὰς ἐπινοῶν περὶ τῶν ἐπινοῶν. Cum quatuor, inquit, translationum genera sint, ea maxime probantur, qua proportione constant: sicut Pericles dixit, adolescentiam qua in bello perierat, ita sublata esse ex urbe, ut si quis uer ex anno tolleret, & Lepitines de Lacedæmonijs, non nisi committendum, ut iusticia fiat Græcia, & Cephisodotus, cum Chares rationem reddere Olynthia belli studeret, indignatus dixit, illum, qui populum in furnum duxisset, rationes referre conari. At dicit aliquis, orationem de Corona, cæterarum Regnam, post lectas Aristotelis artes Rhetoricas, scripsit Demosthenes, ut quam habuit octo annis post Philippi obitum: sed is præclarè ipsius Aristotelis testimonio refelleitur, qui in locis uirtutis testimonio ex oratione περὶ σερῶν, quæ

B

πρὸς

ad *ἐπιμνηστικὸν* *ἔπος* nominat. Ex ijs luce ipsa clarius est, perfectionem eloquentiæ, quæ in Demosthene excitatus viguit, ex Aristorelis præceptis hausit non fuisse. Nolim tamen hic asserere, non esse vtilem perfectis oratoribus Philosophiam; quinimo, nutritrix est eloquentiæ sapientia, & summam affert in dicendo perspicuitatem, vim, copiam, maiestatem: verum, licet disertis Oratores, qui ante Philosophos, præcul dubio emerferunt, à Philosophis postea fuerint adiuti, non ideo præstantior est Philosophia Oratoria facultate, cuius munus est, reconditas opes sapientiæ proferre in lucem, & flore orationis vestire, sine quo ornatu neglectæ in tenebris, & squalore semper iacuisent. Certe quidem acuntur gladij, sed non ideo eos gladij præstantior; à Philosophis institui possunt Oratores, non ideo sunt Philosophis inferiores.

tè, vt cætera Dionysius Longinus Homerum modo Soli Orienti, modo Oceano comparat, & rectè, vt enim Sol fons lucis, Oceanus ortus pureorum, & aquarum omnium parens: Sic Homerus omnis doctrinæ, addo cum Iustitiano Imperatore, omnis virtutis pater. Atque vt Solis radijs vestiantur, calore animantur, Oceani venis resperguntur & aluntur omnia: sic ex diuinis Homeri carminibus, lumen, Spiritum, alimentum, neccitate, & ambrosia suauis literæ perceperunt. Accedit quod vt in sole Oriente, & Occidente grauisimi colores ad oculorum miraculum cernuntur: In Oceano tot rerum opulentia, tot littorum decore, tot insularum amœnitas delectationem conciliat, sic in Homeri Poësi tot margarite, tot lumina, tot faces, tam varia, tam recondita, tam prompta rerum omnium copia, decus, voluptas sine fæditate delectet. Quanquam non est publici saporis Poëta, nec eos capere potest, qui Græcarum literarum imperiti eundem Latine legunt, aut puerciles amplificationes sententiarum ponderi, & eloquentiæ grauitati præferunt. Quos nihil mirum est de Homero pro sui ingenij modulo sentire, longè aliter ille Antipater Sidonius, qui non modo Poëtam, sed Oratorem; non oratorem tantum, sed Suadæ medullam, nec Suadæ medullam modo, sed Suadæ ipsam mundi, & magnum os nuncupat τὸν Μίσηρον, ἡρώδης, ἡ γροσσομα, ex quo ad eius statuum æream Apis, in ore vatis mellificans cernitur, in Græcorum carminum florilegio. Proceat igitur faustis auspicijs, in albis quadrigis Homerus Rhetorum pater, & longam sub se Oratorum vatumque seriem prospiciet.

Dion. Long. ad 4.
Homeri cō.
Sole, & Oceano comparatis.
Synesis
ἡρώδης ἡ γροσσομα
Homeri
ἡρώδης
ἡρώδης

Antipater Sidonius in Anthologia.

Illustrum Oratorum Elogia.

P Y T H E V S.

CAPVT IX.

Eius imago existat apud Fulvium. Versum in numismate. Vide Illustrum imago. Pythæi suæ. Pythæi meminit Pausanias in Corinthiacis. Ceteri in Bruto. Hermogenes. Id. 1. Longin. Id. 4. Demet. Phalar. de Elocut. Aelian. de var. hist. li. 13. cap. 22. Id. 1. Plin. l. 17. Id. l. 7. cap. 29.

Hic primus in templo Musarum fertur Rhetoricam docuisse, & posteris librum de arte dicendi conscriptum reliquisse.

H O M E R V S.

CAPVT X.

Origo plenioris Eloquentiæ si quis rectè repetat, est ab Homero, nempe hic Orator, & plane orator à Marco Tullio, ab Hermogene Rhetorum præstantissimus, à cæteris vero omnium consensu magister. Eloquentiæ agnoscitur. Sapiebat profectò Galaton ille pistor quisquis fuit, qui Homerum, quanquam haud satis verecunda specie, prudenti tamen, & arguta depinxit, quippe vomentem expressit, non esculenta credo vinum redolentia, sed aurea flumina, circumstantes verò poëtas, ea quæ ipse euomisset, summo studio colligentes vellem oratores addidisset, quando & ex eodem fonte hauriunt ab eo qui fons ingeniorum à Plinio nominatur, qui & de eorundem præstantia differens addit ingeniorum gloria, quis possit agere delectum, per tot disciplinarum genera, & tantam rerum operumque varietatem, nisi fortè Homero vate Græco nullum felicitius extitisse conuenit, siue operis fortuna, siue materia æstimetur. Ex quo diser-

Solon.
CAPVT XI.

Ante Solonis ætatem de nullo vt disertus memoriæ proditum est (inquit Tullius in Bruto) hic igitur Homero succedat, vir sine dubio magnus, cuius eloquentia, quasi veteris illius Myronis spirans manus horrori simul est, & Religioni. Apparet in eo ingenium acre, velox, excelsum quod eloquentiæ grauioris sedes est mens sincera, & victor animus: contra quem hoc calamitates possunt, quod aduersus solem nebula. His subsidijs paratur non fucata, & potentiorum libidini feruenter ancillans; sed

Grandioris eloquentiæ sedes grande ingenium.

εξαι cultrix oratio magna vocis libertate semper incitata. Qualis ea fuit cum armatus est eoacionatus contra Pisistratum, iam Tyrannidis satellitio, & assentatoris Senatus fauore terribilem ijs qui timere poterant, cuius occisionis hoc est exordiū *Ανδρες Αθηναίαι τ' μὲν εἰμι σοφώτερος, τ' ἢ ἀνδρείοτερος, τοφώτερος δ' ἢ τῶν μὴ στυγνῶν τὸ πρῶτον Ἰσθμῶν, ἀνδρείοτερος δ' ἢ τ' στυγνῶν ἢ Ὀφελίου ἢ τ' ὑπερβόει φροβιμένω.* Viri Athenienses alijs quidem sapientior, alijs sum fortior. Sapientior enim illis sum, qui Pisistrati conatus non animaduertunt, fortior autem ijs, qui sciunt illum quidem sed metu silent. Ex vngue leonem agnosco. Quid cum de Salamine ipsius patria inter Athenienses, & Megarenses fermē vsque ad interuencionem armis dimicatum esset, multisque eladibus acceptis capitale apud Athenienses esse coepisset, si quis legem de vindicanda Insula fectet, sollicitus Solon, ne vel tacendo, Reipublica, vel consulendo, sibi noceret, subitam dementia simulat, cuius praeteritū, non dicturus modō prohibita, sed & facturus erat. Deformis igitur habitu, more uecordium in publicum euolat, confictisque ad rem uersibus, quasi diuino furore incitatus, per Praeconem quod uetabatur suadet, omnium que animos ita permouet, ut aduersus Megarenses bellum ex templo decernerent, Insulaque deuictis hostibus Atheniensium fieret.

Extant uersus apud Laetium.

Εἶλον δὴ πρὸς τὴν Φολεγάνῃος ἢ Σικινίτης, Ἀνήϊ' Ἀθηνῶν περὶ τὸ ἀμειψάμενος.

Αἴψα γὰρ ἂν φάτις ἦδε μετ' ἀνδράποισι γένοιτο.

Ἀφικὸς οὗτος ἀνὴρ τ' Σαλαμῖν' ἀφένταρ,

Τοῖδ' ἔς Σαλαμῖνα μαχησόμενοι περὶ νῆσθ Ἰμερτῆς, χαλιπόντ' ἀπ' ἄσπασάμενοι.

Οὐκ ὕψιστον fuerim Phologandrius, aut Sicinotus, Ac mutata foret Attica terra mihi.

Nam subito fama hac hominum uoluit abire ad aures, Attici unus ades, qui Salamina suxit.

Quia Salamina igitur sarturi dedecus, imus, Subdita quod nobis insula restitues.

Hæc incitatz meatis, & uehementis ingenij iudicia: neque uerō Philosophiz perpolitus condimentis humanitatis caruit, quibus plerunque sententiosa eius dicta asperguntur.

Quid hoc grauius & illustrius?

Diogenes
Læc. sin
Solone.
Plutarch.
@rac. hist.
1174.

Εκ νεφέλης φέρεται χιόνος βία ἢ δὲ χαλαρή, βροτῆ δ' ἐκ λαμπρῆς γίνεται ἀερονόης: Ἀνδρῶν δ' ἐκ μεγάλων πόλις δόλουται. Ex nubis uia nubi, grandinisque decedit: Ex lucens fulgure tuum conitua. Sic ex spectabili magnorum uiciorum fortuna perniciēs creatur Reipub. At illud etiam Philo Ludæus purpuris suis infecuit. Εἰ ἀνέμων ἢ θάλασσα ταρασσεται, εἰ δέ τις αὐτῶν Μὴ κινή, πάντων ἐστὶ δικαιοσύνη. Ventis asperantur mare, sua alioqui natura lenissimum. Sic animus, licet per se tranquillus, alienis motibus percellitur. Iam uerō eius cum Cræso congressus, & Regina illa mens, neruosa eloquentiz uiribus incitata, quid non habet admirationis: Hæc sapiens, & suauis eius ad Regem oratio.

Ὡς βασιλεῦ Λυδῶν πρός τ' ἄλλα μεζῖος ἔ. Πλουτ. in Solone.

χρὴν δὲ θεὸς ἔδοξε, καὶ σοφίας τινὸς εὐδαρῆς, ὡς εἰκοιν, καὶ δημοτικῆς οὐ βασιλικῆς οὐδὲ λαμπρῆς ὑπὸ μεζῖοτος ἡμῖν μέτεσιν, ἢ τυχῆς ὄρουσα παντοδαπῆς χράμενον αἰετ' ἔβιον, οὐκ ἔσταις παρῆσιν ἀγαθῶς μέγα φρονεῖν, οὐδ' ἄρα μάλιστ' ἀνδρῆς εὐτυχίαν, μεταβολῆς χρόνον ἔχουσαι ἔνεσι: γὰρ ἐκάσῃ ποικίλον ἐξ ἀόλησ τὸ μέλλον. ὡς δὲ τέλος ὁ δαίμων ἔδειξε τὴν εὐπραξίαν, τῆσιν εὐδαίμονα νομίζουσαν. ὃ δὲ ζῶντος ἔστι καὶ κινδυνεύουτος ἐν τῷ βίῳ μακαρισμῶς, ὡς περ ἀγωνισμένους κήρυμα. καὶ εἰφανὸς ἔστιν ἀλέεαος καὶ ἀκροῦ, quæ sic latine reddo. Græcis quidem hominibus ὁ Rex Lydorum, ut in cæteris, medicritiam, sic sapientiam moderatiam, populariam, & liberam, si non Regiam illam splendidamque fortunam, concessit Deus. Quia cum uarijs fortuna uentis uio ad Cræsam hanc mortalium conditionem uideat obnoxiam, neq; sum, suauis presentium bonorum affluentia nos arroganter effert, & moderatam ferri, neque hominis uilius fluxam felicitatem incitat, & charitatem fini. Quandoquidem unicuique nostrum futu ritum uariū est & ignotum. Itaque cui prospera & aquabilis fortuna ad extremum usque diem obtigit, hunc beatum predicamus. Eius uerō, qui etiam cum huius uita conficiatur periculis, felicitas, non seorsim ac dimicantis Astheta uictoria, fallax est, & incerta.

Egredia
malitudo.

Pisistratus.

CAPVT XII.

*Solonis cū
Pisistrato
Sparatio.*

Solonis æmulus exitit Pisistratus, vario tamen eloquentiæ genere: illius gravis, austera, & plerumque horribilis oratio: huius suavis, & amœna dictio: ille frangere studebat animos, hic mollire: ille vasto impetu irumpens in animos rumpebatur, hic sensim, & leniter irrepens penetrabat: ille vase fictili panacea succum, hic poculo aureo melleis fauis oblitto propinabat venenum: ille secare se, & vrere profitebatur, vt sanaret: hic soporabat, vt iugularet: ille veluti fuscina armatus iruebat: hic aureo reti piscabatur. Ad summum, tantum dicendo valuisse fertur, vt Athenienses illi Regium Imperium, oratione capti permitterent: cum præsertim amantissimus patriæ Solon contraniteretur: sed alterius salubriores erant conciones, alterius disertiores: quo euenit, vt alioqui prudentissima ciuitas, libertati seruitutem præferret.

Themistocles.

CAPVT XIII.

Themistocles victoricibus laureis afflorescunt eloquentiæ palmæ: Magnum siquidem viri, & ad oratoria decora natum ingenium, quem prima, veluti surgentis lux eloquentiæ mirificum spondebat oratorem. Nam & puer, eo tempore, quo alij inter prolestantis ætatis blanditias lasciuunt, iam toramente forum, & accusationes, defensionisque sociorum cogitabat. Verum, (vt in Iulio Cæsare contigit) æstus militaris gloriæ longè ab ijs oratorum curis hominem abripuit, vbi Miltiadis trophæa cogitare cepit, ingentisque honoris stimulis noctes, dieque configi. Nec sane fatuè respōdit, cum iā blandiente eloquentiæ gloriâ interrogatus ab aliqua, verum mallet Homerus, an Achilles fieri? Tu verò quem te mallet (inquit) Olympicum victorē, an victoris præconem? Ex quo animum ad studia bellica totum adiecit, & ea gestus, quæ orbi terrarum stupori fuerunt. Apparent in eius dictis splendidiissimi ingenij lumina. Quid hoc exordio grauius, quo apud Andrios legatus vsus est? *Vestram hodie in urbem, Andrienses, appuli duorum numinum comitatu stipatus, suada, et vio-*

*Quæ
Saxat.*

lentia. Quid eo acutius, cū Heretienles irridens, aiebat: gladium quidem habere sicut Teuthidas; Cor autem non habere. Iam verò sublime quod dixit apud Persarum Regem, orationem varijs, pictisque stragulis esse simillimā, vt enim illa, sic hanc explicatam ostentare imagines, & figuras, contractam verò occultare, atque delere. Constat ex ijs, Themistoclem eloquentia, sed ipsa etiam eloquentiæ animā (prudentiā intelligo) præstitisse, qui merito à Cicerone inter veteres oratores recensetur.

Herodotus.

CAPVT XIV.

Difficile huic rosæ, & balsama, cui non placet Herodotus. Hortus est eius historia, varijs arboribus confusus, innumeri que florum distinctus areolis, ex quo æterni spirant odores. De rerum veritate nihil hic attinet dicere, quando ab eruditissimis hominibus eius causam susceptam, defensionemque video. Stylus certè is est, qui non nisi ab imperitijs, aut maleuolis reprehēdi possit. Totus est dulcis, candidus, fufus, sine vllis salebris, quasi sedatus amnis fluens. Verba lecta, sonantia, leuia, non secus, ac micantibus illusa sterculis asarota, inter se, quam venustissimo nexu coherens, quibus amœna figurarū varietas, magna orationis temperie aspergitur, & ipsa dialecti mollities multum affundit suauitatis. At quod summam habet in Herodoto iucunditatis illecebram, Poëticus quidā decor ex Homeri faciaro petitus in eius scriptis afflorescit, sic enim arbitrator, poëtica in oratione verba, aut numeros palam conlectari vitium esse, vel maximum: at poëtes quasdam veneres latentes, arcanas, subriles, immiscere, magna est industria, & plurimum habet voluptatis. Vt enim vino asitus mandragoras illi suauitate quandam leniter instillat, qua fit, vt, qui bibunt, & si minimè causam sentiant, delectationem tamen hauriant. Pari profecto ratione Poëtarum sterculis illigata subtiliter oratio, latens habet quoddam anepium iucunditatis. Quod in Herodoto facile animaduertas, cuius historia, vt ait Dionysius Halicarnassensis, propter suadelam illam, & venustatem optima poëti similis potest videri. Accedit ipsa dictionis minimè morosa simplicitas, inuestigata ipepos, & quadam ex elocutionis facilitate volubilitas, quæ Plutarchus, cū Herodoto in-

*Dionys.
Halic. in
177.*

quior.

quorū diffiteri non potest. Mirum profecto est, cur post tot secula Cheronæus ille, vir alioqui moderatus, hominis, gloria circumfluentis, cui tot Theatra plausserant, sepultos cineres ausus sit insectari, fuit in eo præter modum φιλοπατρις, qui affectus in splendidis ingenijs est, plerumque non obsecurus.

riam audiret recitantem, subito prorupit lacrymas, quasi quodam mentis furore incitatus. Tam patrem eius intuens Herodorus, μαχαρίωστε τὴν εὐτυχίαν ἰδοῦσε, ὃ γὰρ σὸς δῖατα. Nec sanè sefellit omen, ita varia quasi literarum supellectili, & admirabili eloquentia floruit, acutus, concitatus, nervosus, densus, solidus, sapientiæ plenus, & iudicij.

Suidas. Marcell. de vita Thucyd. id est τῶν τῆς χροῦ.

Pericles.

CAPVT XV.

περικλῆς ὁ πρῶτος τῶν ἀριστῶν Ὀλυμπίου. Ἰνγενίῳ καλεῖται ἡ ἀριστία. Ἰνγενίῳ καλεῖται ἡ ἀριστία. Ἰνγενίῳ καλεῖται ἡ ἀριστία.

Sileant hic rana, tonat Olympius. Is est Pericles, is ipse est, cui Cœlestis cognomen admirabilis eloquentia fecit.

Ingens huic caput, magnæ mentis officina, ingenium velox, & plane igneum, mixta affabilitate prudentia, dignum imperio virum spondent. Hic primus in foro adhibuit doctrinam, namque ab Anaxagora Physico eruditus, exercitationem mentis à reconditis, abstrusisque rebus ad causas forenses, popularesque traduxit. Huius suavitate maxime hilaratae sunt Athenæ huius libertatem, & copiam admittat; eiusdem vim dicendi, terroremque timuerunt: fulmen enim ferre dicebatur in lingua, & certè in concionibus tonabat, fulmiabat, permiscebat omnia. Quin & Thucydidem nobilissimum suæ ætatis oratorem in omnes partes versabat, ut ipse miraretur palmam sibi in manibus infringi. Quare cum rogaretur ab Archidamo Lacedæmoniorum Rege, ipse, an Pericles melior luctator esset? Ego (inquit) illum luctando prosterno, sed nescio, quo pacto resiliens, persuadet se non cecidisse; atq; in eam sententiam traducit multitudinem. Ex eo dominantis eloquentiæ imperium licet agnosceat Extat nobilis ingenij monumentum apud Thucydidem, in oratio funebris, in laudem eorum, qui pro patria occubuerunt, quam licet historicus suo finxerit stylo, credibile est tamen cum Periclis sensus delibasse.

Thucydides.

CAPVT XVI.

Thucydides, de bellicis rebus canit quodammodo classicum (inquit M. Tullius) vir ingentis spiritus, & regiæ plane eloquentiæ. Quippe Regum soboles erat, nõ minus genere sublimis, quam dictione. Eluxit in puero indeoles, ut in speculo; Nam cū tenera adhuc ætate Herodotum pleno Theatri confessu histo-

Quantum eum fecerit posteritas, gravissimorum virorum iudicia declarant: Demosthenes certè sua manu octies dicitur eius historiam descripsisse: Cicero libr. 2 de oratore hoc illustri elogio eundem honestavit. Post Herodotum Thucydides omnes dicendi artificum, mea sententia, facile vincit; qui ita est creber rerum frequentia, ut verborum propè numerum sententiarum numero consequatur, ita porò verbis est aptus, & pressus, ut nescias verum res oratione, an verba sententijs illustrentur Marcellinus adeò sublimem esse dicit, ut ne in miterationibus quidem ab hac grandiloquentia discadat. Verum ut veterum artificum statuas; propter sacrum quendam antiquitatis horrorem, miramur magis, quam probamus in omnibus. Sic Thucydides, licet ob dicendi maiestatem, ætatisque favorem, maxima commendatione dignus posteris visus fuerit, iusta tamen reprehensione nullo modo caruit. Nam (ut ea, quæ ad historiam pertinent, omittam) in stylo læpe durus est, acerbus, densus, austerus, vehemens, terribilis, perplexus, tortuosus: & verba quidem vitata respuit, plerumque etiam affectat aliena, quod per obscuritatem doctrinæ capter opinionem, hyperbatibus & traiectionibus orationem implicat, figuras nominum morosius consecratur, ut vel peritorum sensus fugiat. Ad hæc in compositione, & iunctura de industria tam rudis est, ut videatur torrens ad saxa allisus strepere. Quod ad eius orationes attinet, eas Cratippus molestas, & odiosas vocat: Cicero easdem nec posse imitari, si velit, nec velle, si possit, profiteretur. Est enim potius grandis, & syncerus rerum pronunciator, quam Orator; cui, ut Philisto, amatores semper defuerunt. Hæc, & cætera vitia, quæ profecutus est Dionysius Halicarnasseus, Thucydidem infuscant: vno tamen antiquitatis, & gravitatis nomine semper laudatus est.

Qualia sũt aut. Cui, πολεμικῶν, παρὰ τὸν ἀμαρτῶν, ὅτι ἀνεπαρκῆς, ἀσυνωριστῶν, καὶ ἄλλων. Cicero in Brut. 449. Vide Dion. Halic. ad C. Aelium Tuberonem.

Gorgias Leontinus.

CAPVT XVII.

Cicero in Brut 391.
De his Philoſophis lib. 1.

Postquam intellectum est quantam vim haberet accurata, & quodammodo facta oratio, tum etiā magistri dicendi subiecti exiterūt, Leontinus Gorgias, Thrasymachus Chalcedonius, Protagoras Abderites, Prodicus. Chius, Hippias Elæus, in honore magno fuerūt, alijq; multi, temporibus iisdem docere se profitebatur, arrogantibus sane verbis, quemadmodum causa inferior (ita enim loquebantur) fieri superior pollet: sed inter ceteros præstitit Gorgias, cui tantus honos habitus est a tota Græcia, solum ut ex omnibus, Delphis non inaurata statua, sed aurea statureretur. Primus ausus est in conuentu poscere questionem, id est liberè dicere, qua de re, quis vellet audire: Tum con surgens inter medios, longè aliter, quam Homericus Ulysses effundebat *ἴνα νηῦτα κεν ἰσθρία γαίης ἴππῳ*. Et numerus quidem erat liberiore fluens, licentia, & genus orationis insignæ, fluens pectus, expellitur, omni lepore affluens, & (quod miris) in hac amœnitate neruolum. Ego illustrissimi ingenij fragmentum hic subiiciam, & latinitate donabo.

ΥΠΕΡ ΠΑΛΑΜΗΔΟΥΣ

ἀπολογία.

CAPVT XVIII.

Ἡ μὲν κατηγορία, καὶ ἡ ἀπολογία κρίσις οὐ περὶ δαδῶν γίνεσθαι. δάνατον μὲν ἦν ἡ φύσις πάντων τῶν ζῴων κατὰ φύσιν αὐτῶν ἐπιτελεῖται ἡμερᾶς ἑκάστης ἀποθανεῖν ἢ τῆς ἐκείνης, καὶ τῆς ἐμῆς ὁκινδυνώσας ἔσθαι, καὶ οὐκ ἀποθανεῖν ἢ τῆς ἐμῆς ἀποθανεῖν, ἢ μὲν ὄντων μεγίστων καὶ τῆς ἀσχίστης ἀπίστας βίας ἀποθανεῖν.

Et cætera, quæ quia longiora sunt, iubens omitto, sensus tamen latinitate complectar. Non est quidè in hoc iudicio de morte tantum ferenda sententia, mortem enim omnibus natura proposuit, & nascentes suo calculo dānauit. Verum quod longè grauius est, de honore vel dedecore periclitor, vtrum scilicet innocens moriar, an grauisimo dedecore, ob turpissimam causam affectus, violēta morte properantem spiritum excutiam. Quæ duæ res, etiam in causa sint, vnam vos, alterā ego. in ma-

nibus habeo: Innocentia mea scilicet sum Dominus, vos violentia: præstare possum, ut sim innocens, ut fraude circumuentum non perimam, facere non possum: si meus igitur accusator Ulysses, cū certò sciter Græciam a me barbaris proditam, huius accusarionis consilium susceperit: Na vir optimus est qui patriam, parentes, & totam Græciam, vnius nocentis supplicio liberare contendit: si verò inuidia, fraude, maleficio, hanc in me cōstauit accusarionem, omnino deterritus est. Vnde igitur primum ordiar, vnde defensionis meæ sumam initium? Causa enim ita prouisa, stupore mentem confundit, stupor verò, quod necesse est, inopiam affertet orationis, nisi in veritate, & necessitate per fugiū haberem doctoribus periculosis magis, quam copiosis. Quod igitur non certa de causa accusator me deferat, certò scio, nullius enim mihi conscius sum sceleris, & vnde quis, quod minime factum, ne cogitatum quidem est resciat non vido. Quod si ita se habere existimans, accusarionem aggressus est, primum ego duabus eum validissimis rationibus conuincam: neq; enim, si voluissim, se patrare potuissim, neque si potuissim, voluissim. Primum enim, proditorionis initium aliquod fieri oportuit, & id per colloquium: futurarum enim actionum index est oratio, quo pacto autem colloquium esset inter nos sine congressu: qui verò congressus esse potuit, cum nec ego ad illum uenerim, nec ipse quenquam ad me miserit, nec literæ sine tabellario vllò a nobis vterò, citroq; mitti potuerint. Sed finge congressum, finge etiā inter nos mutuum colloquium: quid deinde collocutus est Græcus cum barbaro: quomodo dicens, & audiens, an solus cum solo: sed nullū est nobis linguæ commercium: atqui factum est per interpretem: iam tertium nobis statuis indicem, eorum, quæ maximè occulta esse oportebat: sed esto, si factum fuerit, quod tamè est infictum, fidem dare, & accipere vicissim nos oportuit: & quænam ista fides: iusturandum dices? quis mihi proditori, vel iurato credidissetat obsides dati, qui: fratrem vnum habeo, præterea neminem, &c. Genium habet hæc oratio: spirat enim cum neruis aliquid gratiarum, & tota est acris, florida, volubilis, ut ut non modo persuadere, sed cum aucupio delectationis mouere possit.

695

Critias.

CAPVT XIX.

NON obscuri quoque nominis inter veteres sophistas a Critias, qui in graui genere dicendi exercitissimus fuit. Nec tames grauitatem verbis poetiis, aut dithyrambis metiebatur, sed vocabulis maximè proprijs, vt natura postulat, concinnabar orationem. Insigni b præterea breuitate, & magna Atticisni temperie loquutus, nihil habet insolè, aut ineptū. Huic Theopompum, licet Platonis, atq; etiam Isocratis ætate inferiorem, tamen, quia ita cōmiseri solent, subiungemus.

N. N.

a Memini huius Critia multis in locis Dion. Halic. carn. maximè verò in Iseo, ubi numerat eum inter σκωπῶν ἀτκέντας ῥητορικῶν, p. III. edit. Francofurt. b Ab Hermogene iudicatur, σεμνὸς ἔθιμὲν ἔπος ἄχαρον.

Theopompus.

CAPVT XX.

Theopompus hic habet, ut notat Dionys. πολυμῆθον ἢ γρηφῆς, & varia eruditionis supellestis, in epist. ad Pompeium. Theopompus contra Longini censuram defensus.

HERODOTO, & THUCIDIDI proximus Theopompus, Isocratis discipulus, qui, vt in historia prædictis, minor, ita Oratori magis similis. Dictionem habet liquidam, communem, perspicuam, Isocrati haud dissimilem, & vt ait Cicero in Bruto, Philisti, & Thucididis concisus sententijs, interdum etiam non satis apertis, cum breuitate, tum nimio acumine officit Theopompus, elatione, atq; altitudine orationis suæ. Dionys. Longinus mordax Criticus eum irridet, quod vbi dona regi Persarum, ab Asiaticis oblata, commemorat, post stragulam vestem, purpuram, tabernacula aurea, peristromata, emblemata, carnes etiam victimarum fallas, regi oblatas, ad alendum exercitum commemorat. Debat, inquit, ista minuta, aut omittere, aut initio collocare, vt à minoribus ad maiora ascenderet: sed in eo frigidus est, & frustra mordax Longinus. Erat enim fidelis historici, & prudentis, post opulenta principum dona, tenuiorum quoque in colendo rege studia commemorat, & tem, vt gesta est, describere; quod si tantoperè petasofnem auersatur, quin Homerum suum numen reprehendit, qui tam simpliciter rem eoquinariam à principibus obitam describit, & quid hoc est,

νὴ μάλιστα, quod insectatur in Theopompo φαντασία est.

Philistus.

CAPVT XXI.

THUCIDIDEM quoque consecutus est Syracusius Philistus, doctus homo & diligens, qui cum Dion. tyranni familiarissimus esset, orium suum consumpsit in historia scribenda. Cui vt Thucididi amatores desunt, Halic. in eo ἀταξία μὲν ἰοικονομίας, ἔξ ἡσπαρακολέθητον reprehendit. a Habet hic characterem τραγῶδου, ἔξ ποικνόν, ἔξ ἰστονον, ἔξ ἐναγῶνιον.

Plato.

CAPVT XXII.

CONsurge altius, eloquentia, Platonem video, qui dicendi maiestate, assurrexit supra id omne, quod humanum est. Is est, in cuius ore mellificarunt apes, cecinerunt Luscinia, Suda selsitauit. Parum est quod dico, Iupiter si græcè loqui voluisset, Platonis ore loquutus fuisset.

Atque, vt ille in cœli sedens vertice, Deos, Deasque omnes è catena aurea pendentis, ad se nullò negotio, vel reluctantes pertrahit: ita hic profectò quotquot fuerunt oratores, quotquot sentiendi, dicendiq; magistri, sapientia, grauitate, prudentia, & suauitate superauit. Genus dicendi sublime, excelsum, admirabile; aquilam diceres, quæ supra niues, pluias, & grandines, supra nubes, & tonitrua, & supra id omne, quod mortale est, pennarum remigijs erecta, in illo puriori æthere suspensa conquiescit, & nunc solem defixis intuetur oculis, nunc ad Iouis alludit fulmina. Ratio dicendi facunda, dulcis, amœna, veneribus depluens, flumen lacteum diceres labi sine murmure, & in tuas aures, in ora, in intima pectora suauiter inundare. Salue igitur Hæros, quem vulgari ore laudare pene piaculum est; in te, quod in Deorum simulacris, facit eloquentia; quorum vbi capita floribus redimiri non possunt, corona statuitur ad pedes: Tū cum tuarum virtutum maiestate omne fastigium humanum excesseris, patere tibi, corollas istas, & stoculos ad pedes fundi, vel potius nos iube impresso ori digito silere, & mitari, modò tui Aristotelis monumentum hoc habeas.

Ἡρόδοτος

Aut in Sicilia, eum rogatus quodnam se estimaret optimi respondisset, illud ipsum esse, ex quo Harmodij, & Aristogitonis statuae, (qui tyrannu Hipparchum de rerum humanarum culmine sustulerant), essent confectae. Extant eius orationes in Graecoru oratoru volumine.

a Ab Hermogene agnoscitur inuention, & princeps politici characteris, ευρεινός & ἀρχηγός τῶ τῶ πολιτικῷ, de idea.

b Ab alijs eidem ipsi ῥητορικῶν λόγων inuentum tribuitur, διὰ τὸ λαβῆν ἐπένομον, & τὸ Νέσορα.

Andocides.

CAPVT XXV.

Natus est Andocides Olympiade septuagesima octaua, principe in rep. Atheniensiu Theogenide, centu annis Lyfia antiquior, homo (ut apparet ex Plutarcho) factiosus, varijsque ob improbitatem periculis, & laboribus exercitus. De eius stylo ita celsit idem auctor, ἐστὶ ἀπλοῦς, & ἀκατάσκευτος ὡς τοῖς λόγοις, ἀφελῆς, & ἀσχημδτισος. Simplex est, sine apparatu, inornatus, & minimè figuratus: quicquid tamè dicat Plutarchus: grauis est, affectus habet, lacertos quoque, & figuras, sententijs satis vehementes. Nam, ut caetera omittā, ea nobilissima C. Gracchi aporia, qua dicitur, vel inimicis lachrymas elicuisse, fluxit ab Andocide. Sic enim ille in oratione de mysterijs. Μὴ τοῖ τον εἰ αὐτοὶ τοῖ δάτι, & τὸ πῶπρατ μένων αὐ τοῖς ἐπιλάδητε ἄλλ' ἀναμνηθεῖτες τ' ἔργων νομίσατε τὰ σάματα αὐτῶν ὅσῶν ἀφουμένων εἰμὲ παρ' ὑμῶν ὁδῶσα. τίνα γὰρ & ἀναβιβασομα δεσδόμενοι ὑπὲρ ἑαυτῶν, τ' πατέρα, ἀλλὰ τὲ δὴ γεν, τοὺς ἀδελφούς, ἀλλ' ὅσῶν εἰσίν. ἀλλὰ τοὺς πῶδας; ἀλλ' ὅσῶν γενέλυλα. ὑμεῖς τίνων & ἀντίπατρός εἰμι, & ἀπὸ ἀδελφῶν, & ἀπὸ πατῶν γενέσθε. εἰς ὑμῶς καταφύγω, & ἀντιβόλω, & ἐκτενω' ὑμεῖς με παρ' ὑμῶν αὐτῶν ἀτητάμενον σώσατε, & μὴ βούλεσθε Θεήλας, & Ἀνδρίως πολιτας ποιέσθαι δι' ἀπορίαν ἀνδρῶν, τοὺς ἴ ὄντας πολιτας ὁμολογομένους, οἷς προσηκ' ἀνδράσιν ἀγαθαῖς εἶναι, & βελόμενοι διωχθῶνται, τοὺς τοὺς ἴ ἀπόλυτε μὴ δῖτα. mouet à suis maioribus grauter: Quare nolite, etiam si mortui sint, rerum gestarum obliuisci, sed illustriu facinorum recordati, et illi-

Andocides in or. de mysterijs. p. 9, n. 15.

mate eos viuos, & presentes adesse pro mea salute deprecatores. Ad quem enim confugiam? què mihi supplicem adhibebo? Patrem, at mortuus est; fratres; nullos habeo; liberos; non dum mihi nati sunt. Vos igitur mihi estote pro patre, pro fratribus, pro liberis, ad vos confugio, oro, & obsecro: seruate me, & nolite virorum penuria Thefalos, & Andrios in ciuitatem vestram asciscere; vestros verò ciues, qui boni viri, ac fortes esse maximè possunt, & erunt, perimere; Quid in perorationibus Demosthenis huic simile? Bius quatuor orationes extant in volumine Graecorum oratorum.

Lysias.

CAPVT XXVI.

Lysiam, si Musis placet, ad caelū vsque Graeci homines sibi, suisque plaudentes similibus, esse ferunt Ego nihil in eo sublime, aut admirabile video? Venustus est scriptor, ac politus, quis negat? nihil habet insolens, nihil ineptū, concedatur: sed tenuis est, inornatus, & toto genere strigosior. Nec mirum, priuatas illas plerāq; & eas ipsas alijs, & partiarum rerum causulas scripsit, ex quo necessario sit ieiunior; quoniam se ipse consultò ad minoratum genera causarum limaui. Appositè, & loco de eodem dixit Fab Quintil. quā de Demosthene, Aeschine, & Hyperide verba fecisset: His (inquit) Lysias aetate maior, subtilis, atque elegas, & quo nihil, si oratori satis sit docere, querat perfectius: nihil enim in eo est inane, nihil accersitum; puto tamen fontiquam magno flumini propiorè. Sit igitur fons, vel fonticulus, & caueat se cum magnis fluminibus comparare. At verò Dionysius Halicarn. in eius laudes se effundens, iustā orationē scribit, non modò eius proprietatem, perspicuitatē, et rotunditatē, gratiam, puritatem commendat, sed etiam audeo dicere eum περιττῶ, & σεμνῶ, & μεγάλῶ φάμεσθαι πράγματα ποιέειν. quod nemo veterum in Lysia propriū agnoscit, vel eorū, qui plenius huic indulgent oratori: etiam cum Isocrate comparat, rosam cum anemone. Quantò melius Plato in Phedro, qui tē indignam putat, Isocratis opera, cum orationibus Lysie comparare; quod ille maior esset & indole, & virtute, etiam si tum esset adolescens, cum iā Lysias in oratione venisset ad summū gloria? Quod veid χόριν e-tamen conu- ius κρατῖς γιντε ἀρετῆν, & χαρὰ κληρικῶν ἀπὸ τῶν Μνηστήθε δεικίς, quasi solius sit Lysiae, κηχαρη- ptoleumum. C mi-

Photius proprietas eius virtutem indicat τῶν κῶλον ὑπόμνησον & τῶν κῶ δὲ ο- τῶντες ἰουκ- δὲς mem- brorum cō- cinnitatem, & florem puritatu. Cic. de op- timo gen- orat.

grandiorem
solito fuisse
notat Ph
tius.

μῆναι, & ἐπαρροδίας λέγειν, in eo Isocrati, & Demetrio Phalareo iniquior, quibus hæc virtus maximè conuenit, & si quis periculum facere velit, legat orationē Lyfiæ contra Theomnestum, & ceteros similes, in quibus, quod fatiet abundè, quod delectet, nihil multum inueniet. Vnam eius orationem valdè probo, ἐπιτάξιον τοῖς Κορινθίων Βοηδοῖς: reliquæ mediocres sunt, multæ, & luce, & eius nomi- nei ἰσθαῖ viris doctis meritò videntur

Isocrates.

CAPVT XXVII.

Sirenuia, quæ Isocratis infidet tumulo, me- tacente laudes eius prædicat, & suauitatem commendat eloquentiæ. Hic certè tibiarū fabri filius didicit cauere maioribus fistulis, ad eloquentiæ natus decora. Quid miram? Gorgia illum Leontinum audierat, aureum plane oratorem, sub quo proculsa Isocratis lingua, dicendi consecuta est admirabilitatē. Volitabat imprimis gloria, forum & actiones cogitabat, sed vocis gracilitas, frontisq; mollities hominem à forensi strepitu, in priuatos scholæ patietes compulit, inter quos eam gloriam aluit, quā nemo post ea est consequutus: quippe eius ludus tori Græciæ dicendi officia, vel certè, vt acutè dictū est à Tullio, equus Troianus fuit, è quo principes nauiter insituri ad eloquentiā, prodierūt: primus enim cepit mollioribus numeris explere sententias, & aurea philosophiæ documenta delicatissimæ orationis intexere floribus, è quibus eam apud summos viros adeptus est gloriam, quā nemo adæquauit. Præsenferat primas, veluti orientis ingenij faces diuinus Plato, cum eum tam illustri commendat elogio.

Plato in
Phadro.
Platonu
iudiciu
de Isocr.

Δοκῆ μοι ἀμείνων, ἢ κατὰ τοὺς περὶ Λυσίαν ἔτι λόγους, τὰ τὸ φύσει, ἐστὶ ἡ ἦδει γενικώτε- ρα χειρῶν δαί, ὥστε οὐδὲν ἂν γένοιτο θαυμα- σὸν, προέβησεν τὴν ἡλικίαν, εἰ περὶ αὐτοῦς τε τοὺς λόγους οἷς νῦν ἔπιχειρεῖ, πλεον ἢ παλαιῶν διέ- κοι τὴν πρότερον ἀφαιμένον λόγον ἐστὶ τε εἰ αὐτῶ μὴ ἀποχρήσται ταῦτα, ἐπὶ μείζω ἢ αὐτὸν ἄγοι ὄρου δεισιτέρη: videtur mihi præstantiore ingenij indole, quam Lysias, quantum quidem ex illius scriptis iudicare possumus, & moribus etiam commodioribus temperatior, & copiosior: itaque nihil mirum, si ab adolescentia in arte dicendi vitis antecellat,

vt puer pueros ipsdem studijs deditos superauit, atque etiam ijs studijs minimè contentus, ad maiora, diuino quodam impetu impellatur. Hæc Socrates in Phædro Platonis, de Isocrate admodum adolecente. Ex quo colligere licet, qualis vir fuerit, qui tam fecunda iuuita, ad centesimum vsque annum, quem propè expleuit viuendo, in continua eloquentiæ exercitatione perduxit. Cicero certè eum eloquentiæ patre non veretur appellare: nec immeritò, in- sunt enim in eo summæ virtutes, quæ à Dion. Halicarn. colliguntur; inuentio mirabilis, heroica magnificentia, illustris argumentorum splendor, dispositio prudens, epichetematum elaborata collocatio, magna vbique styli perspicuitas, atque in exprimendis moribus industria, dictio pura, facilis, vsitata, verborum summa, quæ potest esse, concinnitas. Ceterū, vt nihil ex omni parte beatum est, à summis viris, in eo morosa ad fatietatem vsque affectatio reprehenditur. Primum enim concursus vocalium, quæ hiulcam faciunt orationem, tā religiosè vitat, vt nihil supra: licet de eius oratione Lucilianum illud dicere:

Isocratio
virtutes.

Isocratio
vitia.

Quam lepidè lexes, compassa vt Tesserula om- nei.

Arts passiminto, atque emblemata vermicula- to.

Deinde figuras, non quidem sententiæ, sed dictionis, vt leuiculas antitheses, isocola, homæoptota, homæoreleuta, non minus frequentat, quàm illi Iouem Corinthium inculcat: ad summum, numeros, & circumscriptos verborum ambitus perpetuò consecatur, vt nunquā videatur acquiescere, nisi periodos impentore cura tornatas laxius effudat, & mollius. Quod qui nimis pueriliter faciunt, tibicines multos inferciunt orationi. Hæc in Isocrate Dionysius animaduertit: Philenicus eundem cum pictore comparat, qui vbique easdem vestes, & gestus, & ornamenta imaginibus appingit. Hieronymus Philosophus lectori puero similem dicit, quod nulla vnquam acrimonia, nullavocis contentione vtatur. Verum facile potest Isocrates excusari, si præsertim eius consilium spectetur. Hoc genus dicendi si vsurpasset in foro, iusta reprehensione non caruisset, at verò scribit ad pompam, delectationemque legentium: in quo genere quid potest esse nimis elaboratum? Non est hic ars occultanda, quam profitemur, & quam à nobis solum auditores expectant, quanquam in eo non est ineptus, aut nimis Isocrates, quod nimis intèperanter obijcit

Philenic
& Hiero.
philosoph.
de Isocras.
iudiciu.

Defenditur
Isocr.

objicit Philenicus: sed suavi magnitudine, & verecunda gravitate totum orationis corpus dispensat, nec vbi que eodē modo colorat. Qui nimiam lenitatem objicit, Hieronymus, videre debuerat, ea esse Hocrati argumenta, quæ sedatam requirant orationem; quod si aliter faceret, infaniret, & ad περιφροσύνην, illud, quod tantopere exagitur à Longino, accederet.

Isaus.

CAPVT XVIII.

Dionysius tribuit illi dictionem puram, ac turatam, perspicuam, propriam, evidenciam, & cōcisam. ηγεμονία, ἀκριβή, σαφῆ, κρηναί, ἐναργή, σύντομον.

Isaus genere Chalcidienfis, Athenas profectus, Lyfiæ operam dedit, & ex eius schola politus in forum venit, verborum cōcinnitate, & vi dicendi præceptor non dissimilis: quo fit, vt non facile discernantur vtriusq; orationes, nisi, quod ait Dionysius Halicarnassens, Lyfiæ concionibus gratia quædam sparsa afflorescat: Orationes reliquit sexaginta quatuor, ex quibus extant adhuc decem. In nulla re mihi videtur illustrior, quam quod Demosthenem instituit.

Aeschines.

CAPVT XIX.

Quis Mirmilloni componitur æquimanus? Thrax (inquit Horatius) quis Demostheni? Aeschines: hos enim, quasi par gladiatorum comparat M. Tullius: A me (inquit) vt maximis minima conferam, gladiatorum par nobilissimum inducitur Aeschines, tanquam Eserninus, vt ait Lucilius:

Aeschines cum Esernino gladiatore comparatur.

Non spurcus homo, sed deus, & acer, Cum Placidiano componitur, optimo longè Post homines natos, vel, vt Afranius habet: optimus multo,

Post homines natos, gladiator qui fuit vnus. Nihil enim illo oratore cogitari posse diuinius, quæ verba male Henricus Stephanus, vir alioqui eruditus, tribuit Aeschini: nunquam eum diuinum oratorem dixit Cicero, sed Demosthenem: ideo cum Esernino Aeschinem comparat, qui Placidiano longe erat inferior; nam (vt ex Lucilij verbis apparet) Eserninus spurcus homo nominatur, Placidianus longè optimus post homines natos. Eadem similitudine vsus est M. Tullius, cum in causa Gabini, Pompeium violentum, & vt ait ipse, seaturientem cum Esernino se vtrid illi oppositū, cū Placidiano confert: Non putasset (inquit) sibi

Pompeius, de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen: in urbem introisset, ad inimicitias res venisset; cum Esernino Samnite Placidianus comparatus videret: auiculâ fortasse mordicus abstulisset. Perperam quoque Erasimus, in adagio, ait fuisse gladiatores per omnia pares: In dissimili enim genere, licet simul cōpositos fuisse, & Luciliana, & Ciceroniana declarat: Sit igitur Eserninus Aeschines, qui, vt ait Dion. Halicarn. ἀϊονότατος ὁ δὲ Δημοδέντης, οὗ ἡ τῆ λέξων ἐκλογὴ πομπικὸς ἀμα καὶ δεινὸς, καὶ οὐ πάνυ ῥέτιχον, τῆ δὲ παρὰ τὴ φύσεως εὐχερέα κερκορημένον, καὶ σφόδρα σιαντὸς, καὶ βλαπὸς, καὶ ἀνζητικός, καὶ πικρός. Et, vt censet Fabius Quintil. plenior Aeschines, & magis sulus, & gradiori similis, quod minus strictus, carnis tamē plus habet, minus lacerorum. Certè Cicero, vt vim Demostheni, suauitatem Hocrati, Lyfiæ subtilitatem, acumen Hyperidi, sonitum Aeschini tribuit, & rectè: Ego si liceat, quod sentio, dicere hominem arbitror ex histronia profectū, & naturæ viribus satis incitatum, canorum fuisse leguleium, magnum oratorem non puto. Anonymus aliquis author Græcus Demosthenem cum Aeschine perpetua antithesi confertens, hunc cruentè lacerat, illum profusè laudat. Vide in elogio ad Demosth.

Iudicium Dion. de Aeschine.

Idem ab Hermogene l. i. de Idia dicitur σοφιστικὸς, καὶ γὰρ.

Anonymi iudicium Aeschine.

Lycurgus.

CAPVT XXX.

Lycurgus orator non ex Rhetorum officina, sed ex Platonis schola processit ad Republic. gubernacula, quam & bonis legibus informauit, & varijs locupletauit ornamentis. Vir fuit grauis, opulentus, prudens, æquitatis laude supra ceteros omnes præstantissimus. Quippe Lycurgum apud populum nominasse, magnum subsidium pattono videbatur, & hanc iustitiæ famam tam constantè seruaui, vt appetente iam morte, se in senatum deferri curaret, quod rerum suarum gestarum rationem redderet: quod cum grauitè, & sanctè fecisset, vnus Menesæchmus inuentus est, qui redargueret, cuius criminationes eū refutasset, domum redactus excessit à vita. Atheniensi populo pericundus, Alexandro perinfensus fuit; cuius ἀπειθασι cum audisset, Deum iridebat, & cuius templo egredientibus, aqua lustrati opus esset. In stylo: Ἔστὶν ἐνὰ πλείους ἀνζητικός, καὶ δεικνύμενος, καὶ σερμνός, καὶ ὄλεος καὶ λησπότης.

Plutar. in 10. orat.

Dionys.

ρικός, & φιλαλήθης, & παρρησιαστικός, οὐ μὴν ἀσεύει οὐδὲ ἠδὲ ἀλλο ἀναγκασίει, τούτοις χεῖρ ἔχων μέγιστα τὰς δυνάμεις. Est ubiq; fufus, elatus, grauis, & rotus acculatorius, veritatis amās, & in dicendo magna libertate, nō est vrbānus, aut suauis, sed ferius, & ad grauitatis exemplar, omnibus propositus.

Demosthenes.

CAPVT XXXI.

Manibus date lilia plenis; hic est Demosthenes: dixi omnia; quid requiris? Ignorat an sole collustrerit mundus, qui Demosthenē ignorat: huius commemorato nomine, statim maxima eloquentiæ consummatio audientis animo oboritur, nec immeritō; cunctos enim illos Atticos tenues, & circumspēctos, vi, sublimitate, impetu, cultu, compositione superauit; nihil Lysia subtilitate cedit, nihil argutijs, & acumine Hyperidi, nihil lenitate Æschini, & splendore verborum; nihil acutē inueniri potuit in eis causis, quas scripserat; nihil (vt ita dicam) subdole, nihil veritate, quod ille non viderit: nihil subtiliter dici, nihil presē, enucleatē, quo fieri possit aliquid limatius: Omnes, vt in liide colotes, sic in Demosthene virtutes, λαμπρότεροι ἢ τῶ μεγέθει, σφιδρές ὅ τῶ πνεύματι, οὐκ ἀφρονέτασθ' ἢ τῶ ὀνομασίῳ ἔγκράτειαν, πικρῶτάσθ' ὀσμυγῶν τ' σχημάτων, μένος δὲ τ' ῥητόρων ἐμφορον δυσφορήτατον παρ' αὐγῆ τ' λόγον. solus Oratorum habuit animatam, non mallo fabricatam orationem. Ad summum, cum Clemente Alexandrino concludamus: si quis Isomacho studuerit, agricola fiet: si Lampidi, nauclerus: si Charidemo, Imperator: si Simoni, eques: si Crobylo, coquus: si Perdici, caupo: si Archelao, saltator: si Homero, poeta: si Pythoni, vitiligator: si Demostheni, orator: si Chrylippo, dilecticus: si Aristoteli, phisicus: & philosophus, si Platoni: si Christo, τελείως καλεῖται τὴν εἰκόνα ἢ διὰ σπλάγχνος σαρκί περιπολῶνθεός, ad imaginem magistri perficitur in carne circumiens Deus. Hæc summi authores de Demosthene, sed nos plenius eius vitia, & virtutes in Ciceroe examinauimus.

Val. Max. l. 8. c. 6.

Quint. l. 12. c. 10.

Cicero in Orat. & Bruto.

Leosthenes apud Lucian. in ep. com Demosth.

Hyperides.

CAPVT XXXII.

Cum Lycurgo floruit Hyperides Orator non ignobilis, qui Rempub. eo tempore administrabat, quo Antipater rerum potitus est, quem cum eius legati apud Athenienses miris efferrent laudibus, & Optimum identidem appellarent. Nouimus (inquit) Antipatrum optimum, sed a. mino optimo nihil nobis opus est. Tandem cum in eius venisset potestatem, totus sibi linguam dentibus concidit, ne consilia Reipub. proderet, & hostis libidini vitam tradidit. Fertur tanta fuisse dicendi copia, & venustate, vt à multis Demostheni antepone retur, à Dionysio Halicarnasæo iudicatur, χεῖρῳ μεσὸς, καὶ ῥοκίων ἀπλοῦς, τὸν ἀπὸ λακταὶ δυνότησθ', Venetibus affluens, qui eū simplex videatur, vi, & grauitate non caret: à Quintiliano dulcis imprimis, & acutus memoratur, sed minoribus causis utilior, aut certe magis par. Quodd si numero, nō veritate (inquit Longinus), perfectiones Oratoris ponderentur, rebus omnibus Demosthenem superabit: est enim eo vocalior, & plures virtutes habet, penē summus in omnibus, instat quæstionis: Nam præterquam, quod omnes, compositione tamen excēpta, imitatur Demosthenis virtutes, etiam Lysiacas Veneres eximias habet: quippe molles facit orationis commissuras, neque omnia eodem ordine, tenoreque, vt Demosthenes dicit, sed mores exprimit cum suauitate tenuiper condita. Incredibiles sunt in eo vrbānitates, excelsa generositas, Ironiæ aptæ, sales non infaceti, nec secundum Atticos illos, remoti, multum comici lepōris, & cum sagaci ioco stimulus, & inimitabilis in omnibus venustas. In mouenda verò miferatione acer est, & sibi instans, in fabulis exponendis fufus, in narrationibus fluens, in pompis summus, ad summum in omnem partem flexibilis. Hæc de Hyperide Longinus. Hermogenes tamē in eo arguit, μὴ σφόδρα εὐ τῶ χροῦσθ' τε καὶ ἠθικῶ καὶ λέξις ἀμελέσθ' ῥον χροῦσθ'. Quod morum non habeat ad eō putam temperiem, & in verborum delectu sit negligentior.

Hyperidis acumen.

1 in eius, & venustas.

Hyperidis ornamenta ex Longino.

Vitia ex Hermog.

Dinar.

minentem declinare nubem, quam rapido tor-
rente abripi.

Dinarchus.

CAPVT XXXIII.

Superioribus aetate iunior Dinarchus cha-
racterem habet orationis ciuilem, perspicu-
um, probabilem, & in eo quidem spiritus ve-
hemens, & asper in sensibus, atque methodo:
in dictione minus habet vehementiae, & graui-
tatis. Videtur tamen se ad Demosthenis dictio-
nem informare: quanquam inflatus est, & magis
fulus, ex quo illi non inurbane nonnulli κρι-
δινον Δημοσθέν, *Hordearium Demosthenem*
nominarunt. Extant eius tres orationes in Ar-
ristogitonē, Philoclem & Demosthenem, quē
Ieropoleus vehementer accusat, sed ut alius An-
tipater, est κλαμοβόαι, clamans ex calamo, neq;
eum ista pronuntiauit, sed scripsit, cum vnam
tantum causulam egisse reperiatur. In perora-
tione κατὰ Δημοσθένος exemplum affert Arthe-
mij Zelitæ, qui publica infamia notatus fue-
rit, quod autum a Medis accepisset, hoc ipsum
habet Demosthenes. Vterque pro virili ampli-
ficat, sed quam Demosthenes in eo sit grauior,
cuius licet agnoscere.

Hermog.
σεολ. 1. 129
Aster Dio-
nyf Halicar-
nassius in
Dinarcho.
δι' αὐτοῦ γὰρ
τὸ τοῦ κρι-
δίνου ἵκται
Δημοσθένι.
Ἰφικριου εἶναι
κατὰ τὸ ἐ-
λαπίς τῆς
ὀνομασίας.

Demades.

CAPVT XXXIV.

Inter veteres quoque, & Atticos oratores
numeratur Demades, qui primus, ut arbi-
tror, ex natura factus est orator, ex quo & nau-
ticos sales in forum transtulit, ut notat Cicero
in Oratore. Ex Atticis nō omnes faceti, Lyfias
satis, & Hyperides, Demades præter ceteros
fertur. A Suida πανέργος, & ὑποκινεῖς dicitur,
quod Atheniensium tempus. Philippo magna
mercede proderet. At in oratione περι δωδε-
καετίας satis grauiiter se excusans, ait, τὸ περι-
μάχητον & θαυμαζόμενον ὑπὸ πάντων αὐτοῦ,
βοῶν & προβάτων ὡσπερ ἑπαυλῆς, & τ' βοτ-
κμαίων ἐπικηρέτο, βαχθείς ζούδα μόνον ἢ ἐλ-
πίς. ἔγραφα γένειν ἐρήνῃ, ὁμολογῶ & φημί,
καλῶς & συμφερότως πεπραχέναι τῆτο.
Κρεῖττον γὰρ ἰπερχόμενον ἐκκλίνας τὸ νέφος,
ἢ φερομένον σωμα πεινοχθῆναι τῷ ρέμματι.
Quod vltimum etiam acutum. Satius esse im-

Xenophon.

CAPVT XXXV.

Xenophontem verò, quis satis laudarit, nisi
Xenophontis musam in ore habuerit? Fuit
hic corpore speciosus, mente sublimis, animo
generosus, magnus bellator, præstans historio-
cus, suavis orator, non ignaua opera Philoso-
phus. De quo præclare Eunapius: *Ξενοφῶν ὁ*
*φιλόσοφος ἀνὴρ μὲν ὁ κομίσας τὰ μὲν ἐν λό-
γοῖς, ἐστὶ τε καὶ ἐν γράμμασι καὶ ἠδὲ καὶ ἀρε-
τῶν γράφει τὰ ἴσα πρῶτος τε καὶ ἀριστος, ἀλλὰ
καὶ ἐγέννα σπατηγῶς τοῖς ὑπομνήμασιν.* Xe-
nophon philosophus, qui vir solus ex omni
philosophorum numero, cum scriptis, tum fa-
ctis sapientiæ studium expressit, moralem vir-
tutem libris, commentarijsque consignauit. I-
dem in rebus gerendis facile præstantissimus
dux, præeundo exemplis Duces, & Imperato-
res genuit. Talis igitur in rebus. In stylo mel-
le dulcior est, à forensi strepitu remotissimus,
ut qui minus vehemens sit, & illum imperum
oratoris non habeat. A Diony. Halicarnass. iu-
dicatur καβαρὸς τοῖς ὀνόμασι, σαφὴς καὶ ἐν ἀρ-
γῆ, καὶ τὴν σύνθεσιν ἠδύς, καὶ εὐχαρίε pu-
rus in delectu verborum, idemque clarus, &
perspicuus, in compositione graciosus, & sua-
nis supra ipsum Herodotum: itaque vulgo e-
ius ore loqui musæ dicebantur, quin & ipse
musā Attica nominatus est. Certe eius iucun-
ditas est in affectata, sed quam nulla affectatio
consequi possit, ut ipsæ sermonem gratiæ fini-
xisse videantur. Vnum reprehenditur à Dio-
nyfio, quod aliquando decori oblitus, barbaris
philosophicis sermones tribuat, sed hoc ex fa-
ctu Græco dixit Criticus, quasi solos Græcos
philosophia deceat, & non apud Quintū Cur-
tium melius aliquando philosophentur Scy-
thæ, quam Græcorum quilibet, aut apud Plu-
tarchum in Apophr. Persarum Reges magna ο-
ρατορίας dignitate, & sapientia non sint excu-
ti. Deest illi in historia splendor, maiestas, & ταχέως ἔβη
suavis conformatio Herodoti, quam, & si ali-
quando excitare contendit, elocutionem pau-
lulum inspirans, de repente quasi altanus
ventus languescit, & extin-
guitur.

Xenophon-
tu dotes.
Eunap in
Sophista
initio lib.

ὡσπερ ἀπο-
γυῖς αὐρα-
τι.
Hac
idem Hal-
carnass in
epistola ad
Cn. Pompe-
ium.

Theophrastus.

CAPVT XXXVI.

Theoph. dicitur antea Tyrtamus. Theophrasto nomen dedit loquendi diuinitas, cum antea Tyrtamus vocaretur. Hic in Aristotelis sinu educatus ingenio acri, veloci, & planè igneo, ad eam gloriam effloruit, vt non sine causa à Cicerone Philosophorum eruditissimus, & elegantissimus fuerit appellatus. Quippe cum magno præceptorum successisset, magnus, & extra omnem ingenij aleam discipulus, ad duo auditorum millia habuit, totius Græciæ frequentissimo concursu celebratus. Atque inter has eloquentiæ laureas: vir facundissimi oris consenuit, & cum annum octogésimum excessisset, moriens tamen accusasse naturam dicitur, quod Ceruis, & Cornicibus diuturnam vitam, quorum id nihil interesset hominibus, quorum maximè interfuisse, tam exiguam dedisset. Tum conuersus ad discipulos, *in vita plus esse dixit vanitatis, quam utilitatis, amore autem gloria nihil esse inanius,* atque inter hæc verba animam exhalauit, pulcherrimè, si quando alias, philosophatus. Character eius politus est, amœnus, elegans, totus affluens viceribus: tum præcipue in exprimentis, effingendisque hominum moribus, pollet dexteritate quadam singulari, ex quo Theophrasto tantopere delectatus est Cicero, vt eum amicum suum, & delicias nominaret. Cumque oris ad eodè rotundi esset, & planè Attici, sapuit tamen pronuntiatio aliquid peregrinum, & Erectum, inde enim erat oriundus. Itaque cum percontaretur ex anicula quadam, quanti aliquid venderet, & respondisset illa, atque addidisset, hospes, nō posse minoris, tulit molestè se non posse effugere hospitis speciem, cum ætatem ageret Athenis, optimeque loqueretur.

Demetrius Phalerens.

CAPVT XXXVII.

Theophrasti factus Demetrius Phalerens vir politissimi ingenij, qui tempore Atheniensem magna imprimis gloria administravit. Nam illi, quorū anni currunt dies, tot sunt erectæ statuæ, lenocinante principij fortuna. Sed mox rotæ turbine excussus, inconstantia rerum humanarum fidem fecit: nam trecentæ, &

sexaginta statuæ, quæ eius nomini erant positæ, partim contritæ sunt, partim etiam in maculas constatæ.

Ipsè extorris in Ægypto aspide ad corpus admota, vita priuatus est. De eius stylo nihil clarius dici potest, quàm quod à Cicerone pronuntiatum est.

Successit, inquit, senibus adolefcens Demetrius Phalereus, u. aditissimus ille quidem horum omnium, sed non tam armis institutus, quàm palestæ: itaque delectabat magis Athenienses, quam mouebat: processerat enim in solem, & puluerem, non vt è militari tabernaculo, sed vt è Theophrasti doctissimi hominis umbraculis. Hic primus inflexit orationem, & eam mollem, teneramque reddidit, & suavis, sicut fuit, uideri maluit, quàm grauis. Adde, eius sermonem, quasi stellis uerborum illuminari, quo testimonio nihil potest esse grauius. Vt nam præclari ingenij monumenta extarent pleniora: nam qui circumferitur liber de elocutione, non est meo quidem iudicio Demetrii Phal. sed alius ex his XIII. quos commemorat Diogenes Laert. hoc vel illud vnum arguit, quod initium libri sit satis politum, finis confusus, & ineptus. Deinde is author quisquis fuit, Demetrii Phal. testimonio utitur in hoc libello (quicquid dicat Victorius) prudentis scriptoris modestiam non saperet, si Demetrio tribueretur.

Deinde sui in tertia persona sine vlla declaratione non meminit. Ab eo tempore peregrinatam dicunt eloquentiam varias insulas peragisse, & externis se moribus obleuisse. Verum postquam Græcia sub Imperatoribus suppresso armorum studio, tota in literis consenuit, Nusquam maior vis eloquentiæ, nusquam vehementiores ingeniorum emissiones extiterunt. Floruit illis temporibus Amaltheæ cornu Dion. Prusæus. Floruit Herodes Atticus, cuius omnes sophistæ particula: quædam videbantur: floruit præcox naturæ miraculum Hermogenes, & Eustathius Cappadox, Saporis triumphator, & Proarelius, uia quædam, & spirans Mercurij imago, magnus denique eloquentiæ artifex Libanius, & ipsè Apostatæ nomine notior Iulianus, qui omnes magni in dicendo extiterunt, cum alijs innumeris, quos apud Philostratum, & Eunapium licet legere. Absit tamen vt istos cum nostris Basilij, Gregorij, Chrylostomi, Ambrosij, Hieronymis, Augustinis, aut eam commiscere, quibus peculiatis in sacra eloquentia locus deberet.

Nunc

Eadem ex Græco expressa.

ANtea quidem cæcitate meam moleste ferebam, nunc autem doleo ad hoc oculorum incommodum non accessisse surditatem. Neque enim consiliorum, sententiarumque ignauiam, atque turpitudinem audirem, quibus Pop. Romani gloria breui est interitura. Vbi vester ille omnium quotquot sunt mortalium aures peruagatus sermo, quo iactabatis, illum Alexandrum Magnum, si in Italiam venisset, cum & vos ætatis flore, & vestri parentes consiliorum vigore florent, inuisum (vt prædicabatur) haudquaquam futurum, sed aut sua fuga, aut certe, quod grauius est, cruore vestri imperii nomen lanciturum fuisse. Phalerata (vt apparet) verba fuere, inania veritatis, plenissima iactationis. Chaonas quippe, & Molossos perpetuam Macedonum prædam iumentis, Pyrrhum exhorrescitis, qui vnum aliquem ex istis Alexandri satellitibus semper affectatus, nunc non tam Græcis suppetias ferens, quam ipse domesticos hostes fugiens, circa Italiam diffusus vagatur. Scilicet isto vobis copiarum robore pollicetur orbis imperium, quibus particulam Macedoniae seruare non valuit?

Nolite existimare hominem, si semel placueritis, à vobis recessurum, quin potius hac lenitate innumeros alios estis excitaturi, qui vobis tanquam mortalium contemptissimis insultent, cum præsertim Pyrrhus non modò post tot illatas iniurias impune abeat, sed etiam mercedem à P. R. ferat, quod vos Tarentinorum, & Samnitium fecerit ludibrium.

His addit Cicero C. Fabricium, qui est ad Pyrrhū de captiuis recuperandis missus Orator: Titum Coruncanum, quod ex Pontificum commentarijs longè ingenio valuisse videtur: M. Curium, quod is Tribunus plebis inter rege Appio Claud, Cæco, diserto homine, comitia contra leges habente, cum de plebe consulenti non accipiebat, Patres ante auctores fieri coegerit: quod fuerit permagnū, nondum legem lata. Licet aliquid de Marci Popilij ingenio suspicari, cui cum Cos. esset, eodemque tempore sacrificium publicum cum læna faceret, quod erat flamen Carmentalis, plebis contra Patres concitatione, & seditione nuntiata,

vt erat læna amictus, ita venit in concionem, seditionemque, tum auctoritate, tum oratione sedauit.

M. Corn. Cethegus.

CAPVT XLII.

M. Cornelius Cethegus amplissimis honoribus functus, vt qui adulescens, pōtifex factus est, & Consulatum gessit bello Punico II. anno ab vrbe condita D.C. cum P. Sempromio Tuditano eloquentia laudibus floruit, de quo notissimi verus Ennij.

Additur orator Cornelius suauiloquens

Ore Cethegus Peturio collega Philoni

Filius, u. dicitur esse popularibus olim

Qui tum vivebant homines, atq. auum agitabant, Plus delibatus populi, suada que nulla.

Vbi Cicero cum animaduertit dici oratorem, & suauiloquentem, quod suis temporibus imperisque nō tam esse asserit, qui latrare potius, quam loqui videbantur. Nec satis, vt hominis decus ingenium, sic ingenij ipsius lumen eloquentia, qua virum excellentem præclarè tum illi homines florem populi esse dixerunt, & quam Deam in Periclis labris scripsit Eupolis sessitauisse, huius medullam Ennius Cethegum oratorem esse dixit.

M. Cato Senior.

CAPVT XLIII.

Quem virum ex Cicerone Dij boni & mitto ciuem, aut senatorem, aut Imperatorem? oratorem enim hoc loco quaerimus. Quis illo grauior in laudando iacerbior in vituperando? in sententijs argutior? in docendo, & differendoque subtilior? Referta sunt eius orationes amplius centum, & quinquaginta, & verbis & rebus illustribus Licet ex ijs eligant ea, quæ notatione, & laude digna sunt: omnes oratorij virtutes in eis reperientur. Iam vero origines eius, quem florem, aut quod lumen eloquentiæ non habet? Amatores huic desunt, sicuti multis iam antè sæculis, & Philisto Syracusio, & ipsi Thucydidi. Antiquior quidem est eius sermo, & quædam horridiora verba habet, ita enim tum loquebantur. Id muta, quid tum ille non potuit, & adde numeros, & aptior sit oratio: ipsa verba compone, & quasi coagula, quod ne Græci quidem veteres factitauerunt, iam neminem antepones Caroni. Ornari orationes Græci putant, si verborum immutationibus vtantur, quos appellant ῥηπνευς & sententiā-

rum,

tum, orationisque formis, quas vocant *εξήματα*. Non verisimile est quam sit in utroque genere creber, & distinctus Carus: & id quidem licet ex ijs, quæ supersunt fragmentis agnosce-
re. Quæ gravitas in eius oratione apud Liviū? (quam nos suo loco reddemus) quis spiritus in Apophthegmatis? cum inuectus in Pop. Ro. prodigalitatē, & ignaviam dixit?
(Quam difficile est, verba facere ventri atres non habenti.) (Et illud) (omnes viri vxoribus imperant, nos omnibus viris, nobis vxores.)
Quid cum censuram petens inter blandientes populo competitorē vnū verbum effatus, (Quiritēs eligitē me, vobis opus est severo medico, & magna purgatione.) Non poterat hic animus non esse aptum eloquentiæ solum. Cum Carone fuerunt grandiores natu (C. Flaminius, C. Varro, Q. Maximus, Quintus Metellus, P. Lentulus, P. Crassus, &c.

N. N.

a Accuratissimum hoc opus fuisse testatur Dion. Halicarnass. Criticus. *περί τῶν κἀτων ὄρων γινελογίας τῶν ἐν ἰταλίᾳ πόλεων, ἐπιμνήσασθαι συναγαγόν, sed hoc ad laudem potius historia, quam eloquentia.* b. Ideo dictus à plerisque Demosthenes τῶν ἰ κἀτωνων πολεμῶν ἀπο τοῦ λόγου δύναμις ἠὲ βίτη: ἢ, Ρομάϊοι ἀυτὸν οἰ πολεμῶν ἀμωσὶ δὴν προηγούμενον.

Q. Fabius Pictor.

CAPVT XLIII.

Quintus Fabius Pictor inter eloquentes à Cicerone numeratur in Bruto. fuit & iuris, & literarum, & antiquitatis bene peritus. Hic ipse est Historicus, siue Annalium scriptor Romanorum, omnium historiarum conditorum antiquissimus, quem Cinæus, Calphurnius, Dionysius, Liviū, cæteri que alij in multis sequuti sunt, eoque etiam subinde illum in suis operibus citant.

a Huius testimonio sapè vitur Dionys. Halicarnassensis, & antiquissimum, atque accuratiss. scriptorem nominat.

C. Lælius, & P. Africanus.

CAPVT XLIV.

Caius Lælius, & P. Africanus fuerunt

imprimis eloquentes, quorum extabant Ciceronis temporibus orationes, ex quibus existimari de ingenij oratorum potest. Et quanquam ea fuit opinio, vt plurimum tribueretur ambobus, dicendi tamen laus est in Lælio illustrior. At oratio Lælij de collegis non est melior, quàm de multis, quàm voles Scipionis: non quod illa Lælij quicquam sit dulcius, aut quod de religione dici possit augustius, sed tamen multo horridior, & vetustior ille, quàm Scipio: & cum sint in dicendo variæ voluntates, delectare magis antiquitate videtur, & lubenter verbis etiam vt paulò magis prisca Lælius, (Sed est mos hominum, vt nolint eundem pluribus rebus excellere.) Nam vt ex bellica laude aspirare ad Africanum nemo potest, in qua ipsa egregium Viriati bello reperimus fuisse Lælium, sic ingenij, literarum, eloquentiæ, sapientiæ denique, etsi vtrique primas, priores tamen libenter deferunt Lælio. Hæc Cicero. Cæterum P. Scipionis, quo

Ciceronis de eloquentia Scipionis, & Lælij iudicium.

Scipionis propria in vultu, & oratione maiestas.

Valer. Maxim. l. 2.

eminentior fortuna, & excelsior animus, sic etiam illustrior eloquentia visa est: Accedebat maiestas ad miraculum vsque magna, vt cuius aspectum sæuiter latrones in villa Linternina cum offendissent, tanquam Deum coluerunt. Nam postea Ianuæ, velut religiosissimam aram, sanctumque templum venerari, cupidè Scipionis dextram apprehenderunt, ac diu osculati positis ante vestibulum donis, quæ Deorum immortalium numini consecrari solent, læti quia Scipionem vidisse contigisset, ad lares proprios reuertebant. Quid hoc fructu maiestatis excelsus? quid etiam iucundius? hostis iram admiratione sui placuit: spectaculo præsentis suæ latronum gestientes oculos obtufofecit. Delapsa cælo sidera hominibus, si se offerant, venerationis amplius non recipient. Quid cum M. Nænius Tribunus plebis accusaret eum ad populum, qua oratione respondit. Memoria (inquit) Quiritēs reperio diem esse hodiernum, quo Annibalem Pœnum, imperio nostro inimicissimum, magno imperio vici in terra Africa, pacemque & victoriam vobis peperit insperabilem. Non igitur sumus aduersus Deos ingrati, & censo relinquamus nebulonem hunc, eam usque nunc protinus Ioui optimo max. gratulatum.) Id cum dixisset, auertit, & ire in Capitolium cœpit, tum concio vniuersa, quæ ad sententiam de Scipione ferendam venerat, relicto Tribuno Scipionem in Capitolium comitata: atque inde ad ædes eius cum lætitia,

Gell. noct. Attic. l. 1. cap. 18.

D

tia,

ia, & gratulatione solempni prosequuta est. Quid hac eloquentia magnificentius?

inanes, veruntamen nondum tritis nostrorum hominum auribus, nec erudita ciuitate tolerabiles.

Seruius Galba.

N. N.

CAPVT XLV.

Galba oratoru ingenium inuenimus, & oratoris furor.

VT in Lelio elegantia, maiestas in Scipione, sic vis in Seruio Galba mirabilis extitit. Testis illa nobilissima causa, quam pro socijs grauisime, vehementissimeque egit, in qua vnum quasi comperdinatus, medium diem, totum in consideranda causa componendaque posuit: & cum cognitionis dies esset, & Rutilius rogatu sociorum, domum ad Galbam mane venisset, vt eum admoneret, & ad dicendi tempus adduceret, vsque ille quoad ei nuntiatum esset, consules descendisse, omnibus exclusis commentatus est in quadam teftudine cum seruis literatis, quibus aliud distate eodem tempore solitus erat. Interim cum ei nuntiatum esset tempus esse, exiisse in aedes ferunt eo colore, & ijs oculis, vt egisse causam non commentatum putares. Addebant scriptores illos male mulctatos exiisse cum Galba, ex quo significabatur, illum, non in agendo solum, sed etiam in meditando vehementem, atque incensum fuisse. Itaque cum fortasse vis, non ingenij solum, sed etiam animi naturalis quidam dolor dicentem incendebat, efficiebatque, vt incitata, & grauis, & vehemens esset oratio. Dein cum otiosus stylum prehenderat, motusque omnis animi, tanquam ventus hominem defecerat, staccesebat oratio. Cicero in Bruto.

Signum quodam dialogus, vt Hierodoti, & Marcellini verborum.

a. Impleraque admirationi fuerunt apud veteres, qua hominibus, ad elegantiora certatim desuuentibus fiunt contemptui: Ne scio quid maius nascitur illade.

Tiberius Gracchus, & Caius Carbo.

CAPVT XLVII.

VT inam in Tiberio Graccho, Caioque Carbone, talis mens ad remp. bene gerendam fuisset, quale ingenium ad bene dicendum fuit. Profecto nemo his viris gloria praestitisset, sed eorum alter propter turbulentissimum tribunatum (ad quem ex inuidia foederis Numantini bonis iratus accesserat) ab ipsa rep. est interfectus. Alter propter perpetuam in populari ratione lenitatem morte voluntaria, se a seueritate iudicium vindicauit. Sed fuit uterque summus orator, atque hoc memoria patrii teste dicimus. Nam & Carbonis, & Gracchi habemus orationes nondum satis splendidas verbis, sed acutas, prudentiaque plenissimas. Fuit Gracchus diligentia Corneliae matris a puero doctus, & Graecis literis eruditus. Nam semper habuit exquisitos ex Graecia magistros, inter eos iam adolescens Diophantem Myrleanum Graeciae temporibus illis disertissimum: sed & breue tempus ingenij augendi, & declarandi fuit.

Curio.

N. N.

CAPVT XLVI.

Cicero in maiore Curione iudicium.

Curio fuit eiusdem aetatis fere, sane illustris orator, cuius de ingenio, ex orationibus eius existimari potest. Sunt enim, & aliae, & pro Seruio Fulvio de incestu nobilis oratio, nobis quidem pueris, haec omnium optime putabantur, quae vix iam comparent in hac turba nonorum voluminum: (addit) atqui haec de incestu oratio, puerilis est locis multis, de amore, de tormentis, de rumore, loci sane

a. Notat Plutarchus in Gracchiis eum fuisse ἡγεταμακτικόν, ἡπαγωγὸν οὐκ ἔτι τῆς λήξεως, ἡ δα γὰρ ἔστι τῆς ἀποικίας. Sedatum, & nitens, in miseratione excianda summum artificem, dilitione suauem, purum, & exquisitè elaboratum.

Caius.

*Elocutio
minimo ele-
gans.*

monē. Itaque diligenter loquendi laude caruit: neque tamen est admodum inquinatē locutus, sed illa, quæ propria laus oratoris est in verbis. Nam ipsum latinē loqui, est illud quidem (vt paulō ante dixi) in magna laude ponendum: sed non tam sua sponte, quam quod est à plerisque neglectum. Non enim tam præclarum est, scire latinē, quam turpe nescire: (neque tam id mihi oratoris boni, quam cuius Romani proprium videtur.) Sed tamen Antonius in verbis, & eligendis (neque id ipsum tam leporis causa, quam ponderis) & collocandis, & comprehensione devincendis, nihil non ad rationem, & tanquam ad artem dirigebat: verum multo magis hoc idem in sententiarum ornamentis, & conformationibus. Quo genere quia præstat omnibus Demosthenes, idcirco à doctis oratorum est princeps iudicatus, & uerba enim, quæ vocant Græci, ea maxime ornant oratorem: eaque non ita in verbis pingendis habent pondus, quam in illuminandis sententijs. Sed cum hæc magna in Antonio, tum actio singularis: quæ si paritenda est in gestum, atque uocem, gestus erat non uerba exprimens, sed cum sententijs congruens: manus, humeri, latera, supposito pedis, status, incessus, omnisque motus cum uerbis, a sententijsque consentiens, vox permanens, uerum subiecta natura: sed hoc uerum huic ueni in bonum conuertebat. Habebat enim flexibile quiddam in quaestionibus, aptumque cum ad fidem faciendam, tum ad misericordiam commouendam: ut uerum uideretur in hoc illud, quod Demosthenem ferunt, ei qui quaesiuisset, quid primum esset in dicendo, in actionem; quid secundum, idem: & idem tertium respondisse. Nulla res magis penetrat in animos, eoque fingit, format, sic dicit: talesque oratores uideri facit, quales ipsi se uideri uolunt; huic alij parem esse dicebant, alij anteponebant L. Crassum. Illud quidem certè omnes ita iudicabant, neminem esse, qui horum alterutro patrone, cuiusquam ingenium requireret.

N. N.

^a Plutarchus tribuit illi λόγῳ Ζεφύρου, καὶ ἄλλῳ Σιρένης, ἧς χάριν τὸ ῥέον. quæ globum aërem circumstantium milisum, qui ad eum insorsicendum ueniant, uelut præfigijs antoniscum designat.

Marcus Crassus.

CAPVT LI.

EQuidem, quanquam Antonio tantum tribuo, quantum supra dixi, tamen Crasso nihil statuo fieri potuisse perfectius: Erat summa grauitas, erat cum grauitate iunctus facetiarum, & urbanitatis oratorius, non scurrilis lepos: Latinē loquendi accurata & sine molestia diligens elegantia, in differendo mira explicitio; cum de iure civili, cum de æquo, & bono disputaretur, argumentorum, & similitudinū copia. Nam ut Antonius coniectura mouenda, incredibilem vim habebat, sic in interpretando, in diffiniendo, in explicanda æquitate nihil erat Crasso copiosius, idque cum sæpe alias, tum apud centumuiros in M. Curij causa cognitum est. Ita enim multa, tum contra scriptura pro æquo, & bono dixit, ut hominem acutissimum Qu. Scæuolam, & in iure, in quo illa causa uertebatur, peritissimum, obrueret argumentorum, exemplorumque copia: atque ita tum ab his patronis æqualibus, etiam consularibus, causa illa dicta est, cum uterque ex contraria parte ius civile defenderet, ut eloquentium luris peritissimus Crassus, Iuris peritorum eloquentissimus Scæuola putaretur.

Seruius Sulpicius.

CAPVT LII.

Non faciliē quem dixerim plus studij, quam Seruium; & ad dicendum, & ad omnes bonarum rerum disciplinas adhibuisse: nam & in iisdem exercitationibus ineunte ætate, sumus, & postea vnā Rhodū ille etiam profectus est, quo melior esset, & doctior: & inde ut redijt, uidetur mihi in secunda arte primus esse maluisse, quam in prima secundus. Arque haud scio, an par principibus esse potuisset, sed fortasse maluit, id quod est adeptus, longè omnium, non eiusdem modò ætatis, sed eorum etiam, qui fuissent, in iure civili esse princeps.

N. N.

^a Seruius Sulpicius maluit Iuris peritorum esse primus, quam Oratorum secundus. Eius eximia laudatio extat Philip. 9.

Cotta.

Cotta & Sulpitius.

CAPVT LIIII.

Inueniebat acutè Cotta, dicebat purè, ac solutè, & vt ad infirmitatem laterum perfectè contentionem omnem remiserat, sic ad virium imbecillitatem dicèdi accommodabat genus, nihil erat in eius oratione nisi syncerū, nihil nisi siccum, arque sanum, illudq; maximum, quod cum cōtentione orationis flectere animos iudicum vix posset, nec omninò eo genere diceret, tractando tamen impellebat, vt idem faceret à se commoti, quod à Sulpitio concitari.

Fuit enim Sulpitius, vel maximè omnium, quos quidem ego audierim, grandis, & vt ita dicam, tragicus orator: vox cum magna, tum suavis, & splendida; gestus, & motus corporis ita venustus, vt tamen ad forum, non ad scenam institutus videretur. Incitata, & volubilis, nec ea redundans tamen, nec circumfluens oratio. Crassum volebat hic imitari, Cotta malebat Antonium: sed ab hoc vis abeat Antonij, Crassi ab illo lepos.

N. N.

a Tragicæ vastitas lepore, & urbanitate temperanda. Non bene audiunt oratores tragici, & ea foris de causa ἀσκήνην τραγικὸν ὄμιλον Demosthenes appellat. ὁ δὲ μακρὸν τὸν ὑπόκειν ἀποχρηστὰ, ἃ μὴ μόνον μάλλον τραγικὸς ἢ παρὰ τὸν δικαστικόν. Harpocration.

Hortensius.

CAPVT LIIII.

Hortensij ingenium, vt a Phidiaz signum simul aspectum, & probatum est. Nam cum admodum adolescens orsus esset in foro dicere, celeriter ad maiores causas adhiberi ceptus est: b quamquam incidèrat in Cottæ, & Sulpitij orationem, qui annis decem maiores, excellentem Crasso, & Antonio, deinde Philippo, post Iulio, cum ijs ipsis dicendi gloria comparabatur. Primum memoria tanta, quantum in vllò cognouisse me arbitror, vt quæ secum commentatus esset, ea sine scripto verbis eisdem redderet, quibus excogitauisset. Hoc adiumento ille tanto sic utebatur, vt sua commentata, & scripta, & nullo referente, omnia aduersariorum dicta, meminisset. Ardebat autem cupiditate sic, vt in nullo vnquam

flagrantius studium viderim. Nullum enim pariebat esse diem, quia aut in foro diceret, aut meditaretur extra forum, sæpissimè autem eodem die vtrumque faciebat. Attuleratque minimè vulgare genus dicendi: duas quidem res, quas nemo alius, partitiones, quibus de rebus dicturus esset, & collectiones; memor, & quæ essent dicta contrà, quæque ipse dixisset. Erat in verborum splendore elegans, compositione aptus, facultate copiosior: eaque erat cū summo ingenio, tum exercitationibus maximis consecutus. Rem complectebatur memoriter, diuidebat acutè: nec pratermittebat ferè quicquam quod esset in causa, aut ad confirmandum, aut ad refellendum. Vox canora, & suavis; motus, & gestus etiam plus artis habebat, quàm erat Oratoris latis.

N. N.

a Apparet in oratore fuisse magnæ ingenij viam, & felicitas, quæ sanctiori cultura caruit. Melius dicebat, quam scripsit, & eius scripta, vt ait Quintilianus, intra famam sunt; placebat aliquid eo dicente, quod legentes non inueniebant Fab. l. 11. Memoria verò fuit adeò felici, vt cum in auctione persideret diem totum, & omnes res, & pretia, & emptores ordine suo argentarijs recognoscentibus, ita vt nullo falleretur, recenseret. Senec. Controvers. l. 1.

b Plus impendebat corpori quam dictioni. Nescires vtrum cupidius ad audiendum eum, an ad spectandum concurreretur Val. lib. 8. c. 10. de quo multa Gell. nocturnum Attic. l. 1. Collega de iniurijs diem dixit, quod sibi in angustijs obuius ostensu fortuito structuram toga destruxerat, & capitale putauit, quod humero suo locum ruga mutasset. Itaque iam Dionysia saleatricula appellabatur, quod malebat audire. quam ἄμωσθ, & ἀργολιαν. Vide Macrob. Satur. l. 3. c. 13.

Marcus Crassus Iunior.

CAPVT LV.

Is mediocriter à doctrina instructus, augustinus etiam à natura, labore, & industria, & quo ad adhibebat ad obrinendas causas curam etiam, & gratiam principibus & patronis aliquorannis fuit. In huius oratione sermo latinus erat, verba non abiecta, res compositæ diligenter, nullus flos tamen, neque lumen vllū: animi magna, vocis parua contentio, omnia ferè vt similiter, atque vno modo dicerentur.

D 3

N. N.

N. N.

a M. Crassus Orator submediocri molliu artem paranda pecunia nouerat quam eloquentia.

Pompeius.

CAPVT LVII.

CNaeus Pompeius, vir ad omnia summa natus, maiorem dicendi gloriam habuisset, nisi eum maioris gloriae cupiditas, ad bellicas laudes abstraxisset. Erat orationis satis amplius, rem prudenter videbat: actio vero eius habebat, & in voce magnum splendorem, & in motu summam dignitatem. a Pompeij meminit etiam Dionysius Halicarnasensis, & quaedam eius epistolas Graecas citat, quibus de eloquentia, & optimo genere dicendi, non imperitam tulit sententiam, sed & Graecam orationem, quam apud Ptolomaeum Regem haberet, commentatum fuisse Plutarchus memorat.

a Cn. Pompeij apud Dionys. Halicarnass. mentio. Πομπηϊος Ἰχθῶν ἐν βιβλίῳ περὶ ἑρμηνείας ὑπὸ αὐτοῦ λόγον ἐπισημαίνων, ὃ περιεκλήθητο ἑρμῆδα πρὸς τοῦ Πτολεμαίου.

M. Callidius.

CAPVT LVIII.

SEd de M. Callidio dicamus aliquid, qui non sicut orator vnus e multis; potius inter multos prope singularis fuit: a ita reconditas, exquisitaque sententias, mollis, & perlucens vertebat oratio: b nihil tam tenerum, quam illius comprehensio verborum, nihil tam flexibile, nihil quod magis ipsius arbitrio fingere-tur, vt nullius oratoris aequè in potestate fuerit: quæ primum ita pura erat, vt nihil liquidius: ita liberè fluebat, vt nusquam adhaeresceret: nullum nisi loco positum, & tanquam in vermiculato emblemate, vt ait Lucilius, stru-ctū verbum videres: nec verò vllum, aut durū, aut insolens, aut humile, aut in longius ductū: ac non propria verba rerum, sed pleraque trans-lata, sic tamen, vt ea nō irruisse in alienum lo-cum, sed immigrasse in suum diceret; nec ve-rò hæc soluta, nec diffluentia, sed adstricta nu-meris, non apertè, nec eodem modo semper, sed variè, dissimulanterque conclusis. Erat au-tem, & verborum, & sententiarum illa lami-

Optimus metaphorarum vsus.

na, quæ vocant Graeci *επιμυρα*, quibus tamen insignibus in ornatu distinguebatur omnis o-ratio. Quæ de re agitur autè, illud quod multis in locis Iurisco. Iulio in-cluditur formulis, & vbi esset, videbat. Accedebat ordo reru, plenus artis, actio liberalis, totumque dicen-di placidum, & sanum genus. Quod si est opti-mū suauiter dicere, nihil est quod melius hoc quaerendum putes, sed cum a nobis paulo ante dictum sit, ita videri esse, quæ orator efficere deberat, vt doceret, vt delectaret, vt moueret; duo summè tenuit, vt & rem illustraret disse-rendo, & animos eorum, qui audirent, deuinc-iret voluptate. Aberat tertia illa laus, qua per-moueret, atque incitaret animos, quam pluri-mum pollere diximus: nec erat vlla vis, atque contentio, sine consilio, quod eos, quorum al-tior oratio, actioque esset ardentior, furere, & bacchari arbitraretur: siue quod natura non ef-fet ita factus, siue quod non consuesset, siue quod non posset. Hoc vnum illi, si nihil vtili-tatis habebat, abfuit: si opus erat, defuit.

Perfectio eloquentia non est solum suauitas.

Piso, Tullij gener.

CAPVT LVIII.

STudio autem neminem, nec industria ma-iorem cognoui: quanquam ne ingenio quide-m, qui præstiterit facile dixerim, a C. Pisoni genero meo: nullum tempus illi, ynquam va-cabat, aut à forensi dictione, aut à commenta-tione domestica, aut à scribendo, aut à cogitā-do, itaque tantos processus efficiebat, vt euola-re, non excurrete videretur. Eratque verbo-rum, & defectus elegans, & apta, & quasi ro-tunda constructio: cumque argumenta exco-gitabantur ab eo multa, & firma ad probandū, tum concinna, acuræque sententia, gestusque natura ita venustus, vt ars etiam, quæ non e-rat, & è disciplina motus quidam videretur accedere. Vereor ne amore videat plura, quam in illo fuerint dicere; quod non ita est (alia e-nim de illo maiora dici possunt) nam nec con-tinentia, nec pietate, nec vilo genere virtutis, quenquam eiusdem ætatis, cum illo conferen-dum puto.

N. N.

a Laus Pisonis, quæ data potius videtur à M. Tullio cognationi, quam scriptioni: necessitati: non est enim aliqui inter oratores nominatus.

C. LE.

C. Licinius Calvus.
CAPVT LIX.

Novosa, & masticulosa eloquentia plus habet opera, minus felicitatis.

Caius Licinius Calvus accuratius quoddam dicendi, & exquisitius afferebat genus: quod quamquam scienter, eleganterque tractabat, nimium tamen inquirens in se, atque ipse sese obseruans, metuensque ne virtutum colligeret, etiam verum sanguinem perdebat. Itaque eius oratio nimia religione attenuata doctis, & attentè audientibus erat illustris, à multitudine autem, & à foro, cui nata est eloquentia, deuorabatur. Atticum se Caluus dici oratorem volebat, inde ista exilitas, quam de industria consequebatur.

C. Iulius Cæsar.
CAPVT LX.

Mens magna C. Iulij Cæsaris, & vt ait Plinius, quodam igne volteris bellorum laureis eloquentiæ palmas adrexit, de quo summi oratoris extat iudicium honorificentissimum. Cæsar, inquit, rationem adhibens, consuetudinem vitiosam, & corruptam puram, & incorruptam consuetudine emendat, itaque cum ad hanc elegantiam verborum latinorum, quæ etiam si orator non sis, & sis ingenuus ciuis Romanus, tamen necessaria est, adiungit illa oratoria ornamenta dicendi, tum videtur tanquam tabulas bene pictas collocare in bono lumine. Hanc cum habeat præcipuam laudem in communibus non video, cui debeat cedere, splendidam quandam, minimeque veteratoriam dicendi rationem tenet, voce, motu, forma etiam magnifica, & generosa quodammodo, orationes eius mihi vehementer probantur. Atque etiam commentarios quosdam scripsit rerum suarum, valde quidem (inquam) probandos, Nudi enim sunt, recti, & venusti, omni ornatu orationis, tanquam veste detracta. Sed dum voluit alios habere parata, vnde fumerent, qui velle scribere historiam, ineptis gratum fortasse fecit, qui voluit ista calamitatis inurere, fanos quidem homines à scribendo deterruit. Nihil enim in historia pura, & illustri, breuitate dulcius. At lib. 3. de Oratore, tribuit illi singularem dexteritatem, quod res tragicas penè comicè, tristes remisit, seueras hilarè forenses, stœuica propè venustate tractaret. Atque ita,

vt neque iocus magnitudine rerum excluderetur, nec grauitas facerij minueretur Plutarch. ait eum *ἔχειν πρὸς λόγον ἀρίστην, & διαπρῶτασαι φιλῶτατα τὰ.* Splendorem orationis illi tribuit Cornel. Tacitus, sicut alij indolem Cælio, subtilitatem Calidio, grauitatem Bruto, acumen Sulpitio, acerbitatem Cassio, diligentiam Pollioni, dignitatem Messalæ, sanctitatem Caluo. Sed omnium optime collegisse videtur Quintilianus, vbi ait Cæsarem dixisse eodem animo, quo bellauit.

N. N.

a Extant eorum fragmenta à Fulvio Ursino collecta. Vt orationum in Funere Iulia, pro Bruto, pro lege Plantia, ad Milites, pro Sextilio, de Coniuratis, in funere Cornelia. Item ex libro Antiquarum de auspicijs, & analogis.

Crispus Sallustius.
CAPVT LXI.

Crispus Sallustius, quod præclare dictum est à Lipsio, mirandus magis, quam iudicandus. Acere, & sublime viri ingenium, dicendi vis magna, crebra sententiæ, neruosa breuitas. Atque vt in minoribus cœchis, quod alunt, illustriores sunt margaritæ, sic in Sallustij orationibus, breuibz ijs quidem, sed in breuitate conspicuis generosiores sensus latent, & maiora eloquentiæ ornamenta. Quippe narrat præse, irrepit subtiliter, pugnat robustè, verbis vix vquam temerarijs, sed acri castigazione delectis, sententijs veris, concionibus cultis. Quamquam suis nauis non caruit, de quibus in comparatione Ciceronis, & Sallustij plenius dicturus sum.

M. TVLLIVS CICERO, PRO
quo Apologia.

Contra Κικέρωνος ἰστορίαν, qui ferream Ciceronis eloquentiam, auream Demosthenis nominarat.

CAPVT LXII.

Attingimus humanæ culmen eloquentiæ, iam quo progrediatur stylus non habet. Hic ille est Marcus Tullius, dono quodam pro uidentia genitus, in quo totas vires suas eloquentia expariretur, par Imperio Romano ingenium,

Quicquid Romana eloquentia habet, quod in solis Græcia, aut op-

Interpretatio Latina.

Opulentissimè quidem non secus, ac pelagus in laxam plerumque diffunditur magnitudinem: ex quo (opinor) in sermone Orator, ut qui longè est in affectibus vehementior, magnam habet ignis copiam, acri quodam animi ardore desflagantem. Hic verò consistens in gravitate, & amplissima quadam maiestate nõ friget quidè, sed non ita coruscatur fulgoribus. Nec alia ratione, mea quidem sententia, quantum Græcis hominibus dijudicare licet, Ciceronis, & Demosthenis dissimilis est magnitudo: Hic enim in sublimitate prærupta viget, ut plurimum; ille in diffusa. Et nostrum quidem, cum singula quæque cum acimonia, celeritate, robore, vehementia, velut adurat, atque ditipiat, turbini quispiam, aut fulmini, iure simillimum dicat. At Cicero, quasi vastissimum (opinor) incendium, vndique depascitur, & conuoluitur, inflammatione multa, & pertinaaci, æque vicissim sibi, quasi ex sorte succedentibus nouis ignium alimentis innutrita: Sed vos hæc melius dijudicaueritis. Demosthenicæ portò sublimitatis, & vehementissimæ illius contentionis, vus est in exaggerationibus, violentisque affectibus, & vbi auditor totus est stupore percullendus. At diffusio maxime valet, vbi animus quasi immisso flumine perueniendus occurrit. Est enim locorum frequentationibus, & epilogis, ut plurimum, & digressionibus, & huic adipali dicendi genere, atque epidictico, historijs præterea, physicisque narrationibus, atque alijs haud perpaucis congruens partibus hæc amplificatio.

Iudicium Eabij Quintiliani.

Quint. l. 10. c. 1.

Ciceronis, & Demosthenis virtutes, plerasque arbitror similes, consilium, ordinem diuidendi, præparandi, probandi rationem, omnia denique, quæ sunt inuentionis: in eloquendo est aliqua diuersitas, densior ille: hic copiosior; ille concludit strictius, ille latius pugnat; ille acumipe semper, hic frequenter pondere; illi nihil detrahi potest, huic nihil adijci; curæ plus in illo; in hoc naturæ: salubris sanè, & commiseratione, qui duo affectus plurimum valent, vincimus.

Iudicium Cornelij Taciti.

Sed quomodo inter Atticos Oratores primæ Demostheni tribuuntur: proximum autem locum Æschines, & Hyperides & Lysias,

& Lycurgus: omnium autem consensu, hæc oratorum ætas maxime probatur: sic apud nos Cicero quidem cæteros eorundem temporum difertos antecessit: Caluus autem, & Asinius, & Cæsar, & Cælius, & Brurus, sic iure, & prioribus, & sequentibus anteponuntur. Nec refert, quod inter se specie differant, cum genere consentiant. At strictior Caluus, numerosior Asinius, splendidior Cæsar, amarior Cælius, grauior Brurus, vehementior, & plenior, & valentior Cicero.

Ex ijs apparet, Ciceronem, ne ab ipsis quidè Græcis Demostheni postponi, imò præferri. Longinus, inquam, b Ciceronem feruere dicit, Demosthenem autem non frigere: vtrum vehementius? Demosthenem, amplum quidem, & maiestate grauem: Ciceronem non amplum modò, neque amplitudinem ipsam, sed pelagus in inmensam magnitudinem diffusum nominat: vtrum maius? Ad summum, Demosthenem cum turbine, & fulmine: Ciceronem, cum ingenti incendio omnia depascere comparat: vtrum efficacius? Quintil. Ciceroni Demosthenem parem in multis, in affectionibus miserationis aperte inferiorem pronuntiat.

At quid est Orator sine hoc affectu? hoc quod apis sine aculeo. Tacitus vtrumque primum in sua gente facit, & rectè. Hæc fuit D. Hieronymi sententia, cum libro de vita Clericorum, de Cicerone sic scribit. (Demosthenes Demostheni præcipuit, ne esses primus Orator, tu illi ne nos, cum solus esset.) Vtrumque oratorem perfectum diuise significat: sed Demosthenem ætate præcipuit, caram. Ex quo, non facile patior eos, qui vix a litione in almine Græcas literas salutarunt, Latinas haud ligendum, satis intelligunt: & tamen de summis ingenijs quod prior temerariam audent ferre sententiam, quasi ter-
tije è celo Catones ceciderint. Ciceronem cum Demosthene comparat, mirum in modò detulerunt; à quibus, si rationem postules, hanc vnã afferunt, quod hic sit neruosus, ille totus Asiaticus: & vnde colligunt: ex vna fortasse, aut altera Oratione, quam vix delibarint, continuò de toto corpore proclamant, & non vident Ciceronis ingenium splendidum, solers, acutum, ad omnia maxima natum, pro ratione rerum, locorum, & temporum flectere orationem. Si causa popularis, delectatur ille fuso, æqualique genere dicendi, quod tum multitudo deuorabat: at cum in senatu agit, ut in deliberatione negotiosa, nihil illo neruosius, quod qui non agnoscunt, Philippicas eius
E su-

Cicero Demosthenem vincit miseratione, & salibus.

sumant in manus, & nervos (si modò ipsi, quid nervosum sit iudicio magis, quam opinione ponderare velint) inuenient.

Ego nihil detereudi Demosthenis causa dicam, cuius laudibus, nulla par inueniri potest oratio, sed multa habuit, tum naturæ, & conditionis impedimenta, tum vitia, quæ in Cicero non fuisse, imò contraria planè ornamenta floruisse agnoscimus.

Ac primum, quod ad rem maximè attinere cenfeo: ille à fabri filius, hic splendidissimi equitis Romani soboles: ille inter malleorum strepitus educatus, hic in parentis literati hominis sinu, inter rusticanas amœnissimæ villæ delicias: ille nihil præter forensium vsum arripuit, hic omnis eruditionis vbertate pectus compleuit suam: ille sordidioris fuit ingenij, hic animi liberalissimi: ille pro eloquentiæ theatro particulam Græciæ nactus est, hic Romanam, retrarum lumen, caput imperij, & arcem omnium gentium: ille est, ut ait Longinus, à dōno vires rudis in effingēdis moribus, & affectibus, quæ summa virtus est oratoris, huius, in eo maxima est, quæ potest esse dexteritas: ille strictus est, & sicus, hic fustus, & mollis: ille demonstratiui generis imperitus: hōc in laudationibus nullus floridior est, aut copiosior ille, dum cupit iocari: non tã ridet, quam se deridendum præbet: huius salibus, & amœnitate ingenij nihil vrbanius, ille, cum venustatē affectat, ab ea recedit longius, hic lepore, & venneribus totus dissolvit. Quæ omnia, si bene pendantur, non dubito, quin in Ciceronis partes quilibet æquus iudex futurus sit propensior.

Atque, ne illud gratis allumere videamur, utrumque plenus, compositis etiam ex varijs orationibus locis, comparabo: quamquam scio, me lubricum iter, & periculosæ (quod ait ille) plenum alex, insistere.

Sed primum illud à lectoris postulo, ne me putet hic Censoris, aut Iudicis partes sustinere, nihil enim decernendi causa dicam, quasi velim ipse tantam, & tam grauem controuersiam mea auctoritate definire. Deinde, ne cum leuiora quædam vitia ab antiquis, & ipsis quidem ferme Græcis, notata in Demosthene proferentur, exillimet obretractandi causa dici: absit enim, ut tantum eloquentiæ sydus nõ admirer, cuius tam illustrem esse constat gloriam, ut nec crescere possit laudibus, nec vllis aëvis infuscari. Hæc tantum animi causa, & ut liberè fatear, declamatorio potius stylo, quam seorsorio, placuit in Κικέρωνος γυμνάζειον effundere:

carero qui suum cuique sensum; & stomachū relinquo.

Euellenda est autem imprimis, antequam longius progrediamur, opinio, qua Demosthenem multi Cicero præferunt, quod eum nervosorem arbitrentur. Primum igitur quæro, num eloquentiam solis veruis, an etiam instar eximij corporis sitco, sanguine, & ea, quæ inde efflorescit pulchritudinis gratia, constare velint? Sic (inquiunt) ex omni parte perfecta: bellè. Quid tum Cicero pulchritudinem, & speciem tribuemus, nervos verò omnes Demostheni? absit. Quid enim (quæso) sunt in oratione nervi? Robur (opinor) orationis, sic enini omnes sentiunt) & hoc caret Tullius? O Suada, & Mercuri meliora! Quorsum verò, tam perfectæ corpori nervi denegabuntur? Quorsum? Quia amplificator est Tullius, & fulum habet dicendi genus. At in eo ipso vis est, & nervus orationis; si enim verbis tantam faceret amplificationes, non pluris facerem, quam arenam sine calce, nunc autem, cum ro- Longinuse
ta eius amplificatio generosis sensibus decur- nisi v. lous
rat, quis illi vires deneget? vtrum validior ad p. 22. excel-
comburendum igniculus quispiam raptim sam ampli-
exiliens, qualia sunt vestra nervosa acumina, ficationem
an flamma crebris alimentis cretens in im- non tantum
mensum, qualis est Cicerois oratio: Hoc im- neruum,
primis considerandum puto. Deinde magnam sed animam
habendam rationem stomachi, & temporum, vocat ora-
eratis, aurium, quibus Cicero placere voluit; tionis.
Nec omnia contraud in exemplum, & com-
parationem trahenda, sed ea, quæ argumentis,
rebus, & personis aliquo modo congruunt.

N. N.

c Genus, & educatio multum valent ad oratorem
cor formandū, iuxta illud: & dicitur à vllis, in S. Ph-
rope. d. De Demosthene dixit Sidonius: (Fabro proge-
nitus sprito, & Luuen. satyr. 10. 110.

(Dixit ille adversis genitus, fusoque sinistro,
Quem pater ardentis massæ fuligine lippus,
A carbone, & forecipibus, gladiolque parante
Incudè, & luteo Vulcano ad Rhetora misti.)
Quamquam non vllis quispiam faber, sed hon-
stus & locuplex existit.

Comparantur in genere demonstratio.

CAPVT LXIII.

QVò igitur res tota fiat clarior, parib⁹ armis, Ex com-
& æquo Marte, faciã in singulis concurre- Demost. &
re.

Cicero pa-
eris. & vil-
la meminit
2. de leg.
De infamia
Demosthe-
uis in repe-
cuntaria.
Plutarch.
in Demo-
sthene. Lon-
ginus lib.
1. cap. 1. 55
ita iudicat
de Demost.
v. lous
p. 22. u. lous
p. 22. u. lous
p. 22. u. lous

Cicero. Di-
Halic. lib.
πρὸς Δημή-
τρίον.
ἀλοήθης.

re. Extant Ciceronis exornatiōe, & funebres orationes nonnulla, qualis est Philippica nona, & decimaquarta. Extant item Demosthenis ἑπτὰ ἑκατὸς. Recte, opinor, ista conferentur: Atque, ut in genere dicam, non quod ego sentio, sed quod Dionysius Rhetor, homo in iudicando, & Demosthenis, si quisquam alius supra modum laudator, & defensor pugnacissimus iudicavit; ista a Demosthenis exornatiua oratio in eos, qui pro patria occubuerant, videtur satis languida, & otiosa, nec oratoris dignitati, nec mortuorum laudibus, nec tantae hominum expectationi, in ea praesertim occasione, respondere. Expendamus singula, & comparemus cum ea laudatione, quam habuit M. Tullius, qui in acie contra Antiochum, die clauserat extremum; vel etiam in Seruium Sulpitiū, qui Legatus ad Antonium missus, agrum, quem iam trahebat spiritum, vigente vi morbi, in reipubl. causa profudit.

Primum, Demosthenis exordium, etsi verborum delectu, ornatisque periodis, satis videbatur excellum, tamen sensibus commune est. Ait enim, postquam illi haec provincia imposita est a ciuibus, ut funebrem laudationem haberet in eos, qui pro patria occubuerant, diu quaesisse, quo pacto tam generosos milites debitis laudibus afficeret, ad summum nihil inuenisse dignum eorum honoribus, quod, qui pro salute patriae, insitum omnium medullis, & visceribus, vitae amorem neglexerint omnem humanarum laudum terminum excesserint. Sicigitur ille Demosthenes:

Ἐπειδὴ τοὺς ἐν τῷ τάφῳ κοιμηθεὶς ἀνδρας ἀγαθοὺς, ἐν τῷ δὲ τῷ πολέμῳ γενομένους ἐδόξε τῇ πόλει δημοσίᾳ θάπτειν. καὶ προστάξεν ἔμοι γὼ νομιζόμενος λόγον εἰπεῖν ἐὰν αὐτῆς, ἐπὶ κατὰ μὲν εὐθὺς ὅπως τὸ παρόντων ἐπαύρις τεύχονται. Μεταξὺν δὲ σκοπῶν ἀξίας εἴπαι τῶν τελευτήκων, ἐν τῷ ἀδυνάτων εὐρισκοῦσι. ἢ γὰρ τὴν ὑπάρχουσαν πάντων ἐμοῦ τον τὰ δὲ ἡν ὑπερὶ ὀφθαλμῶν, καὶ τελευτήται καλῶς μᾶλλον ἠεὶ βλοήσασιν, ἢ ζῆταις τὴν Ελλάδα ἰδὲν ἀτυχούσασιν, πᾶς ὅσῳ ἀνυπέβλητον παντὶ λόγῳ τῆν αὐτῶν ἀρετὴν καταλελοίπισι;

Hæc quidem pulchra, sed tamen vnicuique declamatorum est obuium, in istis exordijs a tererum pondere, & grauitate, qua se obrui dicunt, excusationem capere, vinum imbecilli-

tatem obtendere, obsequium, non eloquentiam profiteri.

Quantò diuertius, & rotundius Cicero. Vtinam Diij immortales fecissent, P. C. ut viuo potius Seruio Sulpicio gratias ageremus, quam mortuo honores quaereremus &c.

Hoc exordium, nec commune est, nec comparatum, sed graue, suauisque affectu temperatum: antithesis præterea addit aliquid gratiæ, & iucunditatis *Vino, mortuo: gratias agere, honores quaerere.* Accedit, quodd pro orationis mensura breue est: At Demosthenes, cum satis traxisset progrium, iterum in media oratione nouum facit exordium, & priori quidem simile; quippe se a rei magnitudine semper excusat, num. 22. ἀπορία τι πρῶτον εἶπω πρὸς δὲ μέγα γὰρ μοι πάντα εἰς ἓνα κακὸν δύσκριτον καδί-σθησι μοι τὴν ἀρετὴν αὐτῶν. Et in hoc secundo exordio nimis humiliter beneuolentiam aucupatur, ut videatur sibi ex hac oratione gratiam, & gloriā, non mortuis honorem quaerere: nam, si beneuolentiam ciuium habuerit, orationem suam, licet mediocrem, χάριν, καὶ δόξαν reportaturam insinuat. Hæc non multum faciunt ad orationis, in hoc præsertim genere, grauitatem.

Iam in oratione, & laudatione qualis uterque sit, considera.

Demosthenes tritam scholæ orbitam sequitur, nihil de hostibus, de belli genere, de ratio-

Frigidus laudationis character in Demosth.

ne mortis, de ducibus, de victoria, & ceteris id genus loquutus, laudare incipit mortuos a patria, & parentibus in communi. Ἀρχόμενος δὲ ἀπὸ τῶν γένεος αὐτῶν ἀρχῆς. ἢ γὰρ εὐγένεια τὸ δὲ τῶν ἀνδρῶν ἐκ πλείου χρόνου παρὰ πάντων ἀνδρῶσι ἀπομολογῆται. Tum veteres, & communes fabulas longo orationis tractu narrare pergit, quod mortui Athenienses sint, & eorum e patres expulerint Amazonas, Herculis ab Eurystei crudelitate eripuerint, septem ducibus, ad Thebas; honores extremos mortuorum procurarint: deinde ad Xerxem, & Persica bella delabitur; qua sanè, apud prudens quodque iudicium, nimis frigida sunt, & otiosa. Quorsū enim hic apparatus? quid opus erat Thecum, Herculem, Amazonas, Medos commemorare: hæc magis ad mortuos, quā ad alios quosque Athenienses attinebant? Quis non ineptum putasset Ciceronem, si aduersus Antonium fortis laudaturus, inirium sumpisset a Romulo, & Remo, Tatius, & Sabinis;

deinde Senonas, & Cymbros; mox Haanibalem, & Pyrrum protulisset. *Quantò grauius, atque prudentius mittens omnia parenga, Seruium Sulpitium proprijs afficit laudibus?*

(Nam reliqua Seruij Sulpitij vita, multis erit, præclarisque monumentis ad omnem memoriam commendata; semper illius grauitatem, fidem, præstantē in republica tuenda curam, atque prudentiam, omnium mortalium fama celebrabit: Nec verò filebitur admirabilis quædam, & incredibilis, & penè diuina eius in legibus interpretandis, æquitateque explicanda scintilla. Omnes ex omni ætate, qui in hac ciuitate intelligentiam iuris habuerūt, si vnū in locum conferantur, cum Seruio Sulpitio nō sunt comparandi, &c. Hæc hominis sunt propria, non ad trahendam moram, diludia.

*Dexteritæ
Ciceronis in
laudando.*

In laudatione verò militum, non quærit, quæ ad Carthaginem trecentis antè annis, ab eorum maioribus gesta sunt, cum propriarum laudum satis amplam segetem nactus esset. Laudat in ducibus imperium, consilium, grauitatem, constantiam, magnitudinem animi, felicitatem. In Pansa, initium confisgendi, in Hirtio, succurrendi alacritatem; in Cæsare, castrorum strenuam defensionē; in legione Martia incredibilem virtutem: mox ad hostes conuertitur, Antonium exhibet, tanquam latronē ex graui naufragio lacerum, cum paucis fugientem, solem ipsum eius infortunio latentem, fortissimorum verò Imperatorum victoria gratulantem. Hæc planè rei propria, & prudētī distributione composita, præclarisque motibus animata, vt in decursu videbimus.

Demosthenes tandem, post commemoratas Amazonas, Eurysteos, Hercules, ad mediam ferè orationis partem denuò exorditur, & de proprijs mortuorum virtutibus dicit: commendat eos, quippe à prima ætate honestè acta, cum cognatis, & affinibus; à prudentia, quod pericula Græciæ longè antè præuiderint; à fortitudine, quod pro salute patriæ, neque fortunis, neque vitæ pepercerint.

*Ab adolescentia honestè acta.
Demosth.*

Οἱ δὲ ἀρχῆς ἐν πᾶσι τοῖς παιδιόμασιν ἤσαν ὑπερανεῖς, τὰ πρέποντα κατ' ἡλικίαν ἀσκοῦντες ἐκείνων, καὶ πᾶν ἀρεσκόντες οἷς χρὴ γονῶσι, φίλοις, οὐκείοις. Hæc Cicero tanquam humilia, omittit.

A Prudentia.

Καὶ γὰρ εἰ τις ἐφύετο κοινὸς πᾶσι κίνδυνος τοῖς Ἕλλησιν, οὗτοι πρῶτοι πρὸς αὐτόν. Hæc præuisio periculorum, & belli suscipiendi consilium, potiùs attinet ad duces. Benè in Pansa Consule collocat M. Tullius Cicero.

(Princeps enim omnium Pansa prælij faciendi, & cum Antonio confisgendi, fuit. Dignus Imperator Legione Martia, digna Legio Imperatore: cuius si acerrimum impetum cohibere potuisset, vno prælio confecta res esset: sed cum libertatis auida Legio, effrænatiùs in aciem hostium irupisset, ipseque imprimis Pansa pugnaret: duobus periculis vulneribus acceptis, sublatus è prælio, Reipublica vitam referuauit.) *Quam prudētē dicta omnia: prouidentia, & animi magnitudo in Imperatore, volitans ardore belli alacritas in militibus exprimitur: deinde, quam bellè illud insinuat, Vitam Reipublica referuauit: mox, Ego verò hunc, non solum Imperatorem, sed etiam clarissimum Imperatorem iudico: qui cum, aut morte, aut victoria, se satisfacturum reipublicæ sponduisset, alterum fecit; alterius, Dij immortales omen auertant. Hæc grauitè, & prudētè pronuntiata.*

A fortitudine. Demosth.

Ἀλλὰ προσάντες καὶ παρασχόντες ἅπαντα προθύμως, καὶ σώματα, καὶ χρήματα, καὶ συμμάχους, εἰς πείραν ἡλθον ἀγώνῳ, εἰς ὃν οὐδὲ ψυχῆς ἐφείσαντο. Bene quidem, quod tradentes omnia patriæ, prompto, & hilari animo, corpora, fortunas, socios, ad summum neque proptiæ vitæ pepercerunt. Sed hæc etiam magis animata Cicero.

Sanguinem pro vita, libertate, fortunisque populi Rom. pro Vrbe, templisque Deorum immortalium profuderunt, & car. similia Sanguinem profandere ἰμφοτ κώτερον dictum, quam corpora, & fortunas tradere, aut vitæ non parcere.

Græcus Orator vnum habet in signe, vbi defunctorum virtutem animam Græciæ nominat Demosthenes.

Δοκεῖ δὲ μοι τις ἀνεῖπὼν ὡς ἡ τῶν ἱστῶν ἀνδρῶν ἀρετὴ, τὸ Ἐλλάδῳ ἦν ψυχὴ, τὸ ἄλλῃδες εἰπεῖν. Ἄλλα γὰρ τὰ τε τούτων πνεύματα ἀπὸ τῆς τῶν οἰκείων σωμάτων, καὶ τὸ τῆς Ἐλλάδῳ ἀξίωμα ἀνθρώπων. Scio

quia

quia si quisquam alius hoc dixisset, continud
frigidum, & Gorgianum Græculi dixissent: sed
esto, valeat; quanquam audax dictu est, in istis
totam vim, & animam fuisse Græciæ. Qui igitur
fuerunt maiores? qui posterius futuri sunt? si
anima Græciæ in istis extincta est? Modestius
Cicero.

(Quamobrem; maximum quidem solacium
erit propinquorum, eorum monumento de-
clarari, & virtutem suorum, & pietatem, & se-
natus fidem, & crudelissimi memoriam belli:
in quo nisi tanta militum virtus extitisset, pat-
ricidio M. Antonij nomen populi Ro. occidisset.)
Non dicit, eorum virtutem animam fuisse
Reipublicæ: sed eorum virtute liberatum
ab interitu populi Romani nomen: quod satis
per se magnificum est.

Demosthenes postremo, per singulas Athe-
niensium tribus excurrentes, ostendit milites
domesticis laudibus, ab auctore quippe, & fū-
datore suæ cuiusque tribus, fuisse incitatos ad
decus, quod, ut ostendat, veteres, & aniles fa-
bulas commemorat, quas & frigidè rebus suis
accommodare plerumque cogitur: ut, cum di-
cit Pandionidas, hoc est, Pandionidis tribus
milites, à Procne, & Philomela fuisse stimula-
tos ad gloriam, quod noluerint inferiores
mulieribus videri. Primum, parva laus est, quod
conferantur cum mulierculis. Deinde, quanta
disparitas inter mulieres priuatas, & ihas exer-
centes cum adultero, & stupratore, atque vte-
cum Procne, si fuisse factum membratim descriptum, coctum,
& Philo-
mela parū
apud à De-
mosth. com-
parati.

Παρθένους Πανδιονίδας, Πρόκνην, & Φιλομήλαν, τὰς Πανδίωνος θυγατέρας, ὡς ἐπιμαρτύρηται το Τηρέα, διὰ τὴν εἰς αὐτὰς ὑβρίον ὑβριώτερον ὄντι ἐνόμισαν αὐταῖς, εἰ μὴ συγγενή φανήσονται, ἃ δαμόν ἔχοντες ἐκείναις, ἐφ' οἷς τίλλε. Ἐλάττω ἢ ἡρώου ὑβριώτερον.

Nec grauiora, quæ de Oeneo, Hippothoōte, Aiace immiscet, fabulosa omnia, etiam ple-
taque probrosa.

Quantò prudentius Latinus Orator in istis
non ἀπολογία, per singulas legiones discurrens,
sed vnam duntaxat Martiam, quæ se fortissimè
gesserat, lectissimis verbis commendat.

CICERO.

Dignus Imperator Legione Martia, digna

Legio Imperatore: (&) quæ mihi videtur di-
uinitus ab eo Deo traxisse nomen, à quo po-
pulum Romanum generatum accepimus. Hæc
sobriè, & prudenter insinuata.

Iam, quæ de ratione belli, & hostibus, & de-
fensa libertate dicenda erant, nullatenus, vel
parcè attingit.

DEMOSTHENES.

Νομίζω τοίνυν, ἃ τὸ ἦ χάρις ἡμῶν οὐκ ἐπιβόησιν, ἰδὸς πολέμου, πρὸς τῆ Ἰσταντίαν ἀρνωμοσύνη, τὴν τούτων ἀπερὶ ἀγρίαν γεγενῆσθαι. Parum hoc est dicere, quod eorum virtute repressi hostes, in Atheniensium fines non insulerint. Qui tandem illi hostes? At Latinus Orator, ut gloriam mortuorum illustriorem faciat, rectè hostium immanitatem, & pericula recip. exaggerat.

CICERO.

ad Bellum inexpiabile infert quatuor consuli-
bus, vnus omnium latronum teterrimus: ge-
rit idem bellum cum senatu, populoque Ro-
mano: omnibus, quanquam ruit ipse cum suis,
gladios, pestem, vastitatem, cruciatū, tormēta
deamunt: Dolabella ferū, & immane facinus,
quod nulla barbaries possit agnoscere, id suo
consilio factum esse testatur. Deinde, & prodigi-
um illud, & portentum L. Antonius, in sine
odium omnium hominum (vel etiam, si Dij o-
derint, quos oportet) omnium Deorum. Refu-
git animus P. C. ea que dicere reformidat, & c.
de hostibus, & periculis. Quæ omnia faciunt
ad clarissimam laudem eorum, qui illos fude-
runt, & victoriam suo cruore Reipublicæ pe-
pererunt: à quibus, non tantum fines, sed vitā,
libertatem, fortunas, vrbem, templa, & cætera
seruata ostendit.

Vterque perorat παθητικῶς.

DEMOSTHENES.

Οἱ μὲν δὴ ζῶντες οἰκεῖσι τούτων ἑλεῖνοι, τοιοῦτων ἀνδρῶν ἐστεργμένοι, & σωηθείας πατρὸς Δε-
μοσθένεος & φιλανθρώπου διεζευγμένοι, χαρτὰ δὲ πατρὸς Δε-
μοσθένεος πράγματα ἔρημα, & δακρύων & πένθει πλήρη.

Hæc tamen subitistia, cum præsertim pacē,
& orbem, fortes viri sua morte peperissent. Ita-
que addit:

Οἱ δὲ ἑυδαίμονες τῷ δικαίῳ λαγισμῷ, πρῶ-
τόν μ' ἀντὶ μικρῶ πολὺν, & τὸν ἄπαντα ἐκκλῆσαν
ἀγῆρῶν καταλείπουσιν.

CICERO.

CICERO.

Cicero
Affectum loque
prastatioris.

Carere dicit affines ijs viris, quos laudare, quam lugere praestat: mox erumpit in illam praeclearam vocem. *O firmata mors, qua natura debita, pro patria est potissimum reddita.* (&c.)

In fuga facta mors, & victoria gloriosa. Deinde, Actum igitur praecclare robileum, fortissimi, dum vixistis: Nane vero etiam, sanctissimi milites, quod vestra virtus, nec oblivione, qui nunc sunt, nec reticentia posterorum inlepta esse poterit, cum vobis immortale monumentum, suis penes manibus Senatus, populisque Romanus extiterit, &c. quae persequar fatus in tractatu de imitatione. Plane Tullius Demosthenem obruit: Nequantum habet morus miserationis, sed etiam laetos, grandes, heroicos, qualis est ille:

Motus Cicero
Heredi
roicis.

O solem ipsum beatissimum, qui antequam se abderet, stratis cadaueribus patriciarum, cum paucis fugientem vidit Antonium. O mundum, qui vixit ut se conferre, inueniet Ciceronem multis partibus grauiorem, quanquam laudationes in istis orationibus, ex parte tantum attingit, alia enim tradenda susceperat. Quid igitur, si in id omne styli aciem conuertisset?

Chabria
floreantissimi
duci apud
Demosth.
parum cum
mulata.

Iam vero, quae de Chabria dicuntur, aduersus Lepinam, qui tot bella gesserat, tot trophaea crexerat, tot Reipublica decora pepererat, quomodo possint, cum minima Ciceroniani stili laudatione comparari. Sunt enim ista satis simplicia, & narratiua.

DEMOSTHENES.

Oras ad
maius Le
ptin. n. 12.

Ἰτε μὲν οὖν ἡμεῖς, καὶ ἀνεῖρετο παρὰ τοῦτο λόγου, ὅτι σπουδαῖοι χαρίεις ἦν ἄνθρωποι, οὐ μὴν κολήθη αὐτῶν καὶ μετὰ διὰ βραχέων ἐπιμνησθῆναι τὰ πεπραγμένα αὐτῶν. Ἐν ἡρώων τῶν ἡμῶν ἔχοντες πρὸς ἀπαντας ἡλοπονησίας παρετάτο ἐν Θήβαις, καὶ ὡς Γοργόπαι ἀπέκτενε ἐν Αἴγυπτι, καὶ ὅσα ἐν Κύπρῳ τῶν ἡμετέρων, καὶ ἡμῶν ταῦτα ἐν Αἴγυπτῷ, καὶ ὅτι πᾶσαν ἐπέλειαν ὀλίγου δεον χάριται, αὐτὰ μὲν τὸ πρὸ πόλεως δόμα δὲ αὐτὸν κατήχθηεν. &c. quae historico penes stylo perrexuntur, sine aculeis orationis. Quod si istis Pompeius Ciceronis opponatur!

Pro lege
Manil.

Quis igitur hoc nomine scientior unquam, aut fuit, aut esse debuit, qui eludo, atque pueritiae disciplina, bello maximo, atque acerrimis hostibus, ad patris exercitum, atque in militiae disciplinam profectus est, qui extrema pueritia miles sui summi Imperatoris, in eunte adolescentia, maximus ipse exercitus Imperator, qui saepius cum hoste conflixit, quam quisquam cum inimico concertauit: plura bella gessit, quam caeteri legerunt: plures provincias confecit, quam alij conceperunt: cuius adolescentia ad scientiam rei militaris, non alienis praecipis, sed suis imperijs non ostensionibus belli, sed victorijs non stipendijs, sed triumphis est tradita? Quod denique genus belli esse potest, in quo illum non exercuit fortuna reipub. Ciuile, Africanum, Transalpinum, Hispaniense, &c.

At dices, Chabrias non erat Pompeius, fautor: habuit tamen in Chabria satis nobile argumentum, quod parum cumulate tractauit: Nam, si quae ad Thebas, quae in Aegina, contra Gorgopam, quae in Cypro, quae in Aegypto, vel minimo splendore orationis percensuisset, eximium habuissent decus. Nunc autem virum tot in ophaeis clarum laudans, inquit, Chabrias ἦν ἄνθρωπος.

Quanto amplius, vel unum Caesaris adhuc pueri factum persequitur Cicero?

Laudo, laudo vos (Quirites) cum gratissimis animis prosequimini nomen clarissimi adolescentis, vel pueri potius: sum enim facta eius immortalitatis, nomen vixit, multa memini, multa audiui, multa legi, nihil ex omni saeculorum memoria tale cognoui, &c.

In suis porro laudibus, per se ipse nimius est Cicero, quanquam, & speciosum habet argumentum, & aliqua temperat verecundia.

At Demosthenes, satis inuerecunde se laudat, cum dicit, multos quidem superioribus temporibus exiisse oratores celeberrimos, puta, Callistratos, Aristophontes, Thralybulos; neminem autem ex omni saeculorum fama compertum, qui se totum Reipublica traderet, praeter se unum, quod ira persuasum haberet, se, & omnibus melius edicta scribere, negotia administrare, legationes obire. Verba eius sunt:

Καίτοι πολλοὶ παρ' ἡμῶν ἄνδρες ἄδελφοί μοι γεγονάσι εἰδοῦσι καὶ μεγάλοι πρὸς τῷ

Qualis v-
terque in
sua laudibus.

ἐλάου, καλίστρας ὁ ἐξὸν ὄν, Ἀριστοφάν, Κεραι-
λος, Θρασύβουλος, ἑτεροὶ μύριοι. Ἄλλο μίμος ὁ-
δεὶς τούτων πάσατε διὰ παντός ἐπισην ἑαυτὸν
εἰς ὁδὸν τῆ πόλεως, &c.

In orat. de
Cicero. n. 381.

Tandem addit: Εἰπερὸς μὲν δὲ ὅπερ ἡμῶ-
ν, τὴν χρόν ἡ ἀνακαδητῶν, ὅ μιν ἢ ἐπετίτ μιν,
μὴτε γράφοντα γράφαι ἀν ἐμῶν βέλτιον δοῦναι,
μὴτε πρὸς ὅλῳ τι πράξαι, μὴ τε πρεσβύοντα
προσβύοντα προδουμότερον, μὴτε δικαιοτέ-
ρον, ἢ αὐτῶν ἐν ἀπείρῳ ἑαυτὸν ἑκατόν.
Hoc est plane arrogans didium.

Quid, si Catiilinam fugillet, aut Parthos ex
Amiano expulisset, & triumphos Romanos
fuisse meritis, quæ omnia Cicero contige-
runt?

In vituperando mordax est, atque amaru-
lencus Demosthenes, & quantis veipa acerbior.
Extat omnium nobilissima eius oratio pro
Corona, in qua tamen multa, plena tædij legē-
tibus occurrunt. Illud unum, quod est omniū
consensu illustrissimum, non præteribo. Con-
fessit suam fortunam cum Æschiniis conditio-
ne, per antithesin, & postquam de sua puericia,
institutione, diuitijs, rebus gestis dixit quæ
poterat, inuehitur in Æschinem, eiq̃ne obij-
cit, quod in magna egestate fuerit educatus,
vna cum patre, ad ludum literarium sellitans,
atramentum terens, & subsellia spongijs de-
tergens, & pædagogium vetrens, famuli vice
obiens, non ingenui.

DEMOSTHENES.

Πᾶς ἂν μὲν ἀ πόλιος ἐνδείκτε ἑγράφεσ ἀ-
μα τῶ πατρὶ, πρὸς τῶ διδασκαλίῳ προπεδρῶ-
ων, τὸ μέλαν δίδων, κατὰ βάρδρα σπογγίαν,
κατὰ πειθαγωγίον χορῶν, εἰκίτου τάξιν, ὁδὸν
ἐλευθέρου παρ' ὄδε, ἐξ ὄων.

Hæc mordacia quidem, sed maledicta de-
ritio Non est enim, inquit Seneca, in pauper-
tate vitium, multo minus in ea humili opera,
quam filius patri nauabat.

Prudentius, & grauius Cicero, cum Anto-
nio obijcere potuisset, non quidem istas Æ-
schiniis sordes, sed familiæ paupertatem: hanc
contumeliam non dicit, sed vitia obijcit, & ita
filium perstringit, vt patris innocentia parcat.

CICERO.

Visne igitur, te inspiciamus à puero: sic opi-

nor, à principio ordiamur. Tenésne memoria
prætextatum te decoxille, patris, inquit, ista
culpa est: contedo: etenim est pietatis plena
defensio. Illud tamen audaciter tuæ, quod sedi-
sti in quatuordecim ordiibus, cum esset lege
Rofoia decoctotibus certus locus constitu-
tus; quamuis, qui fortuna vitio non suo, deco-
xillet.

Hæc generosa, & neruosa: excusat pauper-
tatem, aculat hominem.

Quid verò vbi priuatas familiæ sordes in
Pisone infectatur, quanta illud ipsum genero-
sitate, quanta gratia facit?

Nihil apud hunc laetum, nihil elegans, nihil
exquisitum (laudabo inimicum) ne magnope-
re quidem quidquam præter libidines sum-
ptuosum: toreuma nullum, maximi falices, &
hi, ne contemnere suos videatur, Placentini:
extracta mensa, non cœnilijs, & pichibus, sed
multa carne subrancida, serui sordidati mini-
strant, nonnulli etiam senes: idem coquus, idē
atriensis, pistor domi nullus, nulla cella, pa-
nis & vinum à propola, acque de cupa; Græci
stipati, quini in lectulis, sæpè plures, ipse solus;
bibitur vsque eo, dum de folio ministratur,
vbi galli cantum audiunt, auum suum reuixisse
putat, mensam tolli iubet.

DEMOSTHENES.

Demosthenes post hæc obijcit Æschini vi-
le seruitium inter Mystas Cereris, quod matri
inicianti libros lectitaret, hianulorum pelli-
bus, & aqua lustrali expians iniciatos, dein ex-
tergens luto, & futuribus, mox consurgens
ab iniciatione cauere iubet. Εργον κακόν, ἴσον
ἀμῖνον, præiens ipse vlulanti voce: Thiasos
quoque per urbem duceret, seniculo & alba
populo redimitos, serpentes attollens, & cla-
mitans Euiot Saboe, & interim saltitans, hyes
Attes, Attes hyes, ipse auspex, antæambulo,
& laternarius, ex quo mercedis loco ab an-
culis capiebat placentas, & scriblitas.

Τῆ μὲν δίδουσιν τὰς βιβλοὺς ἀνεγνώσκεις,
καὶ ἄλλα σωμασκήρου, τὴν μὲν γούρα νεβρί-
ζων, καὶ κρατήριον, καὶ καθάρων τοὺς τελευ-
μένους, καὶ ἀπομάθων τῶ πηλῶ, καὶ τοῖς πιτύροις
καὶ ἀνασας ἀπὸ τῆ κηδαρίου, καὶ καλέων
λέγειν ἐργον κακόν, εὖρον ἀμῖνον, ἐπὶ τῶ μηδέ-
να πάποτε τηλικύτον ὀλοῦξαι σκευασ-
μῶρος, ἐν ἡ ταῖς ἡμέραις τοὺς καλοὺς διάσας
ἀγῶν διὰ τ' ὁδῶν τοὺς ἐπιφανωμένους τῶ μαρά-
δρα.

Festiuus
& gratia
Ciceronis
in vitupe-
rationibus
qua vitium
Demostheni
fuit.

Demosth.
mordacissi-
mè Æschini-
nem infe-
ctatur, sed
trivialibus
maledictis.

De corona.

*Varias ser-
entium pro-
prium.
Actos, sicut
Attes hono-
ratur à
Phrygiis,
ve minister
magna ma-
oris.
Harpocra-
tio.
Longè aliter
Cicero Lu-
percalia
obijcit An-
tonio, quam
Demosthe-
nes Aeschini
Cereriis
mysteriis.
Ciceronia
aculeata
oratio.*

ἄρα, καὶ τῆ λεοκῆ, τοὺς ὄφεις τοὺς παρὰ τὸν θλί-
βων, καὶ ὑπὲρ τὴ κεφα ἑλὴς ἀναστῶν, καὶ βοῶν, Εὐσι-
Σαβοί, καὶ ἐπορχοῦ μὲν ὁ ἦς Ἀτῆς, Ἀτῆς ἦς,
ἑαρχος, καὶ προφητεῶν, καὶ κηφόρος, καὶ λυχ-
νοφόρος, καὶ τὰ τεύχεα ὑπὸ τῶν κρατῶν προ-
σαγορευόμενον, μισθὸν λαμβάνων τούτων ἐν-
δραστῶν, καὶ σπείλους καὶ κήλατα.

Hæc quidem omnino per se, & ridicula, &
mordacia: magnificentius tamen aliquantò Ci-
cero Lupercalia obijcit Antonio, quam ille
Cereris mysteria Aeschini, neque enim simpli-
ci narratione re contentus est, sed præterea fa-
ces dicendi adhibet.

CICERO.

Ad Lupercalia veniamus, non dissimulat,
Patres conscripi, apparet esse commotum: Su-
dat, pallet, quidlibet, modò ne nascet, faciat,
quod in portica Numicia fecit.

Quid hæc oratione vehementius pergit? Quæ
potest esse tantæ turpitudinis defensio? cupio
audire: ut videam ubi Rhetoris tanta merces,
ubi campus Leontinus appareat.

Sedebat in rostris Collegatus: amictus to-
ga purpurea; in sella aurea coronatus, ascendis,
accedis ad sellam: ita eras Lupercus, ut te esse
Consulem meminisse deberes (& cetera mox) At
etiam misericordiâ captabas: supplex te ad pe-
des abijciebas: Quid petēs? ut seruires? Tibi v-
ni peteres: qui ita a puero vixeras, ut omnia pa-
teteris, facili seruires: à nobis, populoque Ro-
mano mandatum id certè non habebas. O præ-
clarum illam eloquentiam tuam, cum es nudus
concionatus! Quid hoc turpius, quid foedius?
quid supplicij omnibus dignius? Num expe-
ctas dum te stimulis fodiam? hæc te, si vllam
partem habes sensus, lacerat, hæc cruentat ora-
tio (& cetera)

Sunt planè ista fulmina, non iocatur circa
Panis ceremonias, & Lupercorū captinas pel-
les, huiusmodi minutias discutiens, sed vehe-
mentissimam orationem vibrat, quæ vel à sta-
tua penè ruborem exprimeret. Scio facta esse
dissimilia, nec non orationis genera: sed De-
mosthenes etiam in oratione de falsa legatio-
ne, ubi graui, & incendio sermone opus erat, in
seruida quippe exclamatione, hæc eadem de
triuio maledicta inorquet.

DEMOSTHENES.

Γρανή εν- Καὶ τοιαῦτα σιωπεδῶς ἐαυτῷ πεπραγμένα, ὁ

ἀκάρτοι, πολυμήτει βέλεπεν εἰς ὑμᾶς, καὶ τὴν
βελωμένον αὐτῷ βίον, αὐτίκα δὴ καλὰ, ἔρει, Demosthe-
λαμπρῶ τῆ φωνῆ, ἐπ' οἷς ἐγὼ ἀποπνίγομαι. ni, qua de-
Magna exclamatio, & quæ faces promittit: generat in-
mox degenerat in iocua conuicia: οὐκ ἴσασι μινυκίαις
εὔτοι το μὲν ἔξ ἀρχῆς τὰς βίβ' ἔς ἀναγινώσ-
κοντὰ σιτῆ μὴ δὲ τελῶσθ, καὶ πᾶ' αὐτὰ, εἰ δὲ δ-
σοις καὶ μεδόντι ἀνθρώποις κυλινδρῶ μύρο;
μετὰ ταῦτα ἡ τῶν ἀρχῶν ὑπογραμματοῦν-
τα, καὶ δούσῃ ἡ τετῶν ἰραχμῶν, ποιητῶν διτὰ τὰ
τελευταία ἡ ἐναγθ' εἰ χορηγίαις ἀλλοθίαις
ἐπ' τῷ τετραγωνίῳ ἀγαπητῶς παραξερ-
μῶσι; ποῖον οὐδὲ βίον, βίον οὐ βελωκῆς.

Et tamen talium sibi confcius facinorum
impurus iste vos audebit iactuere? & actam à se
vitam clara statim voce prædicabit? quæ res
mihi spiritum intercludit. Num hi sciunt te à
primordio ætatis lectitasse libros matris ini-
tiantis, & puerum etiam, tum in cæcibus Liberi
patris, & inter ebriosos homines esse voluta-
tum. Post autem scriptioni apud magistratus
dedisse operam, & propter binas, aut ternas
drachmas fuisse sceleratum. Postremò non ita
olim alienis sumptibus, ad tertias partes acti-
tandas, cum tecum bene agi putares, victitasse?
Quam igitur vitam referes, quam non vixisti?
Hæc sunt, quæ apud Demosthenem in inue-
ctiuis plus habent vehementiæ: sed quam ama-
rulentia hæc Ciceronis vehementia.

CICERO.

Sumpsi virilem togam, quam statim mu-
liebrem stolam reddidisti. Primum vulgare scortum, 2. Philip.
certa flagitij merces, nec ea parua, sed cito Vehementia
Curio interuenit, qui te à meretricio quaestu Ciceroni
abduxit: & tanquam stolam dedisset, in matri- in insellau-
monio stabili, & certo collocauit. Nemo vn- do cum in-
quam puer emptus libidinis causa, tam fuit in dignatione
domini potestate, quam tu in Curionis, & c. coniuncta.
quæ Demosthenis vehementiæ nullo modo cedunt: sed (& ut personas decet) grauiora sunt.

Quæ verò contra Philippum vehementiora dicuntur, ea sunt.

DEMOSTHENES.

Οὐ μόνον οὐχ ἑλληως ἐντὶ, οὐδὲ προστ. Fastidiosί-
χόντ' οὐδὲν τοῖς ἑλλῆσιν, ἀλλ' οὐδὲ βελωκῆ. sima De-
ρου ἐπιτῶθεν ἔθεν χαλὸν εἰπεῖν, ἀλλ' ὀλέθρη. mosth. ora-
Μαλετόν, ὅθεν οὐδὲ ἀνδραπόδον σπείδον lippum.
οὐδὲν

δὲ ἐν τῷ πρότερον πρὸς Δαμ. καὶ τὴν ἑξῆς

Qui tantum abest, ut Graecus sit, Graecisve illo modo coniunctus, ut nec inter barbaros sit honesto loco natus, sed perditus Macedo, vade frugi mancipium olim nullum emi potuit.

At qua extrema contumelia abstinere? Agit contra eos, qui Philippum, quasi regem Atheniensibus coniunctum, & benevolam studebant defendere. Bene opinor comparabuntur, quae habet Tullius de Luc. Antonio, qui se patronum populi Romani appellabat. Haec enim aequae grauias, & mordacia.

CICERO.

Atqui illum quiaque & triginta Tribus patronum adoptarunt, rursus reclamatis? Aspice a sinistra illam equestrem statuam in auro tamquam in qua, quid inscriptum est? *Quinque, & triginta Tribus Patrono P. R.* Igitur est patronus L. Antonius? malam quidem illi pestem, clamori enim vestro, non modo hic latro, quem clientem habere nemo vellet; & c. O impudentiam incredibilem, tantumne sibi sumptit, quia Myrae in millo Thracem iugulauit familiarum suam? Quoniam modo istum ferre possemus, si in hoc foro, vobis spectantibus, depugnasset?

(Et propudium illud) & portentum L. Antonius, in hunc odium omnium hominum, vel etiam, si dii oderunt, quos oportet, omnium Deorum.

Et de Antonio, & Dolabella: Nam duo haec capita nata sunt post homines natos, spurcissima, & reterrima. Dolabella, & Antonius. Deinde: Ecce tibi geminum in scelere par, in iustitiam, in auditum, ferum, barbarum.

Mitto infinita similia, quae ex Philippicis, & Orat. in Pisonem, in Clodium, in Vatinius, in Verrem afferri possunt, quae si comparentur, inuenies duos summos Oratores in eo conuenire: quod Cicero aequae fellis, & concisae acrimoniae, ubi modo vult, habeat, ac Demosthenes, imò superet, ut in istis, quibus nihil excitatius aculeatum.

Vxor generi, nouerca filij, filia pellex. Sed in eo Demosthenem antecessit, quod ubi placet illi aliquem comicè insectari, summa ingenij festiuitate, gratia, hilaritate faciat: ut ex ijs quae in Pisonem allata, facile est colligere. Vbi verò in grauioribus factis, post res narratas, ad illas exclamationum faces venit, iam non compa-

ret Demosthenes, tunc plane Tullius videtur incendium omnia deuorans: aequae promptum esse, vibratis fulminibus obfistere, ac tanto eloquentia: ponderis summa vi ruenti sese obijcere.

N N.

a Hanc ideo orationem cum aliquot alijs, Demosthenis esse negat Dionysius Halicarnassus sed cum nullis certis argumentis prebet, non usquequaque illi credendum recte animaduertit Photius in Bibliothec. p. 1467. Nam et alij eodem, ac ille iure, orationes contra Aeschinem, & Mitaliam reperiunt, styli scilicet diuersitate commoti, quibus tamen nulla habetur fides. Certè Demosthenis esse, non obscure innuit idem Photius p. 466. edit. Pauli Stephani.

b Hoc sane exordium valde Demosthenicum est, cetera si qua videbantur imbecilliora, fortuna ascensionem modatam conijcet Photius: nam in eodem praelio ad Charoneam, ubi illi qui laudantur, cecubuerunt, Demosthenes abiecto clypeo fugiens, cum chlamydem rubrum retinisset, clamauit &c.

c Hunc laudandi morem sui temporibus contemptum indicat Lucianus in Encomio Demosthenis: μη μὲν ἐν προκίετο ἰσχυρομυατῶν δὴ δὴ μὲν p. 841.

d Bellum, & hostium immanitas praclare à Cicero exaggeratur, quod mors virorum apparatus gloriose. Hoc Demosthenes, quod erat maxime necessarium, praetermisit.

Comparantur in genere deliberatio.

C A P V T XLIV.

Agere nunc expendamus, uter plus in suasionibus, & diluasionibus habet vehementer, & ponderis: pares inter se causas conferemus. Suadet Demosthenes bellum in Philippum Regem, oppressorem Graecae libertatis: M. Tullius in Antonium Consulem, Romanae reipublicae vexatorem. Quibus uterque rationibus videamus. Obtendunt in genere turpitudinem, periculum, & rationem aequae. Locos turpitudinis capiunt ex circumstantijs personarum. Turpissimum scilicet, & indignissimum; Athenienses Philippo, Populum Romanum Antonio cedere. Uterque indignitatem personarum acriter exaggerat.

DEMOSTHENES.

Maximè his verbis, quae superius sunt allata, ex Philipp. 3.

F

Orat.

Plenus & hoc generoso fusu Cicero. sed pugnat acriter, & gratiam quandam habet horrori mixtam

Philip 14. Heroica iracundia emissiones in Cicero.

Discrimen Demosth. & Cicero in inuict.

Pro Cluentio,

Ολεβρός Μακεδόν, ὅθεν οὐδὲ ἀνδραποδομ
σπυδαῖον εὐδὲν ἦν πρότερον περιουσία. Καὶ πὶ τ
ἐσχάτης βίβης ἀπολείπει.

Non Græcus, inquit, est, sed barbarus, sed
perditus Macedo, ex ea gente ortus, è qua, ne
frugi quidem mancipium emi potest. Nunc
tamen ad summum venit contumelie.

Deinde narrat res, quas cepit, honores,
quos Atheniensibus præcipuit, &c. id genus.
Cicero in hac re nihilo inferior, quoties de in-
dignitate Antoniorum, qui republicam dila-
pidant, loquitur, vibrat, fulminat.

CICERO.

Est igitur populo Romano, victori omniū
gentium, omne certamen cum percussore, cum
lacione, cum Spartaco (& de eius crudelitate,
iure pertimescenda.) Nullus ei ludus videtur
esse iucundior, quam cruor, quam cedes, quam
ante oculos trucidatio civium. Non est vobis
res, Quirites, cum scelerato homine, atque ne-
fario, sed cum immani, tetraque bellua: quæ,
quoniam in foveam incidit, obruat: si enim
hinc emiseris, nullius supplicij crudelitas erit
recusanda.

Philipp. 4.

Et de Lucio Antonio.

Ille autem ex mirillone dux, ex gladiato-
re Imperator, quas fecit strages, vbi cunq; po-
suit vestigium? Cædit greges armentorum re-
liquique pecoris, quodcumque nactus est;
epulantur milites, ipse autem se, vt fratrem i-
miretur, obruit vino: vastantur agri, diripiun-
tur villæ, matres familias, virgines, pueri in-
genui abripiuntur, militibus traduntur.

Philipp. 5.

Et de Marco.

Brundisij fortissimos viros, ciues optimos
iugulari iussit, quorum ante pedes eius mori-
entium sanguine os vxoris respersum esse cõ-
stat, &c. similia infinita, maxime verò Philip-
pica 7. vbi singularia quæque Antonij contra
temp. facta disecit, quæ Demosthenes in totis
Olynthiacis, & Philippicis, non adæquat.

Olynth. 1.
n. 8. 9.

Vterque postea, vt vleiscendos, non autem
formidandos hostes ostendat, vehementer eo-
rum potentiam extenuat. Et Demosthenes
quidem initio Olynthiaca secunda, vbi Phi-
lippum hominem, & tenuem, & contemptum,
sola Atheniensium socordia creuisse o-

stendit, hunc illi fortunæ affla-
tur, non fore diutur-
num, ait.

DEMOSTHENES.

Εγὼ μὲν γάρ, ὡς ἄνθρωπος Ἀθελιαῖος, σφόδρα ἀντι-
ήγουμαι ἕως αὐτὸς φοβερὸν εἶναι τὸ Φίλιππον, καὶ
δαυματὸν, εἰ τὰ δέχεται πρόβλητα ἐπὶ τῆς αἰ-
τῆς ἀσχημένον ἢ θανάτου καὶ σκοπῶν, ἐνέστο καὶ
τὴν βίη μολέρας ἐπὶ δεῖναι τὸ κτλ. ἄρχα, &c. **LI**
Philip. I. n. 12. Μὴ γάρ ὡς θεῶν μιμίετε ἐκείνῳ
τὰ παρόντα πεπηγένοις πράγμασι ἀδύνατα
ἀλλὰ καὶ μισοῦ τις ἐκείνον καὶ δέει, ὡς ἄνθρωπος Ἀθη-
ναῖος, καὶ φρονεῖ, καὶ τῶν πάντων δοκούντων εἰς τὴν
ἐχθρὰ αὐτοῦ.

Nolite enim putare, illi, tanquam Deo fixas
esse res presentes, & immortales, sed & odit
eum aliquis, & timer, viri Atheniensis, & in-
videt etiam ex ijs, qui nunc illi summa fami-
liaritate implicati esse videntur.

Hæc quidem grauia, sed nimis remissa: quæ-
rò efficacius Cicero!

CICERO.

Ac maioribus quidem vestris, Quirites, cū
eo hostes erat, qui haberet tempus curiam,
ænarium, contentum: & concordiam civium,
rationem aliquam, si res ita tulisset, pacis, &
fœderis. Hic vester hostis: republicam ve-
stram oppugnat, ipse habet nullam: Senatūque
hoc est, orbis terre consilium publicum: nul-
lum habet: Ætarium vestrum exhausit, suum
non habet. Pacis verò, quæ potest cum eo esse
ratio, in quo incredibilis crudelitas, fides nul-
la!

Deinde, Nam quod se similem Catilinae
esse gloriari solet, scelere par est illi: belli in-
dustria inferior. Hæc de persona hostium, in
quibus semper apparebit Tullius grauior in-
uolunt, & magis aculeatas.

Vterque cum videret animos ad bellum an-
tea paratos, paulatim hebescere, atque infrin-
gi paribus ferme rationibus sollicitat, & pri-
uorum consilio eorum memoria incendit, à
quibus recedere sine dedecore respub. non po-
test. Tractat hunc locum Demosthenes Olyn-
thiac. 3. num. 6. 7. 8. 9. vbi testificat memoriam
eorum omnium, quæ iam in Philippum
decreta erant, quæ sine dedecore
inconstantiæ à grauissimo
consilio negligi non
possunt.

D.E.

DEMOSTHENES.

Μεμνησθε, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι ἀπηγγέλην
ἐλθεῖν ἡμῶν εἰς τὴν πόλιν τὸν Ἰσθμὸν ἢ τὸν Ἰόνιον ἢ
τὸν Ἰππεῖον πελάγος, ὅταν τὸ ἴδιον
μὴν ἢ τὴν Μακεδονίαν πολλῶν ἢ λόγων καὶ ῥο-
υβῶν ἡγενομένων παρ' ἡμῶν, ἐλθροῖσ' αὖτε τῆς
ῥαϊκοῦ τὰς πύλας καὶ ἑλκεῖν, &c. quae commemo-
rat, belli apparatus in Philippum enume-
rans. Deinde concludit, num. 2.

Τὴν δὲ ὑπόλοιπον, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πλὴν
βοηθεῖν ἐρρωμένῳ καὶ προθύμῳ, ἐγὼ μὲν οὐχ
ὄρω, ἡμεῖς γὰρ περιστάσεις ἀν' ἡμᾶς ἀσχήνης, εἰ
καὶ δυσχερῆ μετὰ τῶν πραγμάτων, οὐδὲ τὸν φό-
βον, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ ἴδω ὄρω.

Quid restat igitur, viri Athenienses, nisi ut
suecuramus robustè, & alacriter. Ego certè
non video: nam praeterquam vobis, si à rebus
gerendis semel desisteritis, dedecus impendet
infamiae, mecum etiam, viri Athenienses, non
mediocres animaduerto.

Qui Ciceronem legerit, Philippicà septi-
ma, statim post initium, vbi plenè bellum sua-
det, inueniet rationibus atque densum, & pug-
nacem, sed plus habere caloris, & aculeorum.

CICERO.

Cur igitur pacem nolo? quia turpis est, quia
periculosa, quia esse non potest. Hæc latinicè,
mox singula persequitur.

Quid est inconstantia, mobilitate, leuitate,
cum singulis hominibus, tum verò vniuerso
senatui turpius? Quid porro inconstantius? quàm
quem modò hostem, non verbo, sed re multis
decretis iudicatis, cum hoc pace velle subito
coniungit?

Deinde p̄notum decreta Senatus, de Ca-
sare, de Bruto, de Hirtio subiungit, in quibus
tot vibrantur validæ rationes, & addit:

Quid cum delectus haberi tota Italia in-
stis, cum vacationes omnes sustulistis? tum il-
le hostis non est iudicatus. Armatorum officinas
in vrbe videtis: milites cum gladijs sequun-
tur Consulem: omnes sine vlla recufatione,
summo etiam studio nomina dant: parent au-
toritati vestræ: non est iudicatus hostis An-
tonius? At legatos misimus? heu me miserum!
quid (& car.)

Deinde grauissimè confutat, mox concludit

Ciceronis
oratio vehe-
mens &
densa.

longè vehementius, quàm Demosthenes.
Retinenda igitur nobis constantia, graui-
tas, perseverantia, repetenda est vetus illa fe-
ueritas: siquidem auctoritas Senatus, decus,
honestatem, laudem, dignitatemque deside-
rat, quibus rebus caruit hic Ordo nimium diu.
Sed erat tunc excusatio oppressis, misera illa
quidem, sed tamen iusta. nunc nulla est. (Et
illud,) Quod si non possumus facere, dicam,
quod dignum est Senatore, & Romano, mori-
amur.

Duo sunt ex vehementissimis ad incitan-
dum locis, Olynthiaca tertia, & Philippicà pri-
ma, vbi Demosthenes canit quodammodo
classicum.

DEMOSTHENES.

Τίνα γὰρ χρόνον ἢ τίνα καιρὸν, ὡς ἄνδρες Ἀ-
θηναῖοι, τὴν παρόντην βελτίω ζητᾶτε, ἢ πότε
ἀδεῖ πράξετε, εἰ μὴ τῷ οὐχ ἅπαντα ἢ ἡμῶν τὰ
χωρὶά προέληφεν ἄνθρωπος, εἰ δὲ ταύτης κί-
ριος χεῖρας γενήσεται, πάντων ἀσχήσια πεισό-
μεθα, οὐχ οὐδὲ, εἰ πολεμήσεται, ἐτοίμως σάξην ὑ-
πισχεσόμεθα, ὅσοι ἴδω πολιορκουμέναι: ὅσοι ἐχ-
θρὸς, ὅσοι ἐχθρὸν τὰ ἡμέτερα, οὐ βάρβαρος, οὐχ ὅ-
τι ἀν' εἰποιέμεθα, ἀλλὰ πρὸς θεῶν ἅπαντα ταῦτα
ἐάσαντες, καὶ μόνον ἐχί συχεῖται σκευάσαντες
αὐτῶν, τότε τοὺς ἀντίπες οἱ τίτες εἰσι τῶν, ζητή-
σομεν.

Quod enim tempus, quamue occasionem,
Athenienses, meliorem hac quaeritis aut quā-
do ea, quæ fieri debent, agetis? Nonne omnia
vobis homo loca praeripuit? Quid et si hac ter-
ra potietur, rem flagitiosissimam patiemur?
Nonne quibus, si bellum gererent, strenuè nos
opitulaturos pollicebamur, hic nunc bello pe-
tuntur? nonne hostis est? non vestra tenet? non
barbarus? non, quod quisque mali dixerit? Sed
peti Deum immortalem, si hæc omnia relique-
rimus, & ei tantum non ad ea obtinenda, ope-
ram nauauerimus, tum auctores harum rerum,
qui sint, quaeremus?

Philippicà verò prima, numer. 39. Οὐκ
ἐκλεθσόμεθα, ὅσοι ἐκείνη αὐτοὶ μέγιστοι γέτινι-
στρατιωτῶν οἰκείων ἴδω, εἰ καὶ μὴ πρότερον
ὅσοι ἐπὶ τὴν ἐκείνην πεισόμεθα, ποῖ δὲ
προσορμίσουμεθα: ἢ πρὸς τίς, εὐρήσει τὰ
σαδρά, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν ἐκείνων
πραγμάτων, αὐτὸς ὁ πόλεμος, ἀν' ἑπὶ χει-
ρῶν.

ῥῶμιον μὲν τῆς χάριτος οἶκος, λοιδορῶμεν
τῶν ἀκούοντες, ἢ ἀπειρομένων ἀλλήλους, τῶν λε-
γόντων, οὐδὲ πῶς ἑαυτὸν ἡμῶν οὐ μὴ γένηται τῶν
δεόντων, ὅπου γὰρ ἀνδραγαθία, μὲν τὴν πόλει
σωσασαλή, καὶ μὴ πῶτα παρῆ, ἢ τὸ τὸ Θε-
ῶν ἐπιπέσει, καὶ τὸ τὸ τῆς σωτηρίας ἕται,
&c.

Demosth.
classicum
canit.

Non egrediemur, non exhibemus ipsi parte
saltem aliqua domesticorum militum, nunc
si quidem id prius factum non est? non ditio-
nem eius classe innademus! An quo appelle-
mus? roget aliquis; inueniet, ac deprehendet
labefactatas res illius, Athenienses, ipsum bel-
lum modo aggrediamur. Verū, si domi sedebi-
mus, conuiciantes audituri, & criminantes in-
ter se oratores, non fieri vlla ratione potest,
ut quicquam ritē conficiamus. Nam, ut mea
quidem fert opinio, quacumque pars aliqua ci-
uitatis ablegabitur, et si tota minime aduerit,
Deorum tamen fauor, & fortuna nobiscum
pugnat: (&c.) Tum quod de libertate obiter
tangit Philippica 3.

C. I. C. E. R. O.

Cicero ad 1. (Cum his comparari possunt, quae habet
hor etis nre Cicero Philipp 7.

Si pace fieri volumus, bellum gerendum est;
si bellum omittimus, pace nunquam fruemur.
Et quodnam principium pietatis, libertatis ca-
pellenda? An cum illi omne necessarium, & fata-
lem penē casum, non tulerimus, hunc feremus
voluntarium? Tota Italia desiderio libertatis
exarsit: seruire diutius non potest ciuitas: se-
rius populo Romano hunc vestitum, atque
arma dedimus, quā ab eo flagitari sumus. Mag-
na quidem nos spe, & prope explorata liber-
tatis caussam suscepimus. Et non in spiritu vita-
e sed ea nulla est omnino seruienti. Omnes
enim nationes seruitutem ferre possunt; no-
stra ciuitas non potest: si immortalitas conse-
queretur praesentis periculi fugam, tamen eo
magis ea fugienda esse videtur; quod diu-
tius esset seruitus. Cum verō dies, & no-
ctes, omnia nos denique facta circumstent, nō
est viri, minimeque Romani, dubitare, eū spi-
ritum, quem naturae quis debeat, patriae red-
dere. Concurritur vndique ad commune in-
cendium. (&c.)

Cicero, no-
cat ad inē
diuines in-
guendum.
Dicit: om-
nia iam ar-
dere.

(Et quod Demosthenes de fauore Deorum
subiunxit, hic plenus;
Sine prodigijs, atque portentis, Dij immor-
sales nobis futura praedicunt: ita sunt aperte

denuntiata, ut, & illi poena, & libertas nobis
appropinquet.

Incumbite, Quirites, in eam caussam, ut fa-
citis: nunquam inter Senatum, & vos, maior
in vlla caussa fuit: nunquam tam vehementer
cum Senatu consciati fuistis: nec mi. um agi-
tur enim, non qua conditione victuri, sed vi-
cturine sumus; an cum supplicio, ignominia-
que morituri. Et Non est vobis res, Quirites,
cum scelerato homine, atque nefario, sed cum
immani, tetraque bellua: quae quoniam in fo-
ueam incidit, obruat.

Et quoniam est vehementia, nisi ista est: que
faces: quod incendium? Demosthenis quidem
fulgura (quando Cassio Longino ita libuit cō-
parare) volant, & euascent: at Latini Orato-
ris ignes ardent, & cresunt in immensum.

Uterque deinde in exponendis praedidijs,
ad bellum gerendum necessarijs, iuxta rerum,
& temporum statum valde prudens est; quan-
quam Cicero plus habet magnificentiae, & a-
laeritatis: ut (Concurritur vndique ad com-
mune incendium restringendum.) Veterani
quidem primi, Caesaris auctoritatem sequuti,
conatum Antonij repulerunt: post eiusdem
futorem Marcia legio fregit: Quarta affixit: &
cetera.

In oburgationibus verō, & reprehensionibus,
longè dissimiles sunt: Demosthenes enim
vultu ingenij, cuius gratia, vulgò An-
gas (serpētis nomen est) dicebatur: vbi que
fermè adhibet cauterium, promiscuè omnes
amarulenta quadam dicacitate, & sarcasms
sugillans, ut Philippica 1.

DEMOSTHENES.

Ἡ Βουλὴ δὲ, εἰπέ μοι, περιόντες, ἀπὸ τῶν πον-
δανόδων, κατὰ τὴν ἀγορὰν λέγεταί τι κενόν;
γίνοιτο γὰρ τῶν χανόντων ἢ Μικηδῶν ἀνὴρ Α-
δελφῶν: ἢ καταπελεμῶν, ἢ τῶν Ἑλλήνων δικαίων;
τίδυσται Φιλιππος οὐ μὰ Δία, ἀλλὰ θεοί, τί δὲ
ὑμῶν διαφέρει, ἢ γὰρ ἀνδραγαθία, τα-
χέως ὑμῶν ἕτερον Φιλιππον ποιήσεται.

Num vultis, circumcuntes, alius alium in
foro percontari: age, dic mihi, nunquid affer-
tur nouit quid magis nouum, quam vir Ma-
cedo subigens Athenienses, & Graeciae impe-
rans? Deinde alius dixit, mortuus est Philip-
pus. Alius: haud quidem, sed per Iouem agro-
tat. Quid ad vos: si quid illi humanitus acci-
derit, vos alium statim Philippum vestra so-
cordia facietis.

Ita

Gravi oratio Demosthenis in increpationibus, quam in suo elemento dominatur.

Ita inerepat desides, & curiosos Athenienses, grauitèr quidem, & magnificè: itaque mihi videtur in istis, quasi in elemento suo, dominari. Et eadem Philippica, num. 54. *ὡς ἂν εἰ βαρῶς ποιεῖτε φιλιππῶν, & χρὴ λέγειν ὁ πῆρεις, ἀεὶ τὸ πῆρεις ἔχειται, & εἰ ἐπερῶτε παλάγγη τις, ἐκεῖτε εἰσὶν αἱ χεῖρες. προ- ἔδωκε δὲ αὐτῶν ἢ βλέπειν ὄντων οὐτὸ οἶδον οὐτὸ ἔ- ἴδω. Ut barbari pugiles dimicite solēt, ita vos bellum geritis cum Philippo. Ex ijs enim is qui iustus est, iustitiam semper inheret, quod si eis alibi verberes, illi d. manus transferet: actum autem depellere, & contra intueri, neque vult, neque scit.*

Et Philip. 3. num. 3. aperte innuit, talem esse rerum statum, vt si quisque pro virili conaretur omnia dispendere, nihil omnino de peius fieri possit.

Ὡς ἐδίδου, μὴ βιάσθην μὴ εἰπῶν, ἀλλ' ἴδου ἢ εἰ ἔχ' ἄλλοιν ἀπαρτὲς ἐβούλευτο οἱ παριόντες, & χεῖρας οὐκ ἐμεί, & ἄνθρωποι τὰ ἐμὲ λ- λῶτα πράγματ' ἔειπ' ὅτι ἀνὴρ ἕμαι δύνανται χεῖρον ἢ τὸν ἰατρὸν εἶναι.

Hæc ad Demosthenis planè ingenium dicat, graui illa quidem, sed quæ non semper ita profunt: pauca enim ingenia sic tractari volunt, nisi sint seruilia. (Cicero aliam viam ingreditur) si enim personas honore, & reuerentia dignas obiurgando alloquatur, dici non potest, quàm honestè, & consideratè faciatur, vbi præsertim emendare vult, & corrigere, non frangere. Admirabilis mihi videtur inter cæteras illa reprehensio, qua M. Antonium, & Dolabellam nondum desperatos obiurgat. Postquam enim Antonij præclara facta, diserta, & illustri oratione commemorauit, sic increpationem aggreditur.

C I C E R O.

Cic. Phil. Increpationis oratio.

Vade igitur subito tanta mutatio? non possum adduci, vt suspicer te pecunia captum (tâgit rem acu, & causam morbi indicat, sed quâ prudenter) licet, quod cuique liber, loquatur, credere non est necesse, nihil enim vnquam in te sordidum) nihil humile cognoui, quanquã solent domestici deprauare nonnunquam, sed noui firmitatem tuam: Atque vtinam culpam, sic etiam suspicionem vitare potuisses, &c. quæ fusè prosequitur. Quid hæc oratione grauius, mitius, prudentius?

(Ad Dolabellam verò) Sed, per Deos im-

mortales, te enim intrens, Dolabella, qui es mihi charissimus, non possum de vtriusque vestrum errore reticere. Credo enim, vos homines nobiles magna quædam spectantes, non pecuniam, vt quidam nimis creduli suspicantur, quæ semper ab amplissimo quoque, clarissimoque contempta, non opes violentas, & P. Romano minimè ferendam potentiam: sed claritatem ciuium, & gloriam concupisse. Dicerem, Dolabella, qui rectè factorum fructus esset, nisi te præter cæteros paulisper expertum viderem. (&c. ô Suadam!)

At vero vbi vult, leuere aculeos reprehensionis distringit, vt in Q. Fulium Calenum, qui bellum aduersus Antonium dissuadebat: Philipp. 8. & 10. Animaduerte, vt pugnat, vt densè glomerat argumenta, vt hominem calefacit.

Quæ causa iustior belli gerendi, quàm feruitutis depulsio? nisi fortè hoc ad te non putas pertinere, quod te socium fore speras dominationis Antonij. In quo bis laboris: primum, quod tuas rationes communibus anteponis: deinde, quod quidquam stabile, aut iucundum in regno putas. Non, si tibi antea profuit, semper proderit. Quinetiam memini, de illo homine quæri solebas (Cæsarè intelligit) quid te facturum de bellua putas? Atqui ais, eum te esse, qui semper pacem optatis: semper omnes ciues volueris saluos: honesta ratio; sed ita, si bonos, & vtilis recip. ciues: sin eos, qui natura ciues sunt, voluntate hostes; saluos velis: quid tandem interest inter te, & illos? Et amplissimæ tibi fortunæ sunt; summus honoris gradus; filius, vt audio, & spero, natus ad laudem: cui Rēipub. causa faueo, tum etiam tua. Quæro igitur, eum Brutine similem malis, an Antonij? ac permitto, vt de tribus Antonijs eligas, quem velis. Dij meliõra! inquis: cur igitur non ijs faues; quos laudas; quorum similem filium tuum esse vis?

Hæc habent suum absynthium. nec vehementiora sunt, quæ dicuntur à Demosthene Philippicæ; contra eos, qui bellum aduersus Philippum retardabant; cum eisdem nominat *ἀνδρῶν πρὸς μισθωτοῦς, ἂν οὐδ' ἀβηθῆεν εἶναι ὡς ὅτι εἰ τι τρεῖσι, λέγειν κελεύετε, & γελᾶτε ἀν- ἄνθρωποι τοιοῦτοῦτο, & οὐχὶ τὸ πῶ δεινὸν χαίρειν ἔν δεινόν, &c. quæ ne stilla quidem aquæ dulcis leniuntur.*

Increpationis oratio plena libertate.

Demosth. Philip. 3. n. 56.

N. N.

Nulla Ciceronis orationes melius cum Da-

Demosthenicis comparantur, quam Philippica, quibus à similitudine Demostheni nomen est inditum.
 b *Vterque vobis iuades ab enigmatis personis, à qua nefas tantam, & tanti populi vitare maiestatem.*
 c *Vterque hostem visciscendum, non formidandū, grauitat ostendit; sed alacritas Cicero.*
 d *Vterq; in simili causa bellum iuades, & paribus rationibus; at Cicero magis est incensus.*
 e *Vterq; in exponendu ad bellum gerendum praeferat valde prudens; sed Cicero magni scitior, & alacrior.*

ὁ μικρῶν δυνάτων ἢ παροξυνόντων, εἰς ὅσης ἢ καὶ δακρυόσσης ἐκείνης περιρρέουσας τὸν χιτωνίσκον ὁ οἰκίτης, ἔσθη κατὰ τὴν νότον πολλὸς πλύγας. ἔω ἡ αὐτῆς οὐσα ὁ πότμος καὶ ἡ τὸ παράγμα. τὸ ἡ γυνὴ ἀνὰ πηλοῦσα πρὸς πηλὴ πηδῶ: τὰ γένηται τὰ ἐξ Ἰουδαίης, καὶ τὴν ἑσπέρην ἀναστῆσαι, καὶ εἰ μὴ ἐκεί. ἀπέλειπεν, ἀπόλειπεν ἀν παροξυνόμενῃ καὶ γὰρ ἡ παροξυνία τὸ παραφοματὸν τῆς δεινῆς. Deinde exclamat: Καὶ τιὰ ὅσα σκευδῶδες ὁ ἀνδραγατῶν οὐτοσί, τοῖ μὴ τοῖς βλεπόμενοις ἡμῶς; Diferta quidem ista criminis expositio.

Comparantur in genere iudiciali.

CAPVT LXV.

IN forensibus causis magnum vterque tenuit imperium, magnum triumphantis eloquentiae reliquit monumentum. Est in ijs Demosthenes callidus, acer, vehemens. Cicero plus interdum habet redundantia, & excursionis: in omnibus alioqui sublimis, & magnificus, atque ubi pugnandum est, plenus spiritus, & alacritatis.

In accusando vterque velox, pugnax, animosus, sed in causis grauioribus eminet. Ciceronis ardor, quod facile comperiet, qui nonnulla ex Verrens cum oratione Demosthenis contra praeuaricationem Legatorum, pari ferme argumento, comparate voluerit.

Quale est illud de contumelia in duas puellas, cum vtriusque sollicitatur pudicitia; illius ab Aeschine, huius a libidinum Verrens praegustatore, idque in conuiuio.

Contumelia in duas puellas à Demostheno & Cicerone pari ferme stylo descripta: Orat. de falsa legati. in. 354.

DEMOSTHENES.

Ἐπειδὴ ἤκον εἰς τὸ πίνειν, εἰτάγει τινὰ Ὀλυθίων γυναικῶν, ἐκπερικηρῶν, ἐλευθέρων, καὶ σάφρωνων, ὡς τὸ τέλει. Ἐδήλωσε ταύτων, τὸ μὴ πρῶτον οὐτως πίνειν ἡτοχῆ καὶ ἄλλοις ἀνάγκη οὐτοῖς ἢ προσητὸν σφῆμα, καὶ διεβεβήμενοι, καὶ τακλίνουσαι καὶ ἰτι, καὶ ἄλλων ἐκείτων ἀδημονούσης ἢ ἄνδραπῆς, καὶ οὐτε ἐδελθῆς οὐτε ἔπιτα μῆνης, ἕβριν τὸ παράγμα ἐφρασαν οὐτοσί καὶ ὀφρῶντων καὶ σάκ ἀνεκτόν ἐνοι τῶν δούξ ἐχθρῶν τῆ καὶ ἀλιτηρίων Ὀλυθίων ἀχμάλιων οὐσαν προφῶν, καὶ κάλη παῖδα, καὶ ἰμνιτατῆς φερέτω, εἶπεν. ἔκειν οἰκίτης ἐχων ῥυτιγρα, καὶ πεπωκότων, οἶμα,

Vt autem ad paucula ventum est, introducit is mulierem quandam Olynthiam, formosam quidem illam, sed ingenuam, & modestā: vt exitus declarauit. Eam primum bibere paulatim coegant. Vt autem res factis calere visa est, assidere, atque etiam canere iusserunt astuante muliere, vt quae neque veller, neque sciret, contumeliam id factum, minime ferendam, dicunt, vt captiua à Dijs inimicis, & nefarijs Olynthijs, delicias faceret. Age, voca seruum, inquit, & lorum aliquis afferat. Praesto est seruus, scuticam gestans, ipsi verò bene potis, & iracundis, iubentibus, mulieri ne quicquam lachrymantī direpta, & lacerata tunica crebras tergo plagas ingerit. Tum sui impos praedolore, & timore mulier, subfiliens ad Iatroclis pedes prouoluit, mensamq; subuertit. Quod nisi is eam eripuisset, interfecta esset in illa ebrietatis insania, ita temulentia istius impuri crudelis est, sequitur deinde exclamatio: & cum talium sibi criminum conscius sit sceleratus ille, nos aspiciere audebit:

CICERO.

Charactere similia sunt, quae narrantur. 3. Verr. num. 63 de filia Philodami. Mature veniunt, discumbitur, fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Graeco more biberetur, hospes hortatur, poseunt maioribus poculis, celebratur omnium sermone, iactantiaeque conuiuium. Postquam satis res Rubrio calere visa est: Quae so, inquit, Philodame, cur ad nos filiam tuam non introcari inbes, homo, & qui summa grauitate, & iam id aetatis, & patens esset, obstupuit hominis improbi dicto. Instare Rubrius: tum ille, vt aliquid responderet, negauit moris Graecorum, vt conuiuio virorum accumberent mulieres. Hic tum alius,

lius, ex alia parte: Eaimvero forendum nō est, vocetur mulier, &c. quæ in narratione fufius profecquiti sumus. Vbi quæ fequuntur de fupplio etiam Philodami, vt magnitudine rei, fic etiam orationis amplitudine, apud Ciceronem admirabilia funt. Inuenitur certè, etiam in istis expofitionibus Demosthene

rantur, sanè inuenientur *μὴ γὰρ ἴσμεν*. Quid de Nulla Beator improbitatis descriptionibus accuratissimis dicam, quæ sparsæ sunt in Cluentiana, pro Sylla 70. 71. 76. pro Sextio 16. 17. in Vatinium 18. 19. 20. quæ comparantur, ostendent, quantum tum in exaggerandis criminibus Tullius sit potentior. Illud vnum, quàm rotundè, quàm ingeniosè collegit.

Nulla Beator
mosth. ac-
cusatio cum
Verrinis cō-
paranda.

Cic. Ver. 3.

Longe gra-
uius Cicero
Sallia, quā
Nexam
Demosth.
inseciatur.

Demosth. in
cōquestioni-
bus, & mi-
serationibus
multū par-
tibus à Ci-
cerone ob-
trahitur. De-
mosth. in
Midiam.

De falsa le-
gatione nu-
319.

Verres, libidines erant, vt eas capere, ac sustinere non provincia P. R. non nationes exteræ possent? Tūc quod videris, quod audieris, quod concupieris, quod cogitatis, nisi id ad autū tuum præsto fuerit, nisi libidini tuæ cupiditati que paruerit, immitteretur homines, expugnabuntur domus? Ciuitates non modò pacatas, verumetiam sociorum, atque amicorum ad vim, atque ad arma confugient, vt ab se, atque à liberis suis legati P. R. scelus, atque libidinem propulsare possint? Et tamen vtrique erat idem campus in legatum libidinofum, & in libidine crudelem, & in conuiuio cruentum.

Iam Midiana oratio, quæ extat de alapam, satis fusc scripta, & in qua, præter morem, modumue calore videretur Demosthenes; qualis demum de sebitur, licet inter iudiciales Demosthenis nobilissima, si cum Verrinarum particulis compararetur. Intendit homini locupletari, & apud suos imprimis copioso licenti, quod ab eo in Orchestra pugnis affectus fuisset, & ideo vult, non vna morte, sed pluribus condemnari Hominis quidem factum, molliem, petulantiam & cetera huiusmodi satis acriter exprimit, atque inseciatur, vt his verbis, πάντας γὰρ ὑμᾶς ἠδέναι βουλῶν τὸ τρόπον τοῦτου, καὶ τὸ ἀτλήγειν, καὶ τὴν ὑπερηφανίαν τὴν τοῦ βίου, καὶ τὴν ἀφωμίαν, ἢ ἄλλο ἰσχυρὸν καὶ σοβαρὸν ποιεῖν κατὰ πῶτον τοῦτον, τὸ γὰρ ἐπὶ ἐξήσιας καὶ ἀπότου, πονηρὸν εἶναι, καὶ ἰσορῶν, τυχὸς ἔστι πρὸς τὸ μὴ εἶναι αὐτὸν ἐξ ἠπιδρομῆς παθεῖν.

Demosth. in
Midiam.
312.

Hominem ita describit superbum, nefarium, impium, omnium contemptorem, & diuitijs, quasi propugnaculis scelerum fretum. Hæc; aut certè ea, quæ contra Androcionem scripta est oratio: si enim Verrinarum, inquam, particulis, in quibus ipse Verres, vt improbus, & contemptor, & diues describitur, confe-

Non enim furem, sed ereptorem: non adulterum, sed expugnatorem pudicitia: non sacrilegum, sed hostem sacrorum, religionumque sacrarum: non sicarium, sed crudelissimum carnificem ciuitum, sociorumque in vestrum iudicium adduximus, vt ego hunc vnum eiusmodi reum, post hominum memoriā, fuisse arbitrer, cui dampnari expediret. Vbi collectio criminum Midia, cui ferimè eadem, maxime impietatis, sacrilegij, crudelitatis facinora obijciuntur, habet hoc artificium? Quid si Nexa flagitiosissima mulier, maxime terro, vbi Demosthenes eam vehementius accusat, num. 71. comparatur cum Ciceronis Sallia, cuius extat accusatio pro Cluentio, vterque versatur in pari argumento, in insectanda scilicet famosa libidine, & flagitijs, quantum superet Latinus orator, Græci ipsi iudicent, qui Nexam continuò dicent, non à Demosthene, sed aliqua Demosthenis simia fuisse conscriptam.

Iam quætimonia, & conquestiones longe grauius, vt ad commiserationis affectus, non factus, sed natus, tractat Cicero. Quanquam alapam sibi inflictam valde conuenit, & lamentatur Demosthenes contra Midiam, καὶ τότε ἂν τις διανοοῖτο τὴν παρασκευῆν, καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὰ ἀναλύματα ὑποστῆναι ὑπὸ τοῦτοισ ἐπὶ ἡσθεῖ, ἐκεῖνά τε καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, τὴν πόλιν, τὸ ἐνδο, τὴν οὐπιμίαν, τὰς ἐπιτάξεις γὰρ ἐὶ ὠλεσθῆναι, κατὰ τὸν αἶον, ἀπαντῶν ἂν ἀπτερεῖσθαι ἐν αὐτῷ, καὶ μὴδ ταῦτον ποσοπῆσθαι οἱ μοι. Ac tum quidem Bacchanalibus ornatum, & corpus, sumptusque meos lesisse: nunc verò his quæ mollebarur, & struebat, tum illa, tum cetera omnia, tum urbem, tum familiam, tum ius honorum, tum fortunas, tum spes. Nam si vnæ eius insidia successum habuissent, omnibus his fuisse spoliatus ego, nec domi sepeliri mihi licuisset. Et omnes illi fluctus ad vnā alapam conuerti? Quanto grauius Cicero pro Domo, pro Milone, pro Flacco,

pro

pro Sextio, & suas, & amicorum iniurias conqueritur? Vel illud vnum 4. in Carlinam, quam dulci maiestate dictum: Mihi quidem, si hæc consularis conditio data est, vt omnes acerbitates, omnes dolores, cruciatuque perferrem; feram non solum fortiter, sed etiam libenter, dummodo necis laboribus vobis, populoque Romano dignitas, salutique pariatur.

*Qualis v-
cerq; in pe-
titionibus,
& honorum
contentio-
nibus.*

In defensionibus, petitionibus, honorum contentionibus, & cæteris similibus, est vterque instans sibi, & vehemens, in illis tamē orationibus, quæ extra reatus, sed des excutere paulò liberius permittant, longè iucundior est M. Tullius, vt qui grauem, & amaram data occasione liberalium artium, spargit eruditionem, qua auditores mirificè exhilarat, & (quod aiunt) marinam auditionem fluuiali abluit sermone, ἀμαυρὸς λόγους γλυκὴν ἀποκαθάρ-
νεται. Comparetur Leptines Demosthenis, in quo pro honoribus, & immunitatibus filij Chabrie Imperatoris disceptat, cum ea parte Philipp. V. quæ est de imperio, & honoribus iunioris Cæsaris. Quam ardentè illic Cicero pugnat, quam grauitè, quanto rationum, & sententiarum pondere? Comparetur illa σὺγκρισις Demosthenis, & Ἀελκίνης, quæ scripta inuenitur in oratione pro Corona. 477. nobilissimum ferme omnium Demosthenis opus, cum comparationibus Murenæ & Verulij, Imperatoris & Lucifconulti: Consulatus Ciceronis, & Pisonis: Cæcilij denique & Ciceronis in diuinatione, inuenitur M. Tullius, si non ita austerus, ac Demosthenes, neruosus tamen, subtilis, acer, etiam cum est laxis, & copiosus, ingenij ærò gratia, festiuitate, facilitate inimitabilis.

*Comparen-
tur in par-
tibus ora-
tionis.*

Quod ad orationis partes attinet, exordia vtrique maxime in maioribus causis grauiora sunt, & magnifica, nescio tamen, quo pacto Ciceronis initia, ex morum, opinio, amabilitate liquidius influant in animos, mentesque, & pectora firmiter sibi deuinciat. Contra Demosthenis per se sunt austeriora, rigida, querula, obiurgatoria, quibus auersionem potius animorum, quam propensionem in generate suis auditoribus possit.

Narrationes habet vterque valde puras, subtiles, pellucidas, quod ex ea Demosthenis, quæ à me superius citata est, licet agnoscere. At verò Cicero præter limatam perspicuitatem, elegantiam, dexteritatem, etiam aliquos im-

primit aculeos, quibus sine vilo epiphonema-
Cicero in
te, aut exaggeratione possit motus, elicere. Est *suæ narra-
tionibus*
enim admirabilis imaginum artifex; in quibus
magnam eloquentiæ partem sitam, atque col-
locatam arbitror. Atq; vt erat ipse *quæ in orationibus est imagi-
num arti-
um arti-
fax,*
& *διγυωμὸς φέρει*, ita res concipit vt sunt, ita
exprimit, vt concepit, ita incendit, vt ipsemet
est incensus, & flagrans: maxime vero vbi res
crudeles, & successas exaggerat, inimicos sensus
tam vehementer percellit, vt ipsi, qui legunt,
aut audiunt, non audire, & legere, sed planè
interesse causa videantur. Talia sunt ista Phi-
lipp. ar. de morte Trebonij, quem diu excru-
ciatum Dolabella necauerat. Pomte igitè an-
te oculos, P. C. miseram quidem illam, & flebi-
lem speciem, sed ad incitandos animos vltros
necessariam, nocturnum impetum in vibem
Asie clarissimam, irruptionem armatorum in
Trebonij domum, cum ille miser prius latro-
num gladios videret, quam quæ res esset, au-
disset, furentis introitum Dolabellæ, vocem
impuram, atque os illud infame, vincla, verbe-
ra, eculeum, carnificem, tortoremque samar-
itum: quæ rursus illum fortiter, & patienter
ferunt.

Quæ verò de supplicio P. Gaiij Cossani in
crucem acti leguntur vltima Verrina, quam
potentis, quam admirabilis sunt eloquentiæ?
Cædebatur virgis medio foro Messianæ Ciuis
Romanus, Iudices, cum interea nullus gemi-
tus, nulla vox istius miseri inter dolorem, cre-
pitumque plagarum audiebatur, nisi hæc, *Ciuis
Romanus sum.* Deinde crux, et iux, inquam, infeli-
ci, & ærumoso comparabatur. O nomen
dulce libertatis, o ius eximium nostræ ciuita-
tis, o lex Porcia legesque Sempronie, o graui-
ter desiderata, & aliquando reddita plebi Ro-
manc tribunitia potestas! Hucine tandem
omnia reciderunt, &c. quorum nec vmbra
quidem, aut vestigium habet Demosthenes, ita
viri ingenium erat à miserationibus alienum.

In confirmationibus nimis aliquando excutit. *Cicero in
rit (hoc enim fatendum est) & in verisimilibus confirma-
tionibus*
ludit argumentis M. Tullius. Demosthenes vt
plurimum magis callidus, & pressus, & acer *plus habet
excursionis,*
est. At verò vbi Ciceroni libet circueire om-
nes succidere, densiusque pugnare, vt in Phi-
lippicis, cum de bello, & pace, de honoribus
Cæsaris agitur, nihil illo vehementius, nec in
hæc parte Demosthenis virtuti cedit.

Iam peroratio quæ corona est eloquentiæ,
maxime verò ratione illius partis, quæ vim,
amplificationemque continet, Ciceronis tota
est.

est, hanc illi omnes communi consensu oratores tribuerunt, & nemo tantum illi honorem, qui modo iudex æquus fuerit, denegabit.

Comparantur in inuentione, dispositione, elocutione.

CAPVT LXVI.

IN inuentionibus quidem, & dispositionibus duo summi oratores, vel Quintiliano teste, maximè congruunt: quanquam Demosthenis inuentionio forensium rerum limitibus, in quibus ipse acutus erat, & sagax, septa continetur, quos ille vix audeat excidete, ne in alijs hospes, & imperitus videatur. Cicerois vero faciendum, & multiplex ingenium, omnia disciplinarum genera peruagatum, longè vberiores inueniendi fontes in multis exprimit. Dispositio porro, quanquam utriusque prudens, latina tamen plus habet lucis, gratiæ, splendoris. Elocutione ambo, & id quidem in triplici figura præstantes existere, Romanus certè eò felicior, quò plus habet ingenij, quam artis. Verè enim dicendum est, quod Græci ipsi non negant. Demosthenes, qui ostes Thucydidem sua manu descripserat, non nihil inde traxit morosæ austeritatis, & nimis putidæ diligentiæ, quæ ingenui styli florè, & lumen extinguit: quis nõ videret enim ista esse nõ nihil detorta, violenta, quæque Thucydidè oleant? Πολλῶν ὠ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, λόγων γινομένων, ὀλίγη δὲ κατ' ἑκάστην ἐκκλησίαν, περὶ ὧν Φίλιππος, ἀφ' οὗ τὴν εἰρήνην ἐποιήσατο, οὐ μόνον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦς ἄλλους. Ἑλλήνας ἀδικεῖ καὶ πάντων εὐοῖδ', ὅτε φησάντων γ' ἂν εἰ καὶ μή ποῦσι τῶν, καὶ λέγειν (δὲν) καὶ παράθειν ἅπανσι προσχεῖν ὅπως ἐκείν' παύσειται τ' ἕρπυας, καὶ δίκην δώσει, &c.

Elocutio Demosthenis plerumque austerior & Thucydidea. Demosthenes Philip. 3.

Dionysius Halicarnensis in libro de grandi loquentia Demosthenis. A Brasilius quædam Rhetor, exordium

giusculè translatis oblectetur in oratione contra Medontem, quæ citatur ab Harpocrarione, dixit *δέκατις πῶρον*, decimare virginem, quod est consecrare, & initiare, ducta inde metaphora, quod decimas dijs offerrent Opus fuit Didymi commentario ad hoc verbū intelligendum, qui de eius significatione librum edidit. In oratione de falsa legatione habet *δρακωνίσκον* pro *ἰστῶν*. *δρακωνίσκον*, proprie est campana personare. Dixit autem pro eo, quod est explorare, quia pugnaces coturnices, campanæ sono explorare solebat antiquitas, vt notauit Aristarchus, in vsum postea dimanauit, & ciuitate Græca donatum est, audax tamen est, & à communi consuetudine detortum. Similiter pro exitio, *ἀραρῶν*, quo specus proprie significabatur, & terræ hiatus, in quem fontes apud tribum Hippothoonidè deuoluebantur, Voraginem magis probat Cicero, quam Charybdim, aut barathrum patrimonij, & similia, vix inuenias vllum ex decem primis oratoribus, qui ita locutus sit. In oratione contra Aristocratem τὸ ἀνδροθήριον pro hominis captura, καὶ pro recenter capto contra Aristogitonem, quod poetis, & historicis condonandum quidem est, apud oratores non satis vsurpatum. Quale est illud in prima contra Coronam, quæ citatur ab Harpocrarione, *ἀριστολόγω δὲ σαπρίζουσα βασιαν ἐβάδισε*. Item pro Ctesiphonte *νεβρίζειν* & *Υἱς Ἀφῆς, Ἀφῆς Υἱς*, quæ verba in obscuris mysterijs vsurpata satis audacter, apud supersticiosum populum trahit in iocum, & *ἑθροπία* & *νεύλατα*, quæ Didymo, atque Aristarcho facescunt negotium, & cætera similia infinita, de quibus disceptant Grammatici.

orationis aduersus Lepidum, ut minus accutus dicitur castigauit. Demosthenes audax dicitur. δρακωνίσκον πῶρον, quod sic arietem Demosthenes. δρακωνίσκον.

ἀνδροθήριον, νεύλατα, καὶ ἑθροπία.

Præterea in accentibus dictionum voluit nonnihil innouare, cum *Ἀσκληπίον* pro *Ἀσκληπιόν* omnibus reclamantibus pronuntiatet, ex quo meritò ab Atticis auribus, quæ istam nouitatem probare non poterant, redargui meruit. At Cicero nobilis locutor, vt appellatur à Diuo Augustino, tantam, & tam germanam habuit latinitalis puritatem, vt cæterorum omnium norma extiterit, & posteris perpetuum incorruptæ linguæ reliquerit monumentum, nisi quis fortasse voces aliquas, quas de industria eruditus ad Atticum epistolis, aut etiam versibus immiscuit, ad censuram vocet oratoriam, quæ ab eo vt oratore, minimè dicta sunt.

Nonnulli accentuum Demosthenis.

sunt, nec tamen sine usu, & exemplo sunt prolata.

Comparatur in figura.

Laudatissima Demosthenis figura ab Eupoli expressa. Demosthenis, pro Caele, honeste.

Quod ad figuras, & dicendi lumina attinet, multo plura, eademque illustriora sunt in Cicerone; Nam quae a Demosthene videntur inchoata, leniusque pertexta, apud Latinum oratorem numeros omnes, & quasi cumulum capiunt perfectionis. Dionysius Longinus laudibus effert in caelum *δμοτιν χημα* Demosthenis, quo defunctorum in Marathone animas imploravit, & per eandem iuravit. *ου μα του εν μαραθωνι περιηλυθοντος.* Videtur, inquit, Demosthenes diuino spiritu afflatus in hanc figuram erupisse: Quasi verò Eupolis non hoc ipsum ante Demosthenem dixerit in comodia:

ου γαρ μα την μαραθωνι την ελευ μαχην, Καιρων τις αυτων τευμον αληθειν κλαρ.

Cicer. in Milon.

Sit illud vehemens, tamen ad motum concisum est, quanto illud Ciceronis amplius, qui non tantum animas mortuorum, sed tumulos, & aras, & templa, & lucos obtestatur? Vos enim Albani tumuli, atque luci, vos, inquam, imploro, atque obtestor, vosque Albanorum obruta ara sacrorum P. R. socia, & aequales. Quae splendide, & grauitet supra Demosthenem figurata.

Demosthenis in Arist. 1. n. 8.

Deinde affertur illa ab eodem Longino *προσωπων αντιμιθουσι*, seu apostrophe contra Aristogitonem, ut ingens vehementia, & grauitatis exemplum. *Καυ ου αι υμων χολην ουδ ορ γλωχην φαιησεται, εφ οτι ο βδελυρος ουτ ο χ αιουδης ανδρα ο ουτσι ειαζεται τυς νομους, ος, ω μαρατα η παντων τ εντων ανθρωπων, κεκλησμενης τ οης παρησιας ου κεκλισιν ουδ ο θουαις, απαρανοησεν αν τις, αλλα το σθετις η τηλικητις οβλημασι, η τετων παρα τη δια χειμενων, τε το εστος τετων βιαζην;*

[Et nemo vestrum succensere, atque irasci videbitur ijs, quibus execrandus ille, & impudens homo leges violat; (qui) o pessime omnium hominum, conclusa iam tua audacia, non clathratis foribus, quas forte quis aperuerit, sed tot, & tantis multis, quae ad aede Deae collocatae sunt, etiam intra haec vim moliris? Quoties Cicero cuiusdam motus imperu abreptus intercidit narrationes, mutat personas, ut, Haec sunt, carnifex, sepulta in gremio consulatus tui, persequere connexos hifce funcribus dies. Et Philipp. 2. At ideò aedes

Cic. in Pison.

etiam, & hortos, quae narratiue erant inchoata, statim imperfecta adhuc sententia relicta, praeanimi aestu, & feruore conuertit sermonē ad Antonium: O audaciam immanem! tu ingredi illam domum ausus es? tu illud sanctissimum limen intrare, tu illarum aedium Dijs Penatibus os importunissimum ostendere? &c. Planè robusta, grauis, incensa, quibus nihil simile apud Demosthenem reperies.

Laudatur item illa imago, & descriptio Procerum Philippi, & Alexandri, quae est in nobili oratione pro Ctesiphonte. *Ανθρωποι μεγαυ, η αλαστορες, η καλα κες, η κω κριασ μενοι, τας αυτων ευατοι παριδας, τ ελευθεριαν προσηπαχοτες, προτερον Φιλιππου, υν η Αλεξανδρα, τη γαστρι μεζουντες η τοις απηλοισ τ ευδαμονισ.* Sed quota portio nobilissima illius descriptionis Catilinarij exercitus collecti, ex senibus desperatis, ex agresti luxuria, ex rusticis mendiculis, ex deo coloribus, ex ijs qui vadi monia deserere, quam illum exercitum, maluerunt, &c. ubi varios variè suis coloribus pingit Ad summum rara illa & admirabilis figura, quae est in eadem oratione de Corona, & laudatur ab Hermogene: *οδκ επον υ ταυτα, οδκ εγραφα τ, υδ εγραφα μ, οδκ επρεθευσα τ, οδκ επροθειυσα μ, οδκ επησα τ.*

Num verò apud Ciceronem illustrior? Neque verò de populo solum, sed etiam senatui tradidit: neque senatus modò, sed etiam publicis praesidijs, & armis: neque his tantum, verum etiam eius potestati, &c. Sed de his plenius in tractatu de figuris.

Comparantur in actione, & successu eloquentia.

CAPVT LXVII.

Demosthenis quidem, & Ciceronis orationes, quae litens exant consignatae, multis iudicium, actio, quae eum ipsis interijt, omnibus desiderium reliquit, quam si exaratis eloquentiae monumentis imprimere potuissent, minus laborarem. Constat Demosthenis actionem inuito satis infelicem, populoque Atheniensi inuisam fuisse. Ex quo cum semel explosus e foro domum se obuoluto capite, & maesto animo reciperet, sequutus est eum Sartyrus mimus, a quo comiter appellatus, & de suo moerore interrogatus, lamentati cepit, se omnium oratorum laboriosissimum esse, & in se.

infelicissimum, qui tam vigorem corporis in exercitationibus eloquentiae penè consumpserat, pastoritia fistula exciperetur à populo, Nautae verdè temulenti suggestum tenerent, & regnarent in foro. Quo audito Satyrus petijt, num aliquos Euripidis, aut Sophoclis versus teneret memoria: Et perbellè, inquit Demosthenes, mox eum recitantem audiuit, vocemque inconditam, & vultum, & gestum oratoris reformauit, finxitque in melius: ex quo non mediocrem actionis fructum Demosthenes est consequutus. Quantam sibi vim faceret, declarant illa, quòd indecorum humeri motum suffixo versiculo coercuerit: quòd in spelunca, dimidia parte capitis rasa, ad fouendam laboris assiduitatè abdiderit, quòd se Neoptolemo mimo decem millia drachmarum dederit, vt integros verborum ambitus vno spiritu pronuntiaret: quòd denique calculis ore insertis saepe multum, ac diu loquutus fuerit. Haec quidem naturae parum felicitè indicta extiterunt.

Ciceroni promptior vis, & alacritas fuit, nisi quòd laterum imbecillitate nonnihil initio laborauit, quòd continua exercitatione in eloquentiae puluere tritus, ita emendauit, vt inter omnes oratores, si quando multi dicerent, ad perorationem, in qua vehementiores essent emissiones, & vox contentior referuaretur. Vnus illi cum Roscio Comædo, & Aesopozagædiarum actore, non parum contulit ad actionem, sicut Demostheni satyrum perutilem fuisse nouerat. Credibile est certè ambos oratores tanto, & tam acri studio, continuatèque exercitatione, à qua non honorum decursus, non aratis flexus auocabat, ad summam agendi laudem effloruisse. Cum praesertim ad vtrumque audiendum, magni ex Graecia, totaque Italia concursus fierent. Verum vt in alto quoque mari grandiora piscium corpora videntur: sic M. Tullius cum id nactus esset imperium, quod ipsidem quibus orbis regionibus erat defintum, ipseque per omnia honorum curricula deuctus, ad illud tandem dignitatis fastigium deuenisset, quòd nomine Consulatus re ipsa Dictatura extitit, longè vberiores, atque illustriores eloquentiae successus reliquit, quam Demosthenes, cui & vrbis fortuna contractior, & morum, rerumque gestarum ratio, ad tantum gloriæ apicem deuenire non permisit, nisi quis fortè concitatos à Demosthene in Philippum Macedonem, tam infelici exitu concionum fluctus, cum tot

clarissimis M. Tullij rebus gestis velit comparare. Cicero, vt ipse iure praedicat, senarum, & bonos omnes, legis Agrariae, maxima, unque largitionum metu liberauit. Agrum Campanum conseruauit: potentissimis viris, qui statum reip. conuulsuri videbantur, tanquam insano torrenti se obiecit, & compressit: Antonium suum collegam cupidum prouinciae, multa in repub. molientem, patientia atque obsequio mitigauit: Catilinae coniurationem vnam, post sepringentos ferme annos, à quibus Roma condita erat, periculosissimam, atque suauissimam extinxit, & interrata iugulis ciuitatis tela coniuratorum nefarijs manibus extorsit. Et quod magna auctoritatis fuit, Octauium Cesarem adolecentulum exercitijs Romanis praefecit, Imperatorio titulo ornauit, Antonium Consulem eiecit, & profligauit de cuius salute iam tunc erat conclamatum, si Augustus in fide steterisset, sed quem non potuit viuum, vltus est etiam mortuum, & Ciceronis cineres in Antoniorum perpetuum dedecus, Casare ipso ita dispensante surrexerunt. Concludamus hunc locum cum Plinio, Te dicente, legem Agrariam, hoc est, alimenta sua abdicauerunt tribus: te suadente, Roscio, theatralis auctori legis, ignouerunt, notataeque se discrimine sedis, a quo animo tulerunt: te orante, proscriptorum liberos petere pudit, tuum Catilina fugit ingenium: tu M. Antonium proseripisti. *salus primus omnium parens patria appellatus*, primus in toga triumphum, linguaeque lauream merite, facundiae, Latiarumque literarum parens: atque, vt Dictator Caesar, hostis quondam tuus, de te scripsit, omnium triumphorum lauream adpete maiorem; quantum plus est, ingenij Romani terminos in tantum promouisse, quam imperij. Ceteros comparationum locos vide in tractatu de imitatione. Nunc Ciceronem etiam cum eminentissimis alijs Graecorum auctoribus conferamus.

Comparatur cum Thucydide.

CAPVT LXVIII.

Tres sunt praecipuae in Thucydide virtutes, *Tres praecipuae* quas Orator noster non modo accurate est *qua Thucydide virtus* imitatus, sed etiam feliciter superauit. Prima est *byssus*, innata sensuum generositas, in quibus nihil humile, nihil demissum,

Valer. Max. lib. 8. cap. 7. Demetr.

Plin. lib. 7.

Has tamen res gestas

nihil ad plebeiam mentem deiectum. Secunda est εὐκλόσις quaedam ab ipsa scilicet generositate defluens styli celsitudo. Tertia, quæ ingenij quasi soli, bonitatem, & sublimes inde surgentes satus exhilarat, illustrium verborum delectus, quem καλὴ ἰσχυρία appellat Halicarnassensis.

Vis istam generositatem in dictis intueri, audi Sthenelaidæ ad Athenienses responsum:

Thucyd. l. 1.

Mira sensum generositas in Thuci.

Τοὺς μὲν λόγους τοὺς πολλοὺς τῶν Ἀθηναίωνοῦ γινώσκω· ἐπαίνοσά τε πολλὰ ἐαυτοῦς, οὐδὲ μὲν ἀντιτίτων ὡς οὐκ ἀδύναστοι τοὺς ἡμετέρους ἐπιμάχους, καὶ τὴν Πελοπόννησον καί τε εἰ πρὸς τοὺς Μήδους ἐγένοντο ἄραγε τότε, πρὸς καὶ ἡμᾶς κακοῖν, διπλάσιος ζημίας ἀξιοῖ εἶναι, ὅτε αὐτὸ ἀποδῶν κακοὶ γέγονται. Equidem quid sibi Athenienses velint cum ista verbosa oratione, non intelligo, quum enim multa de suis laudibus dixerint, nunquam tamen illud sunt inficiari, à se socios vitios, & Peloponnesum violari. Atqui si se viros bonos bello illo Medico præstiterunt, nuac autem iidem in nos sunt iniurij, digni sunt, qui dupli pœnam subeant, quod à bonis moribus in malos sunt dilapsi.

Hæc generosè dicta. Sed nec minus generosa sunt multa, quæ habet Tullius in Philippicis, quale est illud. At beneficio sū vltus tuo.

Cic. e. Phi lipp.

Quamquam illud ipsum, quod commemoras, tempore præ me tui: malui me tibi debere confiteri, quam cuiquam minus prudenti non satis gratus videri. Sed quo beneficio? quod me Brundisij non occideris? quem ipse victor qui tibi, ut tu te gloriari solebas, detulerat ex latronibus suis principatum, saluum esse voluisset, in Italiam ire iussisset, hunc tu occideres? Fac potuisse, quod est aliud P. C. beneficium latronum, nisi ut commemorare possint, ijs se dedisse vitam, quibus non ademerunt.

Cic splendor. Et generositas nihil Thucydideæ concedit. Sublimitas Thucydideæ.

Nihil generosius hac oratione fingi potest. Inscita sunt similia. Sublimitas Thucydidis maxime apparet in oratione Periclis, de non cedendo Lacedæmonijs, in Platæensium apologia, in consolatione Nicææ, ad exercitum. Vbi strenuus ille imperator, inter summas lacerati exercitus acerbitates ægrè trahens spiritum, sic incipit: Ἐτι μὲν καὶ ἐκ τῶν παρόντων, ἰὸ Ἀθληταῖοι, καὶ ἐπιμάχοι ἐλπίζα γρη῏ ἔχειν ἢ ἢ τινὲς καὶ ἐκ δεῖνότερων ἢ τοῖων διῃ ἰσώθησιν. Μηδὲ χρεταμὲν ψαδῶ

ἡμᾶς ἀγαν αὐτοὺς μήτε ταῖς ἐπιφοραῖς, μήτε ταῖς παρὰ τὴν ἀξίαν χακοπαθείαις, &c. Quæ Græcè, & Latine retulimus suo loco, ubi quæ de Deo, & eius providentia obiter immiscet, faciunt grauem, & amplam sensibus orationem. Sed quæ sequuntur, etiam verborum delectu, & compositione, planè sunt magnifica: οἱ μὲ ποιοῖ τὸ οὐδὲν εἰρηκόων ἐπαίνοισι τὸ προσδῶν τῶ νόμῳ τὸ λόγον τόγδε, ὡς καλὸν ἐπὶ τοῖς ἐκ πολέμων διαπομπνοῖς ἀγορεύει. Δὲ αὐτὸν, &c. Ciceronis verò sensuum celsitudo, epicherematūque densitas maximè in Philippicis elucet καλὴ ἰσχυρία cum illo nata est. Hæc illi cum Thucydide communia. At sunt in Thucydide vitia permulta, ut animaduertit Halicarnassensis, quibus Ciceronis puritas nullo modo inficitur. Hic Cadmo Milesio, Aristæo Proconnesio, & cæteris superueniens, propriam quandam dicendi formam ab alijs non animaduertam, primus in historiam induxit. Primum in electione verborum, cuique genti peculiariam, & obsoletam, ac peregrinam dictionem, quæ tamen in suo genere pulchritudinem haberet, communi, suoque tempore vsitata lingue anteposuit. In iungendis autem, atque inter se aptandis maioribus, & minoribus particulis, grandem, austeram, asperam compositionem pro suavi, molli, & polita cõsestutus est. In figuris verborum adhibendis, quibus imprimis verustiores superare contendebar, putidam diligentiam posuit, ut qui totos viginti septem annos in octo libris, quos solos reliquit, elaborandis consumpsit. Quos certè sursum, deorsum volutans, singulaque locutionum particulas morosius delimans, in eam incidit infelicitatem, similibus ingenijs perquam familiarem, ut multa præpostere diceret, inuenteret, obscuraret, perplexoque, & inextricabiles dictionum texeret labyrinthos.

Ciceronis celsitudo. Καλὴ ἰσχυρία.

Thucyd. vitia quibus Cicero caruit.

Infolix nimia diligentia.

In Cicerone nihil simile, verba siquidem habet pura, nitida, sonantia, obscuras archaismorum ineptias, quasi scopulos fugit. Compositionem texit delicatam, suauem, floridam; Et, quod maximum est, in toto orationis ornaturalis est, ut nihil anxie, & putidè dicat, sed quasi argenteam venam naturali impetu ebullientem, & nunquam interstitentem, videas.

Com-

Comparatur cum Platone.

CAPVT LXIX.

Platonis & Ciceroni similitudo in quinque virtutibus eloquentia.

Platonis se imitatorum maluit, quam Thucydidis M. Tullius, ut apparet ex multis locis, & certe feliciter admodum est imitatus. Primum utriusque commune est, ὑψηλὸν, maiestas quaedam orationis, quæ aptè & congruè in magnis rebus versatur. Secundum ἰσχυρὴ, styli florida, & delectabilis amœnitas. Tertium distributio, quæ in utroque prudens, & clara. Quartum ἠθῶν, morum, & affectuum insignis expressio, cuius uterque summus est artifex. Ad summum ἑστραχὸν τῶν λόγων, orationis delicati quidam cincinnuli, quibus uterque mirificè est delectatus. Nam Plato, ut testatur Dionysius Halicarnassensis, orationem etiam annumagens διαλόγου ἰσορροπίῃ. Sæpè autè ita obcurrunt, ut ouum ouo non sit magis simile, quam Platonis, & Ciceronis oratio, quinetià hic ex illo (ita affectabat) multa vertit; qualis est illa peroratio Socratis.

PLATO.

Platonis & Ciceroni similitudo in quinque virtutibus eloquentia.

Δουὶν γάρ θάτερόν ἐστι τὸ τοθνεῶναι. ἢ γάρ οἷον μὴδὲν εἶναι, μὴδὲ ἀδύνατον μὴδεμία μὴδενὸς ἔχειν τὸ τεθνεῶτα, ἢ, κατὰ τὰ λεγόμενα μεταβολὴ τις τογχανέουσα, καὶ μεταίτησις τῆ ψυχῆς, τὸ τόπος τὸ εὐδένει εἰς ἄλλον τόπον. Καὶ εἴτε δὴ μὴδεμία ἀδύνατος ἐστίν, ἀλλ' οἷον ἔστιν, ἐπειδὴν τις κατεῦδων μὴδὲ ὄναρ μὴδὲν ὄρα, θαυμάσιον κέρδιον ἂν εἴη ὁ θάνατος. Ἐγὼ γάρ ἂν οἶμαι, εἴ τινα ἐκλεξάμενον δύο ταύτην τέλει νότα ἐν ἡ οὕτω κατεῦδον, ὥστε μὴδὲ διαρῆσθαι, καὶ τὰς ἄλλας νύκτας τε καὶ ἡμέρας τὰς τῆ βίῃς ἔταυτῆ ἀντιπαρὰδέντα ταύτη τῆ νύκτι, δύο σκεφάμενον εἰπεῖν, ὅπως σκεπόμενον καὶ ἡδίων ἡμέρας καὶ νύκτας ταύτης τῆ νύκτος βεβίωκεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῃ. οἶμαι ἂν μὴ ὅτι ἰδιώτην τινὰ, ἀλλὰ τὸ μέγα βασιλεῖα ἑσπεριδμήτους ἂν εὐρεῖν αὐτὸν ταύτας πρὸς τὰς ἄλλας ἡμέρας καὶ νύκτας. εἰ οὐκ ἴσθιτον ὁ θάνατος ἐστὶ κέρδιον οἷον γὰρ λέγω, καὶ γάρ οὐδὲν πλεον ὁ πᾶς χρόνος, φαίνεται οὕτω δὴ εἶναι ἢ μίαν ἡμέραν, εἰ δὲ αὐτὸν ἀποδημῆται ἐστὶν ὁ θάνατος ἐν δένδρῳ εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἀληθῆς ἐστὶ τὰ

λεγόμενα, ὡς ἄρα ἐκεῖ εἰσι πάντες οἱ τεθνεῶτες, τί μείζον ἀγαθὸν τῆς εἶναι, ὡ ἀνδρες δικασταί, εἰ γάρ τις ἀφικόμενος εἰς ἄδης ἀπαλλαγὴς ταύτην τῆ φασκόντων δικαστῶν εἶναι, εὐρήσει τὸς (ὡς ἀληθῶς) δικαστῆς, οἷον καὶ λέγονται ἐκεῖ δικαστῆς, Μίνως τε καὶ Ραδάμανθους καὶ Αἰακός, καὶ Τριπτόλεμος, ὃ ἄλλοι οἱ τῆ ἡμιθέων δικαστοὶ ἐγγόντο ἐν ἑαυτῶν βίῃ. ἄρα φαύλη ἂν εἴη ἡ ἀποδημία; ἢ αὖ Ὁρφεὶ συγγενέσθαι, καὶ Μουσαίῳ, καὶ Ἡσιόδῳ, καὶ Ὀμήρῳ ἐπὶ ποσσὶ ἂν τις δέξασθαι ἂν ὑμῶν, ἐγὼ μὲν γάρ πολλὰ καὶ ἐδέλω τοθνεῶναι εἰ ταύτα ἐστὶν ἀληθῆ. ἐπεὶ ἐμοίγε καὶ αὐτῷ θαυμάσιον ἂν εἴη ἡ διατριβὴ αὐτόθι ὅπου ἐστέ ἀντέχομαι Παλαμῆδῃ καὶ Αἰαντὶ καὶ Τελαμώνι, καὶ εἴ τις ἄλλος τῆ παλαίων, διὰ κρίσιν ἀδικοντέθνηκεν. &c.

CICERO.

Magna me spes tenet, benè mihi euenire, quòd mittar ad mortem, necesse est enim sit alterù de duobus, ut aut sensus omninò mors alterù auferat, aut in alium quendam locum ex his morte migretur. Quamobrem sine senesu extinguitur, morsque ei somno similis est, qui nonnunquam etiam sine visu somniorum placatissimam quietem affert: Dij boni, quid lucri est emori? aut quàm multi dies reperiri possunt, qui tali nocti anteponanantur. cui similis futura est perpetuitas omnis consequentis temporis: quis me beator? sin vera sunt; quæ dicuntur, migrationem esse mortem in eas ortas, quas qui evita excesserunt, incoluat: id multo iam beatius est, te cum ab ijs, qui se iudicum numero haberi volunt, euaseris; ad eos venire, qui verè iudices appellentur, Minœm, Rhadamanthum, Eacum, Triptolemum, deuenireque eos, qui iuste, & cum fide vixerint. Hæc peregrinatio mediocri vobis videri potest? ut verò colloqui cum Orpheo, Musæo, Homero, Hesiodo licet, quanti tandem æstimates? Equidem sæpè emori, si fieri possit, vellem, ut ea quæ dico, mihi liceret euenire, Quam, a autem delectatione afficeret, cum Palamedem, cum Aiace, cum alios iudicio iniquorum circumuentos conuenirem? Hæc ex Platone, ut vides, ferè ad verbum expressa, nescio quo pacto tamen nosse virilius se, totum diusque expedit.

Non reddis ut interpres, sed ut orator.

Cic. oratio minus habet leuitudinam.

PLATO.

Plato in Phaedro.

Item, πᾶτα ψυχὴ ἀθάνατα. τὸ γὰρ ἀεικίνητον, ἀθάνατον, τὸ δ' ἄλλο κινούμενον, καὶ ὅτι ἄλλο κινούμενον, πᾶσαι ἔχον κινήσεις, παύσαντες ἔχει ζωὴς, μόνον δ' αὐτὸ κινούμενον ἀπολείπον ἑαυτὸ, οὐ ποτε κίνησι κινούμενον. ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα κινῶνται, τὸτο πρὶν τὴν ἀρχὴν κινήσεως ἀρχὴ τὴν ἀγέννητον, ἢ ἀρχὴς γὰρ ἀνεγκυμῶν τὸ γινόμενον γίνεσθαι, αὐτὴν δ' ἢ μὴ ἢ ἑνός. εἰ γὰρ ἐκ τῆς ἀρχῆς γίνονται, οὐκ ἀνεγκυμῶν γίνονται, ἐπειδὴ τὴν ἀγέννητον ἔστι, καὶ ἀδιείσορον αὐτὸ ἀνεγκυμῶν, ἀρχὴς γὰρ ἀπολείποντες οὐτ' αὐτῆς ἔχει τὸ, οὐτ' ἄλλο δ' ἑτέρας γενήσεται: ἢ περὶ δὲ ἀρχῆς εἰς τὰ πάντα γίνεσθαι.

CICERO.

Cic. Tuscul.

Quod semper mouetur, id aeternum est. Quod autem motum affert alicui, quodque ipsum agitur aliunde, quando finem habet motus, viuendi quoque finem habeat necesse est. Solum igitur quod se ipsum mouet, quia nunquam deseritur a se, nunquam ne moueri quidem desinit. Quinetiam ceteris, quae mouentur, hic fons, hoc principium est mouendi. Principij autem nulla est origo. Nam ex principio oriuntur omnia, ipsum autem nulla ex re alia nasci potest, nec enim id esset principium, quod gigneretur aliunde. Quod si nunquam oritur, ne occidit quidem unquam, nam principium extrinsecum, nec ipsum ab alio renascetur, nec a se aliud creabit, si quidem necesse est a principio oriri omnia. Haec quidem, & sexcenta similia possunt comparari, in quibus Plato, & Cicero mirifice congruunt. Et certe Plato ubi simplex, & facile, suauisque veluti sponte fulsum dicendi genus sectatur, dici non potest, quam suavis, & humana est eius oratio, e qua tanquam e prato fragrantissimo, suavis quaedam afflatur aura, & neque vocis sonitus praese fert loquacitatem, neque ornatus insolentiam. Cum autem ad redundantiam quandam immanis spiritu ferri accipit, multo se deterior plerisque videtur. Nam & minus suavis est, & peius graecae loquitur, perspicuitatem quoque obscurat, circuitus verborum trahit, in circumlocutiones effunditur, vanae orationis diuitias ostentat: Verbis proprijs, & quae sunt in communi vsu

Platonis, & Cicero, dissimilitudo.

posita, neglectis, nouata, peregrina antiqua inquirunt, durus est in translationibus, intemperantius à Dionysio Halicarnasensi in epistola ad Pompeium, quae quidem tabe culae longè à Cicero abluunt. Licet hoc in Phaedri initio agnosceret: καὶ φιλεῖ φάσκει, ποῖ δὴ καὶ πόθεν παρὰ Λυσίαν, ὡς Σώκρατες, καὶ Κερφάλει, πορεύομαι, ἢ πρὸς περιπλοκῶν τείχεος, οὐχ ὅτι γὰρ ἐκεῖ διέτριβεν χρόνον καὶ ἠδύ. Ὁ δὲ τὰ αὐτῶν. Haec plena germanae suauitatis. Mox veluti ex sereno excitatus vehemens flatus puritatem dictionis disturbat, & in Poeticam ἀσυνεργίαν rapit, cum Musas inuocans agit iam non Platonem, sed Homerum. Ἀγένη δὴ ὡς μύσαι (inquit) εἶτε διαφῶντες εἰς ἡμῶν γῆρας, εἶτε διαφῶντες τὸ Διὸς ἄμβροτον, ταύτων ἔχετε τὴν ἐπινομίαν ἑμμελεῖ λαβέσθαι τῶν μούσων. rodol. l. 7. iam agite Musae dulces, siue propter cantus speciem, siue propter Lygum gentem musicam, hoc nomen obtrunxistis, meum adiuuate sermonem. Haec quidem à ciuili sermone sunt aliena, sed tamen immeritò à Dionysio Plato carpitur, & sugillatur, cum dicat se ἑρπύλλῳ τινὶ εἰλημένον παρὰ τὸ εἶδος, hoc est, profuauio quodam mentis, haec praeter consuetudinem effundere. Parciores sunt in istis, qui styli mediocritatem, & temperiem sectantur.

Ligyes nomen gentis, cuius meminit Herodotus. l. 7. errant in terpres, qui singulari est interpretatus.

Aliud praeterea discrimen inter Platonem, & Ciceronem manifestum est, quod illius, quas in orationibus habet adhortationes, suasiones, quærimoniae, obfutationes nam: & hoc genus attingit plus pompæ habeant, & phalarum, minus pugnae, & neruorum. Itaque si conferantur orationes Platonis cum Ciceronianis, illa quidem similes videantur agro florido, delicatis vndique spectaculis ad oculos delicias abundantem, hæc verò terra frugifera, quæ ita rebus ad vitam necessarijs affluit, ut voluptarijs non indigeat. Sit hoc exemplum, uterque, scilicet Plato in Menexeno, & Cicero in Philip. hortatur iuuenes ad veram gloriam, quam non in pulchritudine, aut diuitijs, aut potentia, sed in expiendis maiorum virtutibus sitam esse asserunt.

Aliud discrimen inter Platonem & Ciceronem.

PLATO.

Plato sic se insinuat: Ὁ παῖδες, ὅτι μὲν ἐστὶν πατέρον ἀγαθῶν, αὐτὸ μὴ τὸ γὰρ παρόν. Tum

Plato in Menaxeno.

Tum, χρή οὖν μεμνημένους ἡμετέρων λόγων, εἰδόντες ἄλλο ἀσκήτε, ἀσκήν μετ' ἀρετῆς εἰδόντες, ὅτι τὸ πρῶτον ἀρετῆς πάντα καὶ κτήματα, καὶ ἔπιση δ' εὐμαλῶν, ἀσχετὰ καὶ χακὰ, οὐτε γὰρ πλεῖστον καλλῶ φέρει τῶν κληθέντων μετ' ἀναδρῆας, ἀλλὰ γὰρ ὁτιοῦν πλεῖστον καὶ οὐχ ἑαυτοῦ, οὐτε πλείονος καλλῶ καὶ ἰσχυρῶς δεῖν καὶ χακῶ ζυνοικεῖν, πλείοντα φαίνεται, ἀλλ' ἀπρεπῆ, καὶ ἐπιφανέστερον ποιεῖ τ' ἐχόντα, καὶ ἐμφανέστερον δειλίαν πάντα τε ἐπισημῶν χαρισίμων δικαιοσύνης, καὶ τ' ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται, ὅτι ἐνεχῆ καὶ πρῶτον, καὶ ὕστατον, καὶ διὰ παντὸς πᾶσαν πάντως προθυμίαν περὶ αὐτῶν ἔχειν ὅπως μάλιστα μὴ ὑπερβαλεῖν, καὶ ἡμᾶς, καὶ τοὺς πρόδωκεν, ἐυχλεία, &c. Ad summum concludit, καὶ εἰάν τις ταῦτα ἐπιτηδεύσῃ, φίλοι παραφίλοις ὁμοῦς ἀφίξει, ὅταν δὲ ὁμοῦς ἢ προσήκοντα μοῖρα κομισθῆ ἀμελεθῆντας ὁμοῦς, καὶ χακισθῆται οὐδ' εἰς εὐδωκῆς ὑποδέχεται. Hæc est, Quod ex præclaris orti estis parentibus, ὁ filij, præsentia testantur. Tum; Oportet igitur vos verborum nostrorum memores, si quid aliud exercetis, cum virtute exercere, scientes, abique virtute omnia studia & fortunæ, turpes malisque esse. Diuitiæ namque splendorem afferunt nullum eas cum ignavia possidenti, neque enim sibi hic sed alteri parat possidetque diuitias, Neque forma corporis atque robur, timido & pravo cum infunt, de decent, notiores efficiunt, ignaviamque patrefaciunt. Præterea scientia, quæ est remota à iustitia, aliaque virtute, non sapientia, sed caliditas esse videtur. Quas ob res omni studio diligentiaque contendite, ut & nos & maiores nostros virtutis gloria superetis. (Ad summum) Si obsequuti fueritis, chari ad charos, post exactum vitæ curriculum migraturi estis; si autem neglexeritis, omnis vos posteritas auersabitur. Hæc & similia, Græcè præfertim, florida sunt, & culta; sed quanto hæc acriora?

C I C E R O .

Credo enim, vos homines nobiles, magna quædam spectantes, non pecuniam (ut quidam nimis creduli suspicantur) quæ semper ab amplissimo quoque, clarissimoque contera

pta est, non opes violentas, & P R. minimè ferendam potentiam, sed claritatem civium & gloriam concupisse. Ea autem est gloria, laus rectè factorum, magnorumque in rempubl. meritum, quæ cum optimi cuiusque, tum etiam multitudinis testimonio comprobatur, &c. quæ hic fusè. Tum conuersus ad Antoniū: Quare flecte te quæso, & maiores tuos respice, atque ita gubernare rempub. ut natum esse te civem tui gaudeant: sine quo, nec beatus, nec clarus esse quisquam potest. Præiora arma sunt pomparum, & ludij hæc pugna & lacertorum.

Cic. Philippi 1. Platonis exhortatio similia est oratio, & prælostra: Cicero in sermo armorumque fulgoris

Comparatur cum Lyfia.

C A P V T L X X .

Lyfia vna virtus est familiarissima χάρις, καὶ ἰσότης. Ingenua quædam gratia, & rotunditas, quæ in eius orationibus perpetuò spirat sine fūco, & calamistris, naturali eoque simplici habitu contenta. Huiusmodi sunt illa.

L Y S I A .

Δαιμόνιαστας οὖν ἡδὴ συσκαρδίζοντες ἐλθόντες κόπιδον τὴν θύραν, οἱ δὲ ἡμῶς ἐκέλευον εἰσέλθαι. Ἐπειδὴ καὶ ἐνδον ἐγενόμεθα, ἐμὲ ἐμβόλησεν οἰκίας, τῆσιν δὲ συναρπασάντες ἐδήσαν πρὸς τὴν χίονα, καὶ λαβὼν μάλιστα τις, ὀνείνας πολλὰς πηγὰς εἰς οἶκον αὐτὸν καθεῖρε καὶ οὐδ' ἐῆκεσεν αὐτῶ ταῦτα μόνον διαμαρτεῖν, ἀλλὰ ἐξηλασῆς τὸ μὲν τὸς ποιητὰς, τὸς δὲ τὴν πόλιν, νεατὶ δὲ τὰ παρὰ τὴν παρελθόντες, καὶ προσποιούμενος, καὶ πείστος εἶναι, πάλιν τὸς οἰκίας ἐκέλευσεν, ἡμέρας ἡδὴ γενομένης, πρὸς τὴν χίονα αὐτὸν δῆσαντας μαστίγον. Nos igitur sumpta cæna, cum iam aduerserasceret, ad eum digressi pulsamus fores, illi continuo iubent nos ingredi. Postquam introducti fuimus, me quidem primum extrudunt adibus, hunc autem raptum ad columnam alligant; nec mora, arrepto quis flagello, multisque plagis impositis, hunc in ergastulum conclusit. Neque satis illi fuit hæc audacia, sed flagitiosissimos totius civitatis iuvenes imitatus, ut qui nuper accepto patrimonio se bene nummatum adolescentem fingeret.

Lyfia virtus una præcipua χάρις.

geret, iterum per domesticos lorarios, cum iam illucesceret, miserum ad columnam alligatum iubet virgis caedi.

Lysiaci characteris in Ciceronis exemplum.

Is est Lysias stylus, & penè continuus tenor. Hæc rotunditas Ciceroni non deest. Sumatur exemplum ex 4. ad Herennium planè Lysiaci characteris signatum. Nam vt fortè hic in balneis venit, cœpit, postquam perfusus est, destitit. Deinde vbi visum est, vt in alueum descenderet, Ecce tibi iste de transverso, heus (inquit) adolecens pueri tui modo me pulsauerunt: satis facias oportet. Hic qui id ætatis ab ignoto, præter consuetudinem appellatus esset, erubuit. Iste clarius, eadem, & alia dicere cœpit. Hic vix tandem (inquit) sine me considerare. Tum verò iste cœpit clamare voce ista, quæ facillè cuiuis rubores elicere posset. Ita petulans es, atque acer, vt ne ad solarium quidem idoneus, sed penes scenam, & in eiusmodi locis exercitus sis? Conturbatus est adolecens, nec mirum, cui etiam nunc pædagogi lites ad aureulas versarentur, imperito huiusmodi conuiciorum. Item.

C I C E R O.

Cic. apud Columell. l. 12. c. 2.

Præparatis idoneis locis instrumentum, & supellectilem distribuere cœpimus, ac primum ea secreuimus, quibus ad res diuinas vii solemus: Postea mundum muliebrem, qui ad dies festos comparatur: Deinde virilem: Item dierum solemnium ornatum. Nec minus calceamenta vtrique sexui conuenientia: Tum iam seorsum arma, ac tela seponerentur, & in altera parte instrumenta, quibus ad lanificia vtuntur, post quæ ad cibum conficiendum vasa, vt assolent, constituebantur: Inde quæ ad lauationem, quæ ad exornationem, quæ ad mensam quotidianam, atque epulationem pertinerent, exponerentur.

Quæ sequuntur, supra Lysiam.

Cic. longè plus habet floris quam Lysias.

Cum ad Cyrum minorem, regem Persarum, præstantem ingenio, atque imperij gloria, Lysander Lacedæmonius vir summæ virtutis, venisset Sardis, ei quæ dona à socijs attulisset, & cæteris in rebus comis erga Lylandrum, atque humanus rex fuit, & ei quendam conscriptum agrum, diligenter consitum ostendit. Cum autem admiraretur Lysander, & proceritates arborum, & directos in quinque ordines, & humum subactam, atque puram, & suauitatem odorum, qui afflaretur è floribus, tum dixit: Mirari se non modò diligentiam,

sed etiam solertiam eius, à quo essent illa dimensa, atque descripta. Et Cyrus respondit: Atqui ego ista sum omnia dimensus, mei sunt ordines, mea descriptio: Multæ etiam istarum arborum mea manu sunt sitæ: & cæt.

Nihil est in toto Lysia cum his dicendi venerationibus comparandum. Iam in hoc maxime differunt, quòd Lysias, vt Archytæ columba, quando vires inditæ patiuntur, sursum quidem volat, at si contendit altius, mox exhaustus corrui, & ad terram alliditur. Itaque in exordijs, & attenuatis illis narrationibus, vt notat Halicarnasæus, quasi leni Austro fertur, & exultat. Mox in demonstrationibus, & exornationibus languescit, in affectibus profusus extinguitur, ex quo infinitis virtutibus, quas supra commemorauimus, à Cicerone facili negotio obruitur.

Comparatur cum Isocrate.

CAPVT LXXI.

Isocratis quoque permagnus amator, & fidelis imitator extitit M. Tullius, nec mirum, sunt enim illi Rhetori quàm eximie virtutes. Prima est *Isocratis virtutes.* decora quædam maiestas, quàm illi totum corpus orationis grande, & numerosum, variæque intermicantes sententiæ conciliat. Altera *Isocratis stylus vinea aurea.* ex nominum delectu, iunctura, figurarumque ornatu consurgens quædam formositas, vt mihi plerumque stylus eius videatur, non dissimilis vineæ illi auræ Regum Persarum, quam racemi ex varia margaritarum opulentiâ confecti, mollibus corymbis in serpentem discolori ornatu vestiebant. Eius verò vis potissimum in Panegyricis elucet, quarum orationum præclarus est artifex, & cum paucis comparandus, quamquam etiam in hoc genere Cicero non cedit. Subijciam ex vtroque locos quàm simillimos, vt facilius vis oratorum dignosci possit. Cicero pro Marcello laudes effert clementiæ, quam bellicis rebus antepont, quòd hæc quidem multorum sint communes, illa vnus propria & certa sit gloria. Hæc ab Isocrate decerpfit, cuius apud Philippum regem hæc sunt verba:

I S O-

ISOCRATES.

Πολύ γὰρ κάλλιον ἔστι τὰς ἐνοίας τὰς τῶν πόλεων αἰεὶν ἢ τὰ τέχνη. τὰ μὲν γὰρ οὐ μόνον ἔχουσιν φθόρον, ἀλλὰ καὶ τριούτων τὴν ἀτίαν τοῖς στρατιώταις ἀντιθέσθαι. ἢ τὴν οἰκότητά, καὶ τὰς ἐνοίας κτήσασθαι διωδήσας, ἀπαύτως τὴν σὴν διάνοιαν ἐπαυέσθαι.

Longè enim præclarior est benevolentiam civium capere, quam muros. Hæc enim non modo invidiosa sunt, sed & eorum causam corporis militum ascribunt. Si verò civium amore, & benevolentiam semel comparaveris, tuam in eo mentem omnes sunt laudaturi. Quanto plenius, & vehementius.

CICERO.

Nam bellicas laudes solent quidem extenuare verbis, easque detrahare ducibus, communicare cum militibus, ne propria sint Imperatorum: & certè in armis militum virtus, locorum opportunitas, auxilia sociorum, classes, commeatu multum iuvant; maximam verò partè fortuna sibi vindicat, & quicquid est prosperè gestum, id penè omne ducit suum. At verò huius gloriæ C. Cæsar, quam es paulò ante adeptus, socium habes neminem, &c.

Item, uterque Principes hortatur ad gloriã, ille Cæsarem, hic Philippum.

ISOCRATES.

Ἐστὶν πρὸς μὲν ἄλλο τι τῶντων ἀπληρώτως ἔχειν, οὐ καλόν. Αἱ γὰρ μετρίοτερες παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδοκίμῳσι δόξαι καὶ μεγάλης καὶ καλῆς ἐπιδομῆν, καὶ μηδέποτε ἐπιπλάσσει, προσήκει τοῖς πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκῆσθαι.

Et in cæteris quidem rebus minimè honesta est inexplebilis quædam cupiditas, cum præsertim mediocritas multorum sermone celebratur, gloriã verò magnam, & excellentem concupiscere, hoc quidem Principum est proprium, qui cæteros quosque longius antecellunt.

CICERO.

Itaque præclaram illam, & sapientissimam vocem tuã inuitus audiui, satis te diu, vel naturæ vixisse, vel gloriæ: satis, si ita vis naturæ, adde etiam, si placet, gloriæ. At quod maximè

est, patriæ certè parum. (Deinde) Quid si istud ne gloriæ quidem tuæ satis est? cuius te esse auidissimum, quamvis sit sapiens, non negabis? Parùmne igitur, inquires, magnam gloriã relinquemus? Imò verò alijs, quam multis satis, Tibi vni parum. Quicquid enim est, quamvis amplum sit, id certè parum est, tum cum est aliquid amplius. Item:

ISOCRATES.

Οἶμαι δὲ σε οὐδὲ ἀγεσθῆναι ἵσταν οἱ θεοὶ τὰ ἀνθρώπων διοικῶσιν, οὐ γὰρ ἀτόχεις, οὐτὲ μὲν τῶν ἀγαθῶν οὐτὲ τῶν κακῶν γίνονται τῶν σὺνόντων αὐτοῖς: ἀλλ' ἑκάστοις τριαύτην ἐνοίαν ἐμποιοῦσιν. Credo te non ignorare, quo pacto dii immortales res hominum administrant. Neque enim manum adhibent cum bonis improbisque versantes, sed eam mentem cuique ingerunt, &c.

CICERO.

Quòd si cætera nos magis peruulgata moerunt; vox ipsa Deorum immortalium non mentes omnium permouebit? Nolite enim id putare accidere posse, quod in fabulis sæpè videtis fieri, ut Deus aliquis de cælo cæteris hominum adeat, verteretur in terris, cum hominibus colloquatur, &c.

De Arust. respons.

Nescio quo pacto Cicero etiam in istis comparatus semper est actor. Nec est quod obijcias in Isocrateis locis epistolarem stylum, nomine enim duntaxat epistola est hæc ad Philippum cohortatio, reuera oratio est, nec alio caractere in orationibus virtut Isocrates.

Iam verò à Cicerone multis partibus superatur. Primò, quia nimis lusus, & sinuosus est sermò in omnibus, quod à M. Tullio alienum. Nam etiam si multus sit in amplificatione, tamen auget rebus, sententijs, facibus, aculeis. Longè alia est Isocratis laxitas, quæ meriti à Dionysio reprehenditur, nam vbi nulla est amplificandi occasio, de industria trahit oratione, ut suas expleat periodos.

Isocratis vitia.

Deinde, nimis est paruis quibusdam, & puerilibus figuris, numerorumque religioni additus, in quibus vsque ad satietatem molestus est; Semper floridus, & theatralis. vbi minimè esse oportet. Tertio, ut puer Anagnostes, quod antea dictum est, nullos motuum habet aculeos, ex quo languida, & ἀψυχος eius sit oratio. Contraria his vitijs ornamenta, Latino oratori conueniunt. Est enim in amplificationibus

Isocratis oratio ἀψυχος.

nibus acer, & efficax, in numeris prudens, & moderatus, in affectibus rex, & triumphator. Et hæc ad commendationem Romanæ eloquentiæ parentis sunt allata. Cicerone de viuis sublato, natiuus ille flos Romanæ eloquentiæ emarcuit, & occupata ab Imperatoribus republica, quæ fuerant antea grauitatis, in tumidâ, fucatâ, ancillantem denique facundiam paulatim degenerarunt. Quæ sita enim tunc ad aurium delicias affectatio verborum, concisio periodorum, & illa acumina tam crebra, quibus multa necessitas frigida solent obrepere, ad iunimum effusa in castam linguæ latinæ religionem peregrinitas penè omnia corrumpit. Quanquam nolim ego Heros illos Sallustium, Senecam, Cornelium Tacitum, Plinium Iuniorum, & si qui sunt similes, corruptæ eloquentiæ insinulare, non pariat tamen eos à suis amatoribus Ciceroni, vel præferri, vel etiam æquari, quod in duobus antesignanis ostendam.

Comparatur cum Sallustio.

CAPVT. LXXIII.

MAGNA Sallustij apud eruditas quasque aures commendatio, nam passim, et propriè acutum in verbis retinensissimus, compertorum, atque integrorum sensuum fecundus, concinna breuitatis artifex, Romanæ denique historię scriptor florentissimus laudatur. Quam illi palmam in manibus infringere nemo sanus conetur. Sed neque prudens vllus rerum æstimator fuerit, qui eundem Ciceroni adæquare velit: Nisi forte quis Cydnum fluuium non spatio aquarum, sed liquore memorabilem, si forte leui aluco placidius manantem viderit, cum Nili magnitudine, copia, specie conferendum putet. Sic sane Sallustius subtilis, acer, comptus, & in sua breuitate plerumque felix, & luculentus. Quando tamen illam Ciceronis maiestatem, & vim fecundissimi pectoris instar torrentis efferuescentem, cum suis licet acutè vibratis sententijs attinget? Adde quod stylli gloriam multis næuis iafuscauit, quos ipsa tollerare non potuit antiquitas. Augustus quippe Cæsar cacozelis haud mediocriter infensus compilatas ex antiqui Catonis originibus voces illi obiecit, quæ caula Asinium Pollionem venustissimum oratorem mouit, ut contra Sal-

lustij stylum scriberet. Lenæus verò grammaticus Pompeij libertus, non contentus cum Lucronem, popinonem, ac lastaurum non innasse. *Vna quæq; et scripta monstrissem*, ac M. Catonis verborum furcm in eruditissimum appellat. Quanquam hominis stomacho, haud credendum in omnibus. Cerrè Gellius eum verborum nouatorem agnoscit, & hoc nouandi studium cum multa inuidia fuisse memorat: Seneca in eodem amputatas sententias, & verba ante expectatum cadentia, & obscuram breuitatem, quæ pro cultu habuit, animaduertit: quæ profectò verissimè dicta sunt, & Sallustium legenti passim occurrent. Qualia sunt illa. *Equos ascendere, Colos exanguis, Maiores vestrum Oppidum valens, Et oppulens. Supplicia Deorum: Ad bellum Persi, pro Perside,* & similia, quæ à Sallustio scripta Fronto, Priscianus, & Agrelius agnoscunt iam abruptæ, & ambiguae sententiæ, quæ crebra sunt in eo, & affectata? ut faciunt idem maioribus suis, quod dixisset alius, *imitentur maiores suos.* Ea sententia fefellit aliquos interpretes, qui sic reddidere, *ita se gerant erga maiores suos, voluit credo Sallustius æxoptare, illum imitari.*

immutum, qui seruauit, idem facit occidenti: Item: *Quæ postquam gloria modo, neq; belli patrandi cognouit:* Significare voluit, ad bellum patrandum minime pertinere. Huius breuitatis studio nonnulla plerumque à Thucydide, & Demosthene accepta, quanquam satis concisè dicta, cogit in loquendi compendium, quo fit, ut eius sententiæ nimis amputata sint, & exiles. Demosthenes Olynth. 2. scripsit. *Αἰ γὰρ ἐν πρᾶξι δεινὸν συγκρόσαι καὶ συσκευασθῆναι τὰ ῥηθῆρα οὐκ ἔστι δὲ καὶ παρῶν, τότε ἀπειλοῦσθαι αὐτὸν ἀντὶ τῆς ἐξουσίας,* quod ille per concinnam periodum ad maiorem perspicuitatem, & grauitatem extulit, Sallustius amputans reddit: *Secunda res mirè sunt vitij obtentui.* Quæ omnia si rectè perpendantur, longè à Ciceronis felicitate, nitore, atque elegantia discedunt.

Comparatur cum Seneca.

CAPVT. LXXIII.

DVO post homines natos arbitror, apud Romanam gentem extitisse summa, & propè diuina

diuina in rebus humanis ingenia. Ciceronis, & Senecæ, quanquam in diuerso, ut apparet, genere nituerunt. Vtrique mens ampla, & præcella, & (ut cum Plinio loquar) quodam igne volucris, utriusque nobilis eruditio, & Græcarum disciplinarum notitia non vulgaris, utriusque stylus late peruagatus omnia penè nobilissimarum artium complexus est monumenta. Sed cum in varia tempora incidissent, magnam quoque dicendi varietatem tenuerunt, & in suo quisque genere summus fuit, & inuictus. Illius, ad concionum plausus, & fluctus composita, ut plurimum, oratio: Huius ad aulicum palatum facta ponderosa sobrietas. Ille longè, lateque perfruitans; magno fonitu, cursuque fertur: Hic redundantem vim mensis, breuibus veluti sententiarum cancellis circumfribit. Illec cum videret plurimum vbertati honorem, plurimum etiam pompæ deferri, lasciuiosos, & fluentes ambitus confectatur. Hic cum luxuriam verborum, lentosque exitus in principatu animaduerneret non placere, præssa quædam, & selecta rerum iudicia verborum globulis comprehensa solertissimè perstringit. Ille superbè graditur, nihil tenet nisi magnam, graue, excellam, verba seligit pulchra, sonantia, iuculenta; sensus habet altius ductos, & magnificos, sed ad popularium aurium caprus diffusos, spiritus rerum grauissimarum calidos, acres, incensos, quibus eloquentia effervesceit, volitat, ignescit, penetrat in pectora, mollit animos quamuis ferros, & intractabiles, ut sparsi in terras Solis radij, vapores, & habitus extrahunt in sublime, sic ille grandis eloquentiæ luce circumfusus, mentes excitat, educit, & cogit, ad summum, quicquid vult, imperat. Hic graues, & à plebeijs auribus remotas conquirat sententias, has distincta quadam,

& concinna breuitate compingit, totis dictis eruditus, ut auro vestis rigescit, angustatur in seria quædam acumina, quæ audientis aurem vellicant, animum perpetuò erigunt, perpetuò fodicant, atque extimulat. In dita est enim illis quædam vis præpotens, & inuicta, quæ pectus ferit, quamquam ex abdito, nec remittit, antequam reliquerit aculeum. Si argumentatur, conuincit; si petit, extorquet; si suadet, persuadet; si pugnat, expugnat; si rogat, impetrat, quasi imperet. Ad summum, ut matrona nobilis solemnè die præcultè vestita, muliebri mundo nitens, & ambitioso symmate luxurians prodit in publicum: Sic ille magnificè præfulgens ornatu, speciosis, & collucens figurarum gemmis illuminatus, circumductis insuper verborum, & periodorum veluti lacinijs effluens, in illo sublimi eloquentiæ theatro pompas ducit planè admirabiles. Alter ut vir elegans, bysso vestitus, & purpura pulcherrime margaritis lucens, non ambitiosè orationis ductu, sed pondere, pulcherrimas rerum grauissimarum amplectitur sententias. Quid queris? uterque in eo, quod excoluit genere felix protus, & admirabilis. Sed cum in Cicerone gemina fecundiori quodam vberè sese promat eloquentia, vna quidem popularis, amplior, & diffusior; Altera senatoria grauis, & subtricta, qualis in Philippicis esse solet. Credibile est hominem ad omne genus eloquentiæ natum potius, quam factum, altera dicendi forma potuisse, sed consultò noluisse. Senecam laxum styli characterem minime voluisse certum est, an potuerit, incertum, etiam nullum eius specimen reliquerit.

Finis libri primi.